

NETEJ

Kovara Du Mehi Çandeyî Hunerî

Salê 11 Hejmar: 63 • Tirneh-Gelawêj (Temmuz-Ağustos) 2013 • 56

forum

Gezi'den Geleceğe...

Kürtler ve Sol

GAYE YILMAZ

SUYUN METALAŞMASI

-kıtlığın nedeni kılığa çare olabilir mi?-

inceleme - araştırma

**EVRENSEL
BASIM
YAYIN**

T: +90 212 255 25 46 Pbx - info@evrenselbasim.com - www.evrenselbasim.com

- 2 Şehir meydanlarında çiçekten kolyeler – Li qadên bajarên qolyeyên ji kulîlkan – Ferda Çetin
- 4 'Gezi Parkı' û rastî – Gezi Parkı ve gerçekler – İsmail Dindar
- 5 Barikattan şîre çiklir... – Ji barîkatê ber bi helbestê – Mehmet Çetin
- 7 Üç kök sürgün hercaî... –Sê kok sirgûn hercaî – Şeymus Diken
- 9 Ziman, felsefe û xebatên felsefî – Dil, felsefe ve felsefî çalîşmalar – Dawid Yeşîlmen
- 12 Oynaltı – Binlîstik – Cuma Boynukara
- 13 Bu cinayetler bir sınıf için işlendi! – Ev cinayet ji bo çînekê hatin kirin – Bülent Falakaoğlu
- 16 Eşq – Aşk – M. Zahir Kayan
- 18 Gezi direnişinde farkındalık fırsatları – Di berxwedana Geziyê de fersendên hayjêhebûnê – Suncem Koçer
- 21 Kurdên Kazakistanê – Kazakistan Kürtleri – Prof. Dr. Kinyazê İbrahim
- 24 Hin gotinên pêşîyan ên herêma Botan – Botan bölgesine ait bazı atasözleri – Abdulkadir Bingol
- 27 FORUM: – Gezi'den geleceğe... Kürtler ve sol – Ji Geziyê ber bi pêşerojê... Kurd û çeggirî
- 48 Guh bidin "pistepist"ên Jîr(o) – Jîr(o)'nun fısıltılarına kulak verin – Ferzan Şêr
- 50 Mikail Aslan: Zazaca müzik yapmak kaderimdi, yaptım! – Çêkirina muzîka zazakî qedera min bû, min çêkir!
- 54 Harput – Mezre – Mesûd Serfiraz
- 56 Bar – Yük – Yusuf Atılgan
- 58 Çekilme... – Vekişîn – Muzaffer Oruçoğlu
- 60 Şêxmûs Sefer: PEN xwedî mîsyoneke taybet in... PEN'lerin özel bir misyonu vardır
- 62 'Çözüm Süreci' ile Emek Hareketi – 'Pêvajoya Çareseriyê' û Tevgera Kedê – İrfan Kaygısız
- 64 Konferansa Bakurê Kurdistanê – Kuzey Kürdistan Konferansı – Fehîm Işık
- 66 Bûka Baranê – Funda Yağlı
- 68 Pelda Bal: Tîştê ku hêzê dide min kelecana – Gücümü heyecanımdan alıyorum
- 71 Firtına – Bager – Barış Aşvar

Helbest – Şiir: Şivan Zeren, Sîtêrkê Sîpan, Edgar Allan Poe

Karikatür: Halil İncesu

Tîr **j**

Sal: 11 Hejmar: 63 / Tîrmeh – Gelawêj 2013 Yıl: 11 Sayı: 63 / Temmuz – Ağustos 2013
Kovara Du Mehî Çandeyî Hunerî İki Aylık Kültür ve Sanat Dergisi
Li Ser Navê Doğa Basın Yayın Ltd. Şti. Doğa Basın Yayın Ltd. Şti. adına
Xwedî: Songül Özkan Sahibi: Songül Özkan
Berpîrsê Nivîseran: Bülent Ulus Yazışmaları Müdürü: Bülent Ulus

Navnîşan (Adres) Tarlabası Bulvarı, Kamerhatun Mahallesi, Alhatun Sk. No: 25 Beyoğlu / İstanbul Telefon 0212 255 25 46 Faks 0212 255 25 87
Nüneriya Diyarbekir / Diyarbakır Temsilciliği: İstasyon Caddesi Özlem Apt. No: 16 Kat: 2 D: 9 Yayın Türü: Yerel Süreli

web: www.tiroj.net • e-mail: tirojdergisi@gmail.com

Çapxane / Baskı: Ezgi Matbaacılık Sanayi Caddesi Altay Sokak No: 10 Çobançeşme / Yenibosna-İSTANBUL

Abone Koşulları: 6 sayı: 25 ₺, 12 sayı: 50 ₺.

Banka Hesap No: Doğa Basın Yayın Dağ. Tic. Ltd. Şti. İş Bankası Kuledibi Şubesi 1078 0185619

Posta Çeki Hesabı: Doğa Basın Yayın Dağ. Tic. Ltd. Şti. 09673016

ŞEHİR MEYDANLARINDA ÇİÇEKTEKİ KOLYELER

FERDA ÇETİN

İstanbul-Taksim'de başlayan ayağa kalkış, bir biçimde sonlanırken başlangıcı, örgütlenmesi ve eylem tarzı ile büyük tecrübeler ve kazanımlar yarattı. Özellikle bileşimin renkliliği ve zenginliği, toplumun geleceği açısından son derece umut vericiydi.

Hükümetin/Tayyip Erdoğan'ın bu direnişe yaklaşımı, iktidarın ve egemenlerin dünyanın her yerinde ve tüm zamanlarda gösterdiği tepkinin aynısıydı. Küçümseme, basite alma, eylemcilere yönelik hakaretler ve devlet gücü ile tehdit...

Erdoğan'ın yaptığı tanımlamalar, AKP'nin ve taraftarlarının sözde mağduriyetine vurguları, kıyaslamaları, en önemlisi de eylemin öznesine yönelik manipülasyonu dikkat çekiciydi. Erdoğan eylemlerle, iktidarın meşruiyetinin sorgulanmaya başladığını, eylemlerin toplum tarafından gerçekleştirildiğini ve halkın iradesinin ürünü olduğunu kabullenmek istemiyor. Spekülatörler, faizciler, dış güçler nakaratının sebebi bu.

Tayyip Erdoğan bütün bu olup bitenin bir tesadüf olduğuna, her şeyin yine eski haline döneceğine inanmak istiyor. Hâlâ anlamaya çalışmaktan çok uzak. Tehdit ve şantajın dozunu artırması bu yüzden.

*"İktidarın kullandığı tek yönlü konuşma, birbirinden farklı, çeşitli biçimler alabilir. İlk biçimiyle, tehditler ve korkutmalarla desteklenmiş bir buyurma olup dinleyenlerin itaatini sağlamaya yöneliktir; bu anlamda konuşma, iktidar olgusuna ilişkin olan şiddetin sözlü olarak dışarıya vurulmasından başka bir şey ifade etmez." "... iktidarın baskıya, fiziksel şiddete başvurması, genellikle hegemonya işlevinin başarısız olduğu anlamına gelir."*¹

1 Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev, Etienne de La Boetie, Imge - 1995, s.106, 112.

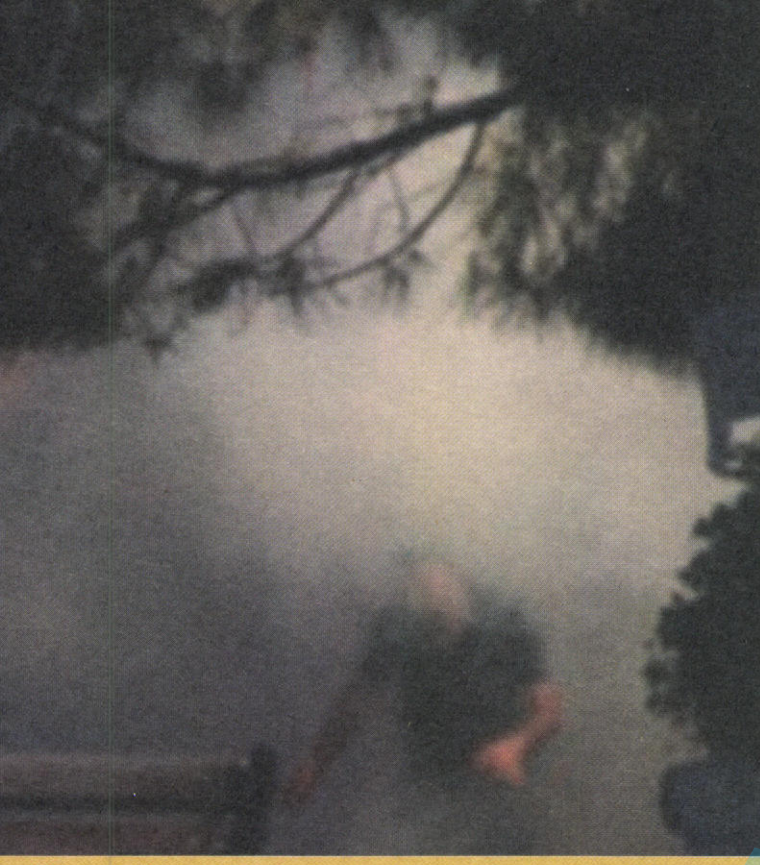
'Karıncı istilası'na karşı...

Hükümet ve iktidarın son on yıllık rant havuzundan beslenenler, yönetilenlerin seçimlerde oy kullanarak görev ve sorumluluklarını yerine getirdiklerini düşünürler. Bir sonraki seçime kadar boyun eğmeyi bir görev gibi algılar; iktidardan kaynaklanan her uygulamayı kabullenmeleri, valilerin ve belediye başkanlarının aldıkları kararları onaylamaları gerektiğine inanırlar. İktidar ve iktidarın oluşturduğu imkânlardan beslenenlerin demokrasiden anladıkları da böyle bir yöneten-yönetilen ilişkisidir.

Fethullah Gülen'in Taksim'de başlayıp tüm şehirlere yayılan toplumsal uyanışı tehlikeli ve ıslah edilmesi gereken bir "karınca istilası" gibi değerlendirmesi boşuna değil. "Eyvah uyuyan dev uyanıyor" hayıflanmasıdır. Aslında bu "karınca" örneği üzerinde ayrıca ve çok derin bir tartışma ihtiyacı var. Çünkü devlet-toplum çatışmasında, iradesiz ve inisiyatifsiz bırakılarak, ellerinde sadece ve sadece yaşamak için çalışma ve "sömürülme hakkı" bırakılanlar için "karıncalaşma" tabiri kullanılıyor.

Gülen, hükümetle bozulan ilişkilerini yeniden inşa etmek için, eylemlerle sıkışan Erdoğan hükümetine, toplumsal uyanışa karşı işbirliği teklifinde bulundu. Bu teklif önemsiz bir ayrıntı değildi. Toplumsal sorunları iktidar üzerinden çözmeye çalışan, bunun için önce toplumu bölmeye sonra da iktidar üretme arayışındaki kapitalist-dinci bir kişiliğin çözümlü...

Kendisini "bana yakın olanlara düzgün davranırım, dünyanın geri kalanını kendi kaderine terk ederim" biçiminde ifade eden, özel olmak marifetiyle kimliklendiren, "bana yakın olanlar"la (aile, ulus,

erkekler, siyahlar, tipi düzgün görünenler, “bize benzeyenler”) kişisel ahlaki sınırlarının dışında kalan dünyanın geri kalanı arasında ayırım güden bir ahlak anlayışı olarak, istisnai, ahlaka aykırı bir ahlaklır.”¹

Egemen ve iktidarcı mantık farklı işliyor: İktidar gücünü elinde bulunduranlar, toplumu değil devleti ve iktidarı esas alıyor. Toplum için eğer birtakım yeni ihtiyaçlar doğmuş; gelenekte, alışkanlıklarda, sosyal ilişkilerde, kurumlarda, kamuya ait mekânlarda ve günlük yaşamda birtakım değişiklikler gerekiyorsa, buna iktidar karar verecektir. Toplumun iradesi, kendisini ilgilendiren işlerde de doğru ve yerinde karar verebilecek nitelik ve kapasitede değildir. Dolayısıyla onun profesyonel yöneticilere, uzmanlara, siyasetçilere ihtiyacı vardır.

Şimdi toplum bunun tersini söylüyor ve istiyor. Sıradan, basit ve günlük ihtiyaçlarının ötesinde hiçbir şey düşünmeyen; herkesin kendi derdine düştüğü basit bireycilik aşıyor. Olup bitene, haksızlıklara, adaletsizliğe öldürücü ilgisizlik ve orta sınıf uyuşukluğu son buluyor.

Büyük susuzluk...

Taksim ve devam eden eylemlerin tümüne damgasını vuran benzerlik; eyleme katılanların kültürel yaşam biçimlerindeki çeşitlilik, etnik gruplar, inanç ve mezhepler, farklı dünya görüşüne sahip küçük grupların çokluğu.

“Kültürel yaşam biçimlerindeki çeşitliliğin, etnik grupların, mezheplerin ve dünya görüşlerinin sayı-

sı gittikçe artmaktadır. Bundan kaçınmak da olanaksızdır... Kültürel ve dünya görüşü çoğulcu toplumlarda bu ağır yük, ancak ve ancak siyasi irade oluşturma ve kamusal iletişim süreçleriyle taşınabilir, sözümona homojen bir halkın görünürdeki doğal esaslarıyla değil.”²

Dolayısıyla bu büyük kalkışı islah edilmiş, hizaya getirilmiş, biçim verilmiş bir toplumun; hizadan çıkmak, biçimsizleşmek, tek tiplilikten çıkmaya olan büyük susuzluğu olarak anlamak gerekiyor. Cumhuriyetten beri sesi soluğu kesilmişlerin yeniden söz söyleme cesaretine kavuşmaları, kendilerinin olan sokaklarda, meydanlarda özgürce haykırmaları...

“Halk iradesinin özgünlüğü, halk kitlesinin irade beyanını, mantıklı olsun ya da olmasın, topluca dışavurduğu referandumda kendini gösterir. Halkçı öz-egemenlik, devlet organları biçiminde örgütlenmeden önce, halkın evet/hayır tavırlarıyla vereceği anlık kararlarda ifadesini bulur: Bir araya toplanmış halk, gerçek anlamda halktır...ve halka özgü bu işi de ancak o yapabilir.”³

‘Kendisi için hiçbir şey, herkes için her şey’

Eylemler süresince yürütülen tartışmalar, yapılan değerlendirmeler ve öneriler, aslında demokrasi tartışması oluyor. Türkiye toplumu Cumhuriyetten beri ilk kez ciddi bir demokrasi tartışması yürütüyor. Bu kez sadece akademisyenler, uzmanlar, işverenler, profesyonel siyasetçilerden oluşan elit bir platform değil; olması gerektiği gibi, toplumun kendisi tartışmaların içinde. İşsizler, öğrenciler, ev kadınları, ayak takımı, çapulcular tartışıyor. Bundan daha iyi ve daha doğru bir katılımçılık olabilir mi?

Atomlarına kadar parçalanmış bir toplum, yıllar sonra ilk kez iktidara bu kadar açıktan meydan okuyor: “Kendisi için hiçbir şey, herkes için her şey” isteme yüceliğini yakalıyor. Yüceleşme çünkü: “Eziliş büzülerek iktidardan bir şeyler talep eden kişiyle, iktidarı kibirle kullanan kişi arasında karanlık ve yozlaştırıcı bir ortak yaşam söz konusudur.”⁴

Marx, “insanlar kendi tarihlerini kendileri yaparlar” demişti.

Montesquieu, toplumun özgürleşmesini, “isteyerek baştacı edilen zorbayı usanınca alaşağı etme” kararlılığı olarak tanımlamıştı.

Bugün sokaklara, meydanlara dökülen halk, kendilerinin olan bu mekânlarda çiçekten kolyeler gibi duruyor.

Bu güzellik bir mevsimlik değil, daim olsun! ☀

1 İktidar Olmadan Dünyayı Değiştirmek, John Holloway, İletişim Yayınları- 2003, s.215

2 Öteki Olmak, Jürgen Habermas, YKY-2004, s. 26.

3 Öteki Olmak, Jürgen Habermas, YKY-2004, s. 44.

4 Toplumunu Yeniden Kurmak, Metis-1999, s. 160. 13 Haziran 2013.

'GEZÎ PARKI' Û RASTÎ

ÎSMAÎL DÎNDAR

Helbet, ne pêkan e ku tu tiştê li ser rûyê vê dinyayê, derveyî rê û rêbazên xwezayê, ango derveyî zagonên diyalektîkê pêk were. Jiyanê, çi xwezayî, çi civakî, bi her awayî vê yeke peyitandiye. Di xwezayê de jî, di jiyanê civakî de jî wilo ye ku tu tişt bêyî sedemê nabe û her wiha ne ji nişkê ve ye jî. Ku peleke piçûçik ji şaxa darê biweşe û bikeve ser erdê; ligel sedemeke vê yekê ya teqez heye, ev sedem bi xwe pêvajoyeke piralî ye. Her wiha destpêk, geşedan û xwediyê encamêkê ye jî.

Mirov bûyerên vê pêvajoya dawî yên ku li Tirkîyeyê ji ber kirinên li Qada Taksîmê/Parka Geziyê rû dan, binirxîne, ev yek dê xweş bête dîtin. Ku mijara xerakirina parkekê jî tê de, di gelek mijarên jiyanê de, kirin û helwestên desthilatdariya paşverû ya hikumeta AKP'ê bi xwe bûne sedema hişmendîya gel ku vê hişmendîyê ligel zehmetî û êrişên herî dijwar û kujer jî gel derxistiye qadan û ew noqî nava têkoşîna civakî/siyasî kiriye. Û ji bilî van hemûyan a herî girîng ew e ku bêyî pêşengiyê rêxistinî/siyasî hebe, bi awayekî xwezayî tevgerê dest pê kiriye. Kirinên faşîstane, dijberên xwe jî afirandin û derxistin qada têkoşînê. Pir balkêş e ku di nav bûyeran de, jineke navsere li ber kamereyên televizyonê digot:

"Ez spasîyên xwe pêşkêşî R.T. Erdogan dikim ku bi kirinên xwe bû sedem ku zarokên me bi xwe hesiyên û derketin qadan. Dilê min gelekî bi vî nivîşî dişewitî, min digot gelo ev zarok tenê bi kêrî bikaranîna telefon û komputeran tên?"

Her çi qasî gelek kesên ku beşdarî vê têkoşînê bûne dibêjin, "em bi tu rêxistin an siyasetan ve ne girêdayî ne jî, helwest û serhildana li hemberî kirinên hikumeta desthilatdar, helwesteke civakî û her wiha tevgerê siyasî ye.

Û ya herî baş ku divê ji hêla her kesî ve bête têgihiştin ew e ku; dê tu tişt ne weke berê be. Lokal be jî, hindik û teng be jî gel bi hêza xwe hesiya. Bi ser wê

razê vebû. Bi min ev yek cihê kêfxweşiyê ye, serkeftînek bi dest neketibe jî, ev wisa ye.

Tiştêkî pir girîng ku di vê pêvajoyê de derkete holê jî; rast û rasteqîniya têkoşîna kurdan a dehsalan û her wiha kirin û zilma dewletê û bi vê ve girêdayî jî helwest û hişmendîya gelê tirk, an jî bi gotineke din temaşevaniya wan a li şerê Kurdistanê ye. Gelek kes piştî bûyerên Parka Geziyê li xwe mikur hatin, an jî bi ser hişmendîyê vebûn û gotin:

"Nexwe bi salan e, wisa li kurdan dikirin û me nedidî / çapemenî û dewletê çavên me nixûmandibûn."

"Ha nû em têdigihîjin ku çi qas zehmet e, lêdan, girtin, kuştin..."

"Em kor û ker kiribûn û me nedidî bê çawa çavên kurdan kor dikin, guhên wan jêdikin."

Bi rastî di serî de kurdan jî ji ber vê rawest û helwesta bi salan a li dijî xwe destek nedan vê yekê û ev yek ji xwe re nekirin xem. Ev helwesta kurdan gelo rast bû yan çewt bû, gelek hate nîqaşkirin. Lê bi ya min rastî tenê yek e; ew jî ew e ku divê li her derê û her tim, mirov, şoreşger li hemberî zilmê bin û hew. Divê kurdan ji bîr nekirana ku (baş e di wexteke ne dereng de, hatin şiyarkirin, lê ya rast ew bû ku bêyî hişyarîkirinekê biketana nav vê helwestê) ew li hember zilmê derdikevin; mafdar û her wiha şoreşger in. Û ne gengaz e ku mirov di rewşeke wisa de bêlayan be.

Heta bi saya van bûyeran derkete holê ku di demeke kurt û nêz de pirsgirêka gelê kurd çareser bibe jî di têkoşîna civakî/çînî de -ku têkoşîna herî resen a jiyanê divê ev be- hemû hêzên bindest dê bibin yek. Bibin yek û bibînin da ku ew dikarin çi dikin û çi nakin. Eynî, mîna ozanê gewre Nazîm Hikmet di helbesta xwe ya bi nav û deng de gotiye:

"Hesîn,

komir

û şekir

û sifira sor

û pertal

û evîn û zilm û jiyan

û hemû şaxên pîşesaziyê

û ezman

û sahra

û okyanûsa şîn

û rêyên rûbarên xemgîn,

zeviyên cotkiri û bextê bajaran

di serê sibehekê de biguhere,

di şeveqekê de, ji nav tariyê

gava ku wan destên xwe yî giran danîne ser axê

û rabûne ser piyan."

Pir aşkera ye ku bi awayekî bi rêk û pêk, hemû kesên demokrat, azadîxwaz; li hemberî zilma heyî ranebin ser piyan, dê ev welat ji kurdan re, ji karker, karmend û hemû kesên bindest re bibe zindan. Ji ber ku desthilatdariya kapîtalîst/faşîst, ne îman heye ne jî wîdan. ❁

BARİKATTAN ŞİİRE ÇIKILIR...

MEHMET ÇETİN

konfçiyus: *"aradığını bilmeyen, bulduğunda anlayamaz.."*

barikat: sesinle çık dışarıya sesine çık ve yeter de.. ilkin bir yan yana durma.. bir tanış olma hali.. ama acı acıyı tanıyordusa bir yerden, itiraz da tanıyordu itirazı.. öyle, yan yana bir durma hali.. diklemesine değil.. her biri kendisi.. hiyerarşisi olmayan bir varolma.. cepheden saf tutma hali..

barikat.. yeryüzü egemenlerinin saldırılarına karşı durmak.. barikat.. durup düşünmek yeniden.. hatırlamak, unutturulmak isteneni.. yola düşenleri.. yolda kalanları.. *'ruhlarımız geride kaldı'* diyen bilgenin hatırlattığı ile yeniden bütün, yeniden kendi olmak.. parçalanmış birer imge oluştan kendi bütününe varmak.. görmek.. duymak.. ve yeniden kendi menziline düşmek..

geri çekilmek zorunda kalındığında, çekilebilecek son barikatın vicdan olduğunu.. oraya kurulan barikatın arkasında durulduğunda, oranın kendi vicdanı olacağını, söyler gibi bir sahicilik..

'barikatı vicdana kurmak'tan kasıt biraz da bu olur.. barikat, bir saldırı hali olmasa gerek.. esasen sa-

vunma.. hayata dair.. itiraza dair.. vicdana dair.. bak.. gör.. duy ve 'hayır' de.. en çok da 'hayır' demeye dair.. saldırı mı gelir ardı ardına.. isyancıların büyük fıçıları toprak ve taş doldurarak yaptığı savunma amaçlı 'barricade'lardan geçip paris komünü'ne varır.. sokakları tutar.. alanlara açılır.. ki marx için bakunin için de bu bir 'sanat yapıtı' olur..

'hayır' sokağa indiği anda 'hayalet'lerin birbirine dokunması olur.. soluklanma anı.. omuz sıcaklığı.. ses olur sesleniş olur.. *"kim var imiş biz burada yoğ iken"* diye sual eden karacaoğlan'a *"..kulak verdiğimiz sesler içerisinde artık susmuş olanların yankısı yok mudur"* diye yankı olur benjamin.. doğrular sual, zamana karşı söylenmiş pek afili bi 'hayır' olur..

sımsıkı bir vicdan örgütlenmesi.. yaraları saran yoldaş eller.. yitenlerin tebessümü ile ansız bir aşk.. barikat, egemenlerin koyduğu bütün sınırlara karşı yeryüzünün en sahici 'ciraniye'si olur.. *örgütlü aşkın enternasyonalı..*

ki aşkın örgütlenmek olduğunu şiir, mor külhanı'den de bilir..

gözyaşı da olur elbet kahkaha da.. ah, yaralı ba-

rikat arkadaşı, candan yakın olur cana.. 'hayır' diyen aşkın isyan rengi olur da yüzyılları komünara selam durdurur.. ve son komünarın kurşuna dizildiği duvar dibinden sokaklara çıkar yine.. farklılığın farkındalığına kefil, eşitliğine sufle olur..

çünkü şiir 'hayır' ile başlar ki picasso'nun *"..hayır 'evet'ten önce gelir"* dediği olur bu..

bu, saf alışın şiiridir ki barikata ahde vefa olur, zamana yazılır..

bu da barikattaki insanın aşkhali olur..

aşkhali: misal burada yinelenir.. nasıl ki ismin -i hali, -de hali, -den hali vardıysa insanın da farklı halleri olduğu aşikârdı.. barikatın da.. aşkın da.. uzun bir aşk öyküsünden yenilerek kendine çıktığında şiir, 'yenilmişsek neyiz böyle gümbür gümbür' diye sorar:

*"gümbür gümbür gül yine aşk olsun ayaksesin
sahip çık küllerine ya anka ol ya anka, tıpkı öyle"*

ki renkler gölgeler şiirler şarkılar ondan söz eder hep..

öyle olur.. ama o da aşkın hallerinden ancak biri olur..

bu karın ağrısı bütün sokağı tanıklığa çağırır: *"bir kalır uzun duvarlar ve onların dipleri/ bir kalır yılmın adamların hep 'evet' dedikleri"*(t. uyar) olur.. bir de sahicilik suali olur aşkhali ile ardına düşülen.. insanın kendisi ve ilişkili olduğu hayatla, yani öteki varlıklarla kurduğu dil hali.. örselenmiş, kendisine ve emeğine yabancılaştırılmış, çevresi ile birlikte kirletilmiş, kendini anlamlandırmanın olanaklarından yoksun ve yarısız bırakılmış.. kendine dair bir söz, bir davranış, bir tahayyülden yoksun bırakılıp kendisini de hızla tüketen ideolojinin tutsağı kılınmış insan..

bu insan nerede ve nasıl sahici olabilirdi artık: barikat..

barikat yeni şarkılar söyler.. insanın aşkhali, alıp kalbini karşısındaki avucuna koyabilmesi der sanki; al, kalbim bu, en savunmasız, en kırılğan, en aşkhali ile.. ökseler misin.. örseler ya da öper misin: vicdanına emanet..

cesaret değil bu, başka bir şey, başka bir..

insanın farklı halleri olduğu aşikârdı, şiirin de..

şiirin entelektüel vicdanı hep bunu söylemek olur..

cibran: *"..o anda tapınağın içinden gelen bir ses duydum: 'yaşam iki yarıya ayrılmıştır: biri donar, biri yanar; yanan yarı, aşk'tır. bunun üzerine tapınağa girdim, sevinçle diz çökerek dua ettim: 'tanrım, beni yanan alevin besleyicisi yap... tanrım beni kutsal ateşine at...'"*

barikat: *buradan şiire çıkılır.. öyle olur.. yenilgi sanılır bu.. ki tam da o an "her biri bizim gücümüzün ve amaç berraklığımızın birer parçası olan, bu 'yenilgilerin' hiç birini bile yitirmek istemeyiz"* diye sahiplenen sevgili rosa olur ki tarihe not düşer: *"..vardık.. varız.. var olacağız.."*

öyle olur, o barikatlar ki bir 'hayalet'in yeniden bedenleşmesi..

sınırsız ve sınıfsız bir yeryüzü hasretinin bildirisi olur..

barikattan iktidara değil ama şiire çıkılır..

kiraz zamanı şiirine..

şiirin kadri biline..

"ey susam!.. ey karanlık!.. ey borçlarını ödemeyenler!.. sen o ses misin en aşağılardan gelen!.." (t. uyar) ☀

mehmetcetin@hotmail.com

ÜÇ KÖK SÜRGÜN HERCAI...

ŞEYHMUS DİKEN

Şair, sanki evvel ahir yıllar öncesinden görmüş, hissetmiş ki, kelamına düşürmüş!
"Karşıda duvar dibinde
Üç dal gecesefası,
Üç kök hercai menekşe..."

Orada yaban ellerde, gündüzünde bile sükûnetin, sessizliğin, sahipsizlik ve kimsesizliğin her daim çağrışım yaptığı asırlık çınarların, devasa kestane palamutları ve çam kozalaklarının serpiştiği mekânlarda üç ölü yatıyor.

Her birinin mezar taşında oralı olmadıkları, oralara ait olmadıkları ayan beyan aşikâr sözlerden belli üç ölü insan bedeni...

İkisi iki yüz yıllık Paris Pere Lachaise mezarlığında, üçüncüsü Brüksel mezarlığında.

Elbette onlar için yazıldığı adıyla müsemma ve Türkçesi 2011 yılında Aras Yayıncılıkta çıkmış olan "Gittiler İşte" kitabımın geçtiğimiz yıl çevrilip yayınlanan Bulgarca basımından sonra bu yıl da Fransızca

çevirisi Ararat News Publishing tarafından yayınlandı. Kitabın tanıtım, söyleşi ve imza günleri vesilesiyle Paris, Brüksel, Amsterdam ve Hamburg şehirlerindeyim, Mayıs 2012 sonu itibariyle.

Seyfettin Özgezer ve oğlum Dara ile birlikte. Udi Yervant kardeşim de taa Amerika'dan gelip bize katılmıştı.

Bu tip seyahatlerde içimde ukde kalan buluşmaları genellikle önceden planlar ve kimseye de söylemem. Günü ve saati geldiğinde dile getiririm. Hayastan'a, Yêrêvan'a gittiğimde de öyle yapmıştım. Mamoste Karapetê Xaço'nun evine ve mezarına gitmek isteğimi bir önceki günün akşamı dostlarla paylaşmıştım.

Paris'teki Pere Lachaise mezarlığını bulmamız zor olmadı. Araçların ön göğsündeki yönlendirme monitörünü ayarladığınızda adresi doğru yazmışsanız elinizle koymuş gibi buluyorsunuz adresi. Seyahatin ağır yükünü aracıyla çeken sevgili Seyfettin Özgezer kardeşim yanına asistan olarak Dara'yı da alınca bütün seyahat diğer şehirlerde de alabildiğine kolaylaştı.

Pere Lachaise'de iki ayrı parselde birbirine bağırsalar duyulacak mesafede olmalarına rağmen parselleri ayrı olduğundan Yılmaz Güney'in mezarından sonra Ahmet Kaya'nın mezarını bulmamız biraz zor oldu. Ama sonunda bulduk.

Yılmaz Güney'le Ahmet Kaya dostlarımız, kardeşlerimizin mezarları başında Udi kardeşim şarkılarını çalıp söyledi, biz üçümüz de hüznümüzle eşlik ettik Yervant'a (Seyfettin, Dara ve ben).

Ertesi gün de söyleşi programımız sonrası Brüksel'de Aram Dikran'ın mezar ziyaretini yaptık. Aynı şekilde onun mezarı başında da yayıncım Ronî Alasor'un gruba katılımıyla yine Udi'nin sesi ve müziğiyle ziyaretimizi gerçekleştirdik.

Bedeli sürgün ve ölüm, üç ömür...

İki mezarlıkta sık aralıklarla derin düşüncelere daldım. Kendimle iç konuşmalar yaptım.

Yılmaz Güney, Ahmet Kaya, Aram Dikran...

Üçü de entelektüel kimlikleriyle, sinemacılık, sanatçılık ve müzik şahsiyetleriyle muhalif kimliklerini, mazlum-mağdurdan yana duruşlarını sanatla-

rıyla dile getirmiş ve asla taviz vermemişler. Bedelini uzak diyarlarda, sürgünlükte öte yakaya göçmüş bedenleriyle ödemişler.

Kürtlülükle Ermeniliklerinin nerede başlayıp nerede bittiği, ya da iki akraba ulus gibi etnik kimliklerinin nerede birbirleriyle harmanlandığı yaşam örgülerinde hem ayan beyan açık, hem de üstü örtülü üç beni adem, üç kıymetli şahsiyet.

Yılmaz Güney; Urfa Siverek'ten başlayıp, Adana, İstanbul ve Paris hattının ara duraklarıyla yazılacak, anlatılacak, filmi belgeseli çekilecek romansı, sinematografik bir solcu ve Kürdi hayat.

Ahmet Kaya; Adıyaman Ermenisi bir babadan Malatya kimliğiyle dünyaya düşen, Kürt kimliğini cesaretle hem sanatıyla hem aydın kimliğiyle haykıran bir cesur ve deli çocuk.

Ve Mamsote Aramê Dikran; Ermeni soykırımın-

dan Kürdün merhameti ile kurtulan mala Diko'lardan babanın oğluna vasiyetiyle Kürde vefa borcunu ömür boyu Kürtçe okuyup, çalıp söyleyerek dile getiren bir Kürt dostu Ermeni.

Paris ve Brüksel'de o iki koca kadim mezarlıkta, kendilerinin olmayan sürgün mekânlarında yıllardır yatıyorken anlatamadıkları hikâyelerini düşündüm.

Orada, şiire dize olan gecesevası ve hercai menekşe çiçeklerini anımsadım.

Üç dal gecesevası, üç kök hercai menekşe...

Bu ses onlarındır da...

Köklerinden koparılmış, kendi vatan topraklarıyla buluşma imkânı tanınmamış üç kök vardı o iki mezarlıkta; üç kök hercai sürgün.

Gecesevası çiçeğini bilir misiniz?

Gecesevası, günbatımıyla açıp, gündoğumunda sabah kapanan bir süs çiçeğidir. Şamdan görüntüsüne sahip ve ta milat öncesi çağlarda Roma kavminin harici yaraların tedavisinde kullandığı bir çiçektir gecesevası.

Hercai menekşe ise gönüllerin çiçeğidir. Unutulmuş güzellik yakıştırması da yapılır hercai menekşeye. Taç yapraklarıyla bal arılarının vazgeçilmezi ve deli gönüllerin olmazsa olmazıdır hercai menekşe.

İşte şairin duvar dibinde mahpuslukta özlemi anımsayarak dizelerde buluşturduğu üç dal gecesevası ve üç kök hercai menekşe benim

algımda bu kez o uzak, soğuk ve sürgün diyarlarda üç adamla simgeleşmişti. Gâh ses olup gece açarak onulmaz yaralara merhem olan cinsten, gâh yitik güzellikleri bal arılarının kanat çırpışında bir film repliğiyle bir başka uzak diyardaki yarenlerine ulaştırmak için, dile geliyorlardı;

*Diyarбекr mala min
Tê da digrî yara min
Roja tu ji min dur ketî
Qêrîn ketî cana min*

Yılmaz Güney, Ahmet Kaya ve Aram Dikran şimdi orada, öylece bir başlarına ve yapayalnız yatıyorlar. Ülkelerinde ise onların dostları, arkadaşları, yoldaşları, kardeşleri zalimin zulmüne inat hayata ve mücadeleye devam diyorlar. Ve ses oluyorlar onlara;

*Hun hem gulîn, hem rihanin,
hun hem Kurdin, hem Ermenin,
wêran em in malêm xerab...* 🌸

ZIMAN, FELSEFE Û XEBATÊN FELSEFÎ YÊN KOMELEYA FELSEFENASAN A LI AMEDÊ

DAWID YEŞÎLMEN

Di sedsalên XIX. û XX. de mijara ku li Ewropayê herî zêde dihate nîqaşkirin lê mixabin heya roja me jî ji hêla kurdan ve bi rêk û pêk nehatiye nîqaşkirin mijara zimên e ku bêguman astenga herî mezine ji bo civak û çanda kurdan. Ji ber vê yekê gelek caran em bi pirsgirêka hev du fêmkirinê re rû bi rû ne. Di vî warî de ji ber bêbingehbûna ramanî, diyalogên kerr û lalan têne temaşekirin gelek caran di nîqaşên me de. Ji ber ku civaka kurd civakeke hestiyar e lê nafikire, berhemên helbestî pêşketî ne, lê pexşan bi taybetî jî berhemên felsefî û zanyarî ji çend heban derbas nabin. Ji ber vê yekê di vê gotarê de ez dixwazim li ser giringiya zimên a li ser civakê, avakirina zimanê felsefî û zanistê û li ser tecrûbeyê gelekî girîng û balkêş, tecrûbeya atolyeya felsefeyê ku demek berê li Amedê hate lidarxistin û pênc hefteyan berdewam kir, bisekinim.

Di avakirina zimanê zanistê de, ji pêşengiya wan a zanistê, felsefê û zimanzaniyê jî diyar e ku alman xwedî tecrûbeyê bêhempa ne. Di vê tecrûbeyê de jî ji bo destpêkê du navên gelekî girîng hene ku serkêşiyaya vî karî kirine û balkêşiyê wan jî heye ku serdema ku lê didijiyar ji aliyê siyasetê ve jî û ji aliyê zimên ve jî dişibe rewşa kurdan a îro.

Ev feylesofên ku berî niha bi 250-300 salî jiyane Wilhelm von Humboldt û Gottfried W. Leibnîz in.

Tecrûbeyên almanan

Wilhelm von Humboldt (1767-1835) ku li ser têkiliya zimên û neteweyan sekiniye, piştî ku li gelek welatan digire û bi taybetî jî gera wî ya Basklandê, karakterê taybet ê neteweyan bala wî dikişîne û Almanaya ku di bin bandor û politîkaya zimanên din de jî diçerixe, yekcar wî ber bi vî karî ve dikişîne. Humboldtê ku xebatên xwe yên zimanî bi awayekî pirhêlî bi pêş xistiye, li ser gelek zimanan xebitiye. Ji bilî zimanên sereke yên Ewropayê, li ser gelek zimanên din ên weke Çînî, Sanskrîtî, Lîtwanî, Baskî, zimanên nişteciyên Amerîka, Japonya, Çekê... xebitiye. Di en-

cama van xebatan de gihiştîye vê encamê: "Ji ber ku karakterê mirovî, derguşa zimên û welat û mala wî ye, hemû taybetiyên zimanan bêyî ku li ber çavan bin, bi awayekî veşartî derdikevine holê di karakterên mirovî de.» Di berdewamiya fikrên xwe de Humboldt wiha dom dike: "Mirov mîna takekesekî tim hewcedarî neteweya xwe û mirovên din e. Ji bo pêwistiyan xwe mecbûre ku bi civakê ve xwe gire bide. Bi vê girêdanê ve jî mecbûre ku têkiliyan xwe bi riya zimên ava bike. Lê belê divê ji vê yekê neyê fêmkirin ku ziman hew amûrê dan û standinê ye ango divê neyê fêmkirin ku tenê amûrêkî ji bo pêwistiya alikariyê ye. Ziman ji pêwistiyeke xwezaya mirovî derketiye." Naxwe ziman her çî qasî jî hêlekê ve civakî be jî ji hêla din ve jî ji bo her kesî taybet e jî.

Heger em mirovî mîna lawirêkî civakî bi nav bikin mîna Aristoyî, divê em wek amûra mezintirîn a vê civakîbûnê jî zimên qebûlbikin. Lê bila ji vê hevokê neyê fêmkirin ku ziman bi pêwistiyan mirovan re derketiye. Humboldtê vê rewşê jî wiha şîrove dike: "Her çî qasî ziman bi awayekî xwezayî bi mirov re hebe jî ne amade ye. Bi dîrokê re pêşve diçe." Di vê diyalektîka Humboldtî de ziman mîna behreyekê (qabiliyet) tê binavkirin û bi demê û tecrûbeyên mirov re pêş dikeve. Dem û jiyana mirovî sînoren zimên firehtir dikin. Ji bo vê yekê Humboldt qîmeta zimên digihîne asta herî bilind û dike wateya hebûna mirovî û wiha dibêje: "Mirov tenê bi zimanê xwe mirov e."

Li gorî Humboldtî taybetiyê zimanan a din jî heye ku gellek bêje di zimanekî de hene ku tenê dikarin di wî zimanî de bêne karkirin û ew giyana wî zimanî nîşan didin. Mirov nikare wateyê wan a sedî sed rast di zimanê din de bibîne. Wateya vê mînakê ev e ku lêkolînerêkî çaxê der heqê neteweyê din de lêkolînek kir, pêwistiya wî wê bi zanîna wî zimanî hebe. Divê term, biwêj û gotinên pêşyan ên di wî zimanî de baş bêne zanîn. Ji ber ku giyan, dîrok, çand, êş û kîfxweşiyên wî gelî di hundirê wî zimanî de veşartî ne û çaxê we ew ziman vekola hên ê liqayî wê cewherê bibin.

Di pêşxistina zimên de pexşana zanistî

Wekî min berê jî got, tecrûbe û dîrok zimên bi pêş dixin. Li gorî Humboldtî beşeke zînistê bi taybetî divê neyê jîbîrkirin ku ew jî pexşana zanistî ye ku îro me tevan eleqeder dike û em di kurdî de kêmasiya wê gelekî hîs dikin. Wiha dibêjê Humboldt: "Di pexşana zanistî de divê zîman sedî sed zanistî be û zanistê rave bike." Ev zîmanê ku tê qalkirin bi zelaliya xwe dê zîmanê wê netewê bi pêş bixe. Ez bawer dikim tiştê herî baş a ku Arîstotelesî jî kiriye ev e. Diyardeyên zanistî têxistiye nav Grêka Kevin û sîstemeke bi rêk û pêk ava kiriye. Heya dawîya emrê xwe Humoldtî jî ji bo wî zîmanî tekoşîna xwe kiriye û zanîngeha ku îro bi navê wî li Berlînê ye, ji wî çaxî heya îro, hîn jî navendeke zanistê ye ku ew bi keda wî hatibû avakirin.

Ger em bi qasî nîvsedsalê vegerine paş, em navekî din ê gelekî girîng dibînin. Gottfried W. Leibnîz (1646-1716). Ew di dîroka felsefeyê de mîna bavê felsefeya almanan tê binavkirin û xwediyê hesabê Dîfferantîel û nezariyeya Monada ye. Bêguman wî xebatên pîroz li ser zimên jî kirine. Her çî qasî li Kurdistanê neyê naskirin jî, ji ber pisgirêka wergerê tu kes wê nikaribe van fikrên wî bixwîne jî niha, ew xwedî gelek fikrên girîng e ji bo zimên. Ez ê li vir tenê behsa fikrên wî yê sereke yê li ser zimên bikim. Lê ji bo ku em fêhm bikin ka bê çî kiriye divê em dema wî nas bikin. Almanyaya wê demê a di şerê 30 salî de bû û Peymana Westfalyayê dewlet hildiweşand. Di vê rewşê de, feylesofê mezin tiştê ku kete ser milê xwe kir ji bo welatê xwe. Li ser politîka, ol, çand, ekonomî, teknîk û zimên, gellek xebatên mezin kir. Bi xebatên xwe giyana almanibûnê da pêş û rê li ber zîmanê dewlemend ê almanî vekir.

Di dema wî de rewşa almanî çawa bû? Di nava devok û zaravayan de yekîtî tunebû û almanî di bin hêza Latînî û Frensî de jî diçerixî. Lê hêdî hêdî bi alîkariya welatperwerên ku dixwestin zîmanê xwe biparêzin û tevgera reformationê ku bi Martîn Luther destpêkiribû, zîmanê almanî bêhneke fireh stend. Lê Leibnîz çî dixwest? Dixwest ku zîmanê zanistê bi almanî be. Wê çaxê zîman wê sînorê xwe bişkîne û ji têkçûnê xwe biparêze. Û wiha dibêje Leibnîz "neynîka bîrê zîman e" û dom dike: "Neteweyên ku ji hêla aqil ve pêşketî ne, di heman demê de jî xwediyê zîmanekî dewlemend in, ango zîmanê xwe baş bi kar tînin. Mîna Grêkan, Romayîyan û Ereban."

Zîman û pêşveçûna zanîne

Zîman, li ku pêşve çûbe li wir mirovên mezin ên ku li ser cureyên zanîne pêşve çûne jî hene. Ji bo vê yekê zîmanê zanistê % 100 divê bi wî zîmanî be da ku fikrên mezin û rast jê derkevin. Û pêşniyarên Leibnîz jî hene. "Berî her tiştî, bila zîmanekî zelal ê zanistê hebe, sazî ango akademyên ji bo zimên pêwîst in, ev akademy û sazî divê ferhengên etîmolojîyê çêkin, zi-

manê gel berhev bikin û xala dawîn jî pêwîstiya wergera berhemên zanistî û avakirina lîteratura felsefê û beşên zanistê ye."

Li pêş kurdî rewşeke bi xeter

Di roja me de ku pirsgirêka kurdan li Tirkîyeyê zêdetir tê bilêvkirin û Başûrê Kurdistanê ber bi azadiya xwe ve diçe û li Surî jî kurd xwedî hêzeke mezin in, rê li ber lêkolînên der heqê kurdan de vedibe. Êdî dînya kurdan meraq dike. Lê ez pirsgirêkeke mezin û bi xetere di van lêkolînan de dibînim ku lêkolînerên biyanî (tirk jî) bêtî zanîna kurdî, Kurdistanê mîna laboratuarekê dixebitînin û kurdan jî mîna qobayan bikartînin. Ez hîn lêkolîneran nas dikim ku tezên doktorayê li ser wêjeya kurdî bi inglîzî û tirkî dinivîsin lê bi kurdî nizanin, her wisa li ser baweriyên kurdan ên li ser tendurîstiyê tezên doktorayê dinivîsin lê ne bi kurdî û heya bi tirkî jî nizanin. Ev kirdekirina mijarên li ser kurdan ku di destê gelek lêkolîneran de bûye mîna pêlîstokan, mijareke gelekî aktuel e û heya dêhnêkî seksî pê ketiye û her kes dixwaze pê şabibe. Lêkolîner û kurdologên pêşî ku di sedsala XVIII. û XIX. de li ser kurdan dixebitî, karê wan ê pêşî ew bû ku kurdî hîn bibin. Heya em bi alîkariya berhemên gelek lêkolînerên wê demê hînî jîyan, zîman û dîroka kurdan dibin. Lê niha mixabin mijara hînbûna kurdî qet nakeve rojeva lêkolînerêkî jî. Lê mîna ku min li jêr jî got, giyanê neteweyan di zimên de veşartîye, bê zîman kes nikare çand, dîrok, êş û kêfxweşiyên wê netewê fêhm bike. Di vê encamê de, gumana nezaniyê xebatên li ser kurdan ên bê zanîna kurdî, bi min re çêdibe.

Helbet tecrûbeyên kurdan ên bi salan jî hene der barê xebatên zanistî de. Li Başûrê Kurdistanê ev çil pêncî sal in ku perwerde bi kurdî ye, li Qefqasyayê jî ev heştê-nod sal in ku perwerde bi kurdî ye û li Ewropayê jî gelek xebat hene û niha jî li Zanîngeha Artukluyê destpêkiriye. Ji bilî van navendan, li gelek sazîyên kurdan, weke mînak Navenda Çanda Cegerxwîn û Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê û ya Amedê ku li ser gelek beşan xebatên pir baş dane destpêkirin û xebatên xwe bi kurdî dimeşînin, ji bo xebatên zanistî hêviyeke mezin didine mirovî.

Sazîyeke din jî heye ku di demeke kin de xebatên balkêş û hêvîdar pêkanîne û di plansazîya wê de gelek xebatên heja hene û di rastiyê de jî bîngeha gotara min pêk tîne: Şaxê Amedê ya Komeleya Felsefenasan. Komeleya ku ji roja avabûye heya îro gelek xebatên baş li ser felsefeyê meşandine, di dawiyê de dest avête projeyên felsefeyê yê bi kurdî. Ev xebat gaveke mutewazî bû. Wekî destpêk jî bi felsefenasên kurd ên navdar re, atolyeyên felsefeyê li dar xist.

Di atolyeya ku ji pênc hefteyan ango ji pênc rûniştinan pêk hat de, li ser gelek meseleyên girîng ên felsefeyê û zîmanê felsefeyê di kurdî de, hatin nîqaş-

kirin. Atolyeya ku hezkiriyên felsefê eleqeyeke mezin nîşan dan, bû destpêkeke hêvîdar bêguman. Di warê pêşdebirina zimanê felsefeyê di kurdî de, nîqaşên felsefî û xala herî girîng jî ew bû ku pirsgirêkên kurdan bi çavekî felsefî hatine nîqaşkirin ku ev mînakê pêşîn bû di kurdî de.

Şaxê Amedê ya Komeleya Felsefenasan ku ev bername da pêşiya xwe bêguman ji êşa ku W. Humboldt û Leibnîtz dikêşa ne dûrtir bû, ji bo bikaranîn û pêşvebirina kurdî ya di qada felsefeyê û zanistê de armanc bû. Felsefeya ku ji bo hebûna zimanekî, zindîkirin û bikaranîna her tiştî ya der barê mirovatiyê de armanceke pratîk e helbet di heman çaxî de jî bi şîrovekirina pirsgirêk û ramanên mirovan gengaz e.

Gava mirov bala xwe dide têkiliya di navbera zimên û ramanê de ku min li jor jî qal kir, ji bo parastina zimên, pêwistî bi avakirina zimanê felsefeyê, zimanê hiqûqê, zimanê aboriyê, zimanê siyasetê û hwd. heye. Ji ber ku tecrûbeyên cihanê vê nîşanî me didin û dîsa jî em dizanin ku ziman ne tenê hêmayeke folklorîk e. Ziman barbirê çandê ye. Ji bo vê yekê, hebûna miletekî û veguhastina çanda wî miletî bi zimên gengaz e ji bo nîfşên pêşerojê.

Komeleya Felsefenasan ku a di vê baweriyê de bû, ji bo nîqaşên felsefeyê ên bi kurdî, ev atolyeya felsefeyê ya bi kurdî ku mînakê pêşîn e li Bakurê Kurdistanê da destpêkirin.

Di hefteya pêşîn de helbestvan û ramanwerê hêja Rênas Jiyan li ser "Felsefeyê, Çirûskîzm û Bîndestiyê" axaftinek kir. Di axaftinê de li ser gelek têgehên çirûskîzmê, ên weke kompleksa kawayî, agirî, bî-yohuner, hilberîn û vehilberîn û bîndestiya kurdan sekinî. Bi çavekî felsefî û derûniya miletê bîndest li rêyên nû geriya.

Di hefteya duyemîn de jî du felsefenasên me yê hêja ku ev bi salane li ser felsefê dixebitin bûne mêvanê atolyeya felsefeyê. A. Kadîr Gok bi giştî li ser rewşenbîriya kurdan û bandora rewşenbîriyê ya li ser felsefeya zimên, avakirina têgehên felsefeyê yê bi kurdî sekinî û mêvanê me yê din Adnan Firat jî li ser felsefeya zimên ya Wittgensteinî û girîngiya zimên a di çand û zanistê de axaftinek kir.

Di hefteya sêyemîn de jî, akademîsyenê kurd, serokê Beşa Felsefeyê ya Zanîngeha Artuklu ya Mêrdînê Îbrahîm Bor, li ser girîngiya felsefeyê û tecrûbeyên kurdan, bi taybetî jî yê zanîngehên başûrê Kurdistanê sekinî. Çend mînak ji felsefenasên başûrî û berhemên wan dan. Li ser pêwistiya felsefê ji bo kurdan sekinî û di dîroka felsefê de rêyên ramana rastî, bi taybetî jî diyalojiya Gadamer û Mikhaîl Bah-tîn sekinî. Di berdewamiya axaftina xwe de li ser girîngiya zimên a di felsefeyê de sekinî û wiha got: "Her ziman di nav xwe de felsefeyekê dihewîne. Heger Heidegger bi almanî nenivîsanda, belkî wê ne gengaz ba

ew felsefeya xwe ava bike. Her ziman rêyekê li felsefeyekê nû vedike. Heger di zimanekî de felsefe nehatibe çêkirin, felsefe ji rihekî xwe kêr maye. Divê di her zimanî de felsefe bê kirin da ku fikir û hizirkirina mirovahiyê pêşve biçe. Heger di kurdî de felsefe neyê kirin ji bo mirovahiyê jî dê kêmasiyek bimîne."

Di hefteya çaremîn de jî felsefenasekî Hollendî Prof. Dr. Michiel Leezenberg ku li Zanîngeha Van Amsterdamê weke profesore felsefeya zimên dixebite, li Amedê bû mêvanê felsefehezên kurd. Mijara wî jî "Di felsefeya Michel Foucaultî de Zanîn, Ziman û Hêz", bû. Bi giştî li ser jiyana û berhemên M. Foucaultî sekinî. Balkeşiyekê mezin bû ji bo guhdaran ku felsefenasekî Ewropî bi Kurdî li ser felsefê biaxive.

Di rûniştina dawî de jî, nivîskar û akademîsyenê hêja Selîm Temo û helbestvan û wergêrê gelekî berhemdar û hêja Kawa Nemir bûn mêvanê atolyeyê û li ser "Ronesanseke Kurdan Pêkan e?" axaftineke balkeş kirin. Ji ronesansa Ewropa, tirk, faris û ereban mînak dan û li ser derfetên ronesanek ji bo kurdan mimkun e yan na, sekinîn.

Gelo van pênc hefteyan çî hînî me kir an me weke encam çî jê wergirt? Komeke biçûk be jî, ciwanên ku dixwazin bi kurdî li ser felsefeyê bixebitin hene û birçî û hezkiriyê ramanweriyê ne. Ramana ku serdestên kurdan bi kar tînin ku kurdî ne zimanê şaristanîyê, perwerdeyê, zanistê û felsefeyê ye, dereweke bi qasî dagirkeriya wan mezin e. Berevajî vî fikrî, hate dîtin ku kurdî zimanekî kevnare ye felsefeya entîk e û yek ji dewlemendtirîn zimanê felsefeyê ye. Beşdar agahdar bûn ku gelek berhemên felsefî yê ku bi kurdî hatine nivîsîn hene. Li ser avakirina têgehên felsefeyê, destpêkeke biçûk lê serkeftî bû.

Helbet ji bilî vê atolyeyê, gelek xebatên din yê hêja, hem xebatên takekesî hem jî xebatên komî û organîzekirî, têne kirin li ser avakirina zimanê felsefeyê û zanistê lê ev xebata atolyeyî ya Komeleya Felsefenasan weke xebateke mutewazî lê hêja û vekirî ji bo destpêkên mezin bû. Li gor agahiyên ku min ji xebatkarên komeleyê standin, di havîn û payîzê de gelek atolyeyên felsefeyê, bi taybetî jî li ser felsefeya zimên, wê li dar bikevin û amadekariya kovareke felsefeyê ya bi kurdî- tirkî jî tê kirin ku wê di demeke nêz de bê weşandin. Û deriyê wan tim jî felsefehezan re vekirî ye. Bi taybetî ji kesên ku dixwazin bi kurdî li ser felsefeyê bixebitin. ✨

Çavkanî:

Çirûskîzm- Rênas Jiyan- Weşanxaneya Belkî
On language- Wilhelm von Humboldt- <http://www.rtwclarke.net/courses/lits2306/2009-2010/07BHumboldtOnLanguage.pdf>
Wilhelm von Humboldt'ta Dil- Kültür İlişkisi- Bedfa Akarsu- Weşanxaneya Remzî
Değişen Dünya Değişen Dil- Macit Gökberk- Weşanxaneya YKY
Qeydên Dengî yê Atolyeyê

(Cemile'nin dükkânının önü, mahalleliler kendi aralarında konuşmaktadır.)

1. MÜŞTERİ: Ya öyle...
2. MÜŞTERİ: Allah şabır versin diyeceksin, başka ne gelir elden! Besle büyüt, bu yaşa getir. Sonra da cenazesini al. Allah kimsenin başına getirmesin, zordur...
1. MÜŞTERİ: Zordur ya! Bizim kocamız olmasına rağmen, çocukları büyütmede ne kadar zorlanıyoruz; bir biz biliriz, bir de Allah...
2. MÜŞTERİ: Kolay mı? Bu zamanda üniversitede okutmak. Vallahi Cemile Hanım erkek gibi kadın.
1. MÜŞTERİ: Doğru söylüyorsun, Allah sabır versin diyeceksin. Senin bulaşık makinesi ne alemde!
2. MÜŞTERİ: Vallahi rahatlıktır. Sen de al.
1. MÜŞTERİ: Nasıl alacaksın? Ay sonunu zor getiriyoruz.
2. MÜŞTERİ: Sen de kirli çıkısın, istersen alırsın.
1. MÜŞTERİ: O eskidendi. Artık bir şey kalmadı.
2. MÜŞTERİ: Muhakkak kıyıda köşede bir şey kalmıştır. Seni götürürüm benim aldığım mağazaya, hoş peşin değil ya, taksitle. Önemli olan almak, aldın mı, muhakkak ki ödersin.
1. MÜŞTERİ: Cemile Hanım bugün daha açmadı.
2. MÜŞTERİ: Seyfi de gelmedi.
1. MÜŞTERİ: Okula gidiyor ya. Cemile Hanım artık eskisi gibi dükkânını önemsemiyor. Eskiden olsaydı, mümkün mü bu saate kadar açmasın? (*Sütçü Kadın gelir, elinde süt bidonları vardır.*)
- KADIN: (*Elindeki bidonları yere bırakarak, soluklanmaya başlar.*) Daha Cemile Hanım açmadı mı? Nasılmış Cemile Hanım her gün beni sen bekliyordun. Şimdi de ben seni bekliyorum. Allah sabırlar versin oğlum felç olduğundan beri uyuruz gibiyim. Aklım başımda değil.
2. MÜŞTERİ: Besle büyüt bu yaşa getir.
- KADIN: Ya ya... Hiç söyleme.
1. MÜŞTERİ: İnşallah Allah sonunu hayır eder.
- KADIN: Bir ayda beş defa ancak köyden çıkabiliyoruz. Ya, beş defa ancak. Ne yapacaksın?
2. MÜŞTERİ: Yollar yine öyle değil mi? Vallahi bizim dünyadan haberimiz yok. Ne yapacaksın?
- KADIN: Daha da kötü. Meydan ıssız, it belirsiz.
- ÜNİFORMALI: (*Girer.*) Cemile Hanım daha açmadı mı?
2. MÜŞTERİ: Açmadı.
- ÜNİFORMALI: Bir kahvaltı yapacaktık; bir iki lokma bir şeyler atıştırıp laflayacaktık. Şansa bak be!
- KADIN: Biz de bekliyoruz.
- ÜNİFORMALI: Ben bekleyemem, acelem var. (*Çıkar.*)
- KADIN: Cemile Hanım bunları iyi alıştırmış.
1. MÜŞTERİ: Bugün gidip makine alalım.

2. MÜŞTERİ: Alalım tabii yavaş yavaş ödersin.
1. MÜŞTERİ: Doğru. Kıyıda köşede biraz param var. Biriktirmişim. Ne olur ne olmaz diye. Aman, dünyaya bir kere geliyorsun.
2. MÜŞTERİ: Doğru tabii. Sanki yarın çocuklar dönüp sana iyi ki böyle yaptın mı diyecekler?
1. MÜŞTERİ: Bak büyük oğlanın evine gidemiyoruz.
2. MÜŞTERİ: Hanımıyla yine mi kavgalısın?
1. MÜŞTERİ: Herifin kızı yumurtadan çıkmış kabuğunu beğenmiyor.
- KADIN: Bu zamanda öyle. Benim oğlan nişanlıydı, felç olduktan sonra nişanı bozdular. Kötürüme kız vermezlermiş. Sanki oğlum eskiden kötürümdü. Bugün olmazsa yarın düzeler.
1. MÜŞTERİ: Ayakkabılarımı içeri almıyorlar. Evi çok temizmiş. Hay ben senin evinin içine, en temiz yerine...
2. MÜŞTERİ: Sinirlenme. Herkeste türlü türlü. Bizdeki ne yapıyor, hâlâ benimle sofraya oturmamış.
- KADIN: Velhasıl çocuğun olsa bir dert olmasa bir dert.
1. MÜŞTERİ: Öyle öyle. (*Ahmet Efendi girer.*)
2. MÜŞTERİ: Hayırlı günler Ahmet Efendi.
- AHMET: Hayırlı günler, Cemile Hanıma bakmıştım.
- KADIN: Bekliyorum.
- AHMET: Bu aralar çok dalgın.
- KADIN: Kolay mı? Aslan gibi çocuklardan birini göm diğeri kayıp. Allah kimsenin başına vermesin.
1. MÜŞTERİ: En iyisi seninki Ahmet Efendi. Başın kulağın rahat iyi ki evlenmedin.
- AHMET: İyi tarafları var tabii. Bir aralar istiyordum, denk gelmedi. Şimdi de bu yaştan sonra, artık zor olur.
- KADIN: Öyle öyle.
2. MÜŞTERİ: Öğleden sonra mağazaya gideriz.
1. MÜŞTERİ: Olur.
- AHMET: Haydi size kolay gelsin, avukata gideceğim Cemal'in durumu için.
- KADIN: Hâlâ bir haber yok değil mi?
- AHMET: Zaten Cemal'i unuttuk, kaç gündür Sinan'ın defniyle uğraşıyorduk. Cemal'le hiç ilgilenemedik. Bakalım hele ne oldu.
- KADIN: Korkarım bu çocuğun başına bir şey getirdiler.
2. MÜŞTERİ: (*1. Müşteri'ye*) Ben sana haber veririm öğleden sonra. (*Çıkarlarken*) Yine gelirim. (*Çıkarlar.*)
- AHMET: Öyle kötü şeyler düşünme. İnşallah iyi olur.
- KADIN: Ben Cemile Hanım'a söyledim. Söyledim ama boş.
- AHMET: Fukara kadıncağız ne yapsın ki. Ben avukata yetişeyim.
- KADIN: Söylerim Ahmet Efendi. (*Ahmet Efendi çıkar.*) ❀

TÜM BU CİNAYETLER BİR SINIF İÇİN İŞLENDİ!

BÜLENT FALAKAOĞLU

Bu coğrafya, 100 yıl içinde devlet eliyle yapılan ne çok baskı, zulüm, katliama ev sahipliği yaptı. Ama devletin tüm bu zulüm ve katliamları kim adına yaptığı pek tartışılmadı. Ya da tartışmalar devlet bürokrasinin ceberutluğu, diktatörlüğü, İttihat Terakki'nin anlayışı ekseninde yoğunlaştı. Oysa Türk ulus devletini kurmak adına hayata geçirilen hiçbir baskı, cinayet, zulüm Türkler adına yapılmamıştır.

Gayrimüslimlerin kökü, "*Türkler rahat etsin*" diye kazılmamıştır. Bir sınıf adına, burjuvazinin ihya edilmesi adına işlenmiştir tüm tarihsel günahlar. Ta-

oluyordu. Ancak bu farklı sınıfların olmadığı anlamına gelmiyordu. Zira artı ürünün merkeze aktarılması sürecinde, yani tarımsal artının dolaşım sürecine girmesiyle, bu artının farklı kişilerin eline geçmesi, toplumda farklı sosyal grupların varlığına neden olur. Osmanlı'nın son dönemlerinde şu dört sınıftan bahsedebiliriz. 1) Feodal, yarı-feodal bir yönetici sınıf... 2) Köylü. 3) Burjuvazi. Banker, finans, tefeci, ticaret burjuvazisi vs... Finans kapital, uluslararası kapitalizmin, emperyalist tekellerin elinde... Osmanlı Bankası'na İngiliz ve Fransız sermayesi hâ-

6-7 Eylül 1955, İstanbul

rihi, sınıf mücadelesinin dışında, soyut bir demokrasi-otoriterlik çekişmesi biçiminde yorumlama tercihi bugün de birçok yanlış/eksik analize altyapı oluşturuyor. Örneğin demokrasinin rafa kaldırılması, bizzat kapitalizmin ihtiyaçlarından, emperyalizmin dizginlerinden boşanmış saldırganlığından olduğu gerçeği algılanmıyor. Demokrasinin rafa kaldırılması, faşist eğilimlere sahip askerlerin, bürokratların, 'darbecilerin' kendini bilmez bencilliğine, 'güç sahibi olma' psikolojisine ve darbeci geleneğe bağlanıyor.

Bağlayanların cevapları da hazır: Osmanlı'da burjuvazi mi vardı?

Elbette Osmanlı'nın bağrında gelişen bir burjuva sınıfı var. Güçlü devlet geleneği ve toplumsal sınıfların yokluğu üzerinden hareket eden ve burjuvazinin yokluğu sonucunu çıkaran yaklaşım gerçeği yansıtmıyor. Tabii ki tüm sanayi öncesi toplumlarda olduğu gibi Osmanlı'da da birikim tarım üzerinden

kim. Düyun-u Umumiye de onların elinde. Ama Osmanlı burjuvazisi de mevcut. Toprakların kiraya verilmesiyle oluşan Kesim Düzeni'yle birlikte Osmanlı toplumunda burjuva sınıfının etkinliği çoğalmıştır. Bürokrasideki yozlaşma (rüşvet, yolsuzluklar), devlet olanaklarının sömürülmesini getirir. Bürokratlar, devletin olanaklarını 'özel sektöre' aktarırlar.

Osmanlı'daki dördüncü sınıf olarak işçi sınıfını gösterebiliriz. Kötü yaşam koşullarına karşı mücadele eden işçiler vardır. 1908 Ağustosunda başlayarak, Osmanlı tarihinde geniş boyutlarda ve sürelerde grevler yaşanır. Toplam 110 grev sayılmıştır. Bu koşullarda işçi yoktur denebilir mi? Kapitalist üretim ilişkileri, (hâkim olmasa da) toplumda görülüyor denebilir mi? Örneğin işçi yığınları maden sanayinde görülür. Zonguldak madenlerinde, işçilerin angarya olarak çalıştırılması için tüzük çıkarılmıştır. Bu tüzüğe göre, Zonguldak köylüsü, -13 yaşından 50 yaş-

na kadar olanlar– bir ayda 15 gün tarlada, 15 gün de madenlerde çalışmakla zorunlu kılınmışlardır.

Her şey Müslüman-Türk burjuvazisi için!

Osmanlı'da işçi de vardır burjuvazi de. Toplumsal dönüşüm için iç dinamikleri tetikleyen söz konusu varlık kanlı bir yükselişin altyapısıdır aynı zamanda. Geçtiğimiz ay Taraf gazetesinden Mehmet Baransu'nun gündeme getirdiği bir haber, burjuvazinin kanlı tarihini hatırlamak ve olaylara sınıfsal bir pencereden bakmak için vesile olmuştu.

Habere göre, Demirören Şirketler Grubu Yönetim Kurulu Başkanı Erdoğan Demirören cinayetle suçlanıyor. Taraf'ın Genelkurmay Başkanlığı'na ait olduğunu iddia ettiği 1982 tarihli belgeye göre... Erdoğan Demirören'in, 1980 öncesi Rum asıllı, Arşimidis Şirketi sahiplerinden bir kişinin, İstanbul Halkalı'da yakılarak öldürülmesinde parmağı var. Ayrıca bir tuğla fabrikatörünün esrarengiz ölümünde de...

Genelkurmay Başkanlığı 1982 yılında soruşturma başlatmış. Olay'ı MİT'e sormuş. MİT dosyayı Başbakanlığa göndermiş.

İddiaya göre sonrasında dosya Semra Özal tarafından Başbakanlık masasından alınıp, Demirören ailesine ulaştırılmış. Ardından da konu sümen altı edilmiş.

Demirören ailesi katildir ya da değildir. Bunun cevabını yargı verecek. Ama cevabını bildiğimiz bir gerçek var ki o da Türk burjuvazisinin tarihinin kanlı başladığı ve kanlı devam ettiği gerçeğidir.

Ülke burjuvazisinin yolunun açılmasının, Osmanlı'dan başlayan kanlı bir geçmişi var.

Osmanlı'nın son döneminde ticarete özellikle de dış ticarete yoğunlaşmış burjuvazisi gayrimüslimdi. Yani Rum, Ermeni, Musevi, Levanten...

İç ticarete çoğunluğu esnaf niteliği taşıyan Müslüman-Türk burjuvazisi de vardı. Fakat bunlar hem çok etkisiz hem de gayrimüslimlere bağımlıydı. Osmanlı ekonomisinin batıyla bağlantısının aracı gayrimüslimlerdi. İkinci Meşrutiyet sonrasında uygulanan 'millî iktisat' politikaları ile aracı konum azınlıklardan Müslüman-Türk unsurlara aktarıldı.

Sürecin aktörleri öyle kendiliğinden değişmedi tabii. Devlet zoruyla oldu söz konusu değişim.

Osmanlı'dan Cumhuriyet dönemine uzanan Türkiye'de ulus devletin kuruluş sürecinde, azınlık unsurların büyük bölümü ülkeyi terk etmeye zorlandı. Öte yandan, yalnızca ülkeden ayrılanlar değil, Türkiye'de kalan azınlıklar da zamanla (İkinci Dünya Savaşı sırasında yürürlüğe giren Varlık Vergisi gibi uygulamalarla) etkinliklerini önemli ölçüde yitirdiler.

Koç, Sabancı, Çukurova gibi sonraki dönemlerde öne çıkacak olan büyük sermaye grupları, gayrimüslimlerin ellerindeki ekonomik olanaklardan dolayı ya da dolaysız şekilde yararlandılar.

Akla şu soru gelebilir: Osmanlı'nın son dönemlerinde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında uygulanan devlet politikasında ülke burjuvazisinin ne günahı olabilir ki?

Tarihe bakıldığında hiç de masum olmadıkları görülüyor.

Örneğin Çukurova grubunun kurucuları Eliyeşil ve Karamehmet aileleri Tarsus bölgesinde büyük toprak sahibiydiler. Nasıl oldular da sanayiciliğe adım attılar dersiniz?

Cevap: 1887'de Rum azınlıklar tarafından kurulan bir iplik fabrikasını 1925 yılında ele geçirerek...

Çukurova'da bir başka hazin hikâyenin gaddar (atılımcı) kahramanı Has ailesidir.

Hikâye şöyledir: 1906 yılında Ermeni Aristidis Simyonoğlu tarafından bir bez fabrikası kurulur. Fabrika, 1921 yılında Adana'da Fransız işgalinin sona ermesinin ardından 1923'te Milli Ticaret Türk Anonim Şirketi'ne kiralanır. Aradan çok zaman geçmeden Kayseri Milletvekili Nuh Naci Yazgan devreye girer. Ve ortağı Nuri Has (Kadir Has'ın babası) ile birlikte burayı satın alır.

Her şey kitabına uygun görünse de hiç de uygun değil. Koç grubunun 1930'lu yıllardaki demir boru imalatındaki, zeytinyağı üretimindeki azınlık ortakları ne oldu da yok oldular?

Ekonomik soykırım olarak 'Varlık Vergisi'

Buradaki devlet zorunu görebilmek için Varlık Vergisi uygulamasına bakılabilir.

1942 tarihli Varlık Vergisi, gayrimüslimlerin birikimlerine bir kez daha sistemli bir şekilde el konulmasının en açık örneğini oluşturuyor.

1942 tarihli Varlık Vergisi uygulaması ile vergi mükellefleri 4'e ayrıldı. Müslümanlar, gayrimüslimler (Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler), dönmeler yani sonradan Müslüman olmuş vatandaşlar ve yabancılar.

Vergi mükelleflerinin listesi 4 gruba ayrılrsa da ödemeler farklıydı. Tüm zenginler mal varlıklarına göre değil kimliklerine göre paylarına düşeni ödeyeceklerdi. Toplanan vergilerin büyük çoğunluğu gayrimüslimlerden alındı. Gayrimüslimlerden gelirlerinden fazla vergi talep edildi.

Gayrimüslimler ağır vergi borcunu ödeyebilmek için taşınır ve taşınmaz mal varlıklarını satmaya başladı. Binlerce mülk el değiştirdi, satanlar hep gayrimüslim, alanlarsa hep Müslümandı.

Vergisini ödeyemeyenler hiç tanımadıkları, hiç bilmedikleri Erzurum ve ilçelerine sürgün edildi. Sürgün edilenler orada taş kırdı, yol yaptı. Varlık Vergisinin ekonomik bir soykırım olduğunun en çarpıcı özetini dönemin Hükümetinin Başbakanı Şükrü Saracoğlu'nun şu sözleri oluşturuyor: "Piyasamıza egemen olan yabancıları böylece ortadan kaldırarak, Türk piyasasını Türklerin eline vereceğiz." Kı-

sacası Varlık Vergisi gayrimüslimlerin sermayesinin Müslüman Türk kapitalistlere aktarmanın adıydı. Evet Müslüman-Türk burjuvalara da vergi salındı salınmasına. Fakat ardından kredilerle finanse edildiler. İş Bankası Koç'tan Bezmen'e, Sabancı'dan Has'a kadar hepsine kredi açtı.

Örneğin 300 bin lira vergi kesilen Nuri Has'a 200 bin liralık kredi açıldı. Ödemesi gereken verginin üzerinde kredi tahsis edilenler de vardı tabii Koç gibi... 600 bin lira vergi kesilen Koç 880 bin lira kredi almıştı.

Verilen bu krediler sermaye değişiminde büyük işlev gördü. Mensucat Santrali ortaklarından Halil Ali Bezmen İş Bankası'ndan aldığı 950 bin liralık kredi sayesinde vergisini ödeyemeyecek durumdaki gayrimüslim ortağı Toranto ailesinin şirketteki hiselerini ele geçirdi örneğin. Ortada Türk burjuvaları için ekonomik soykırım yapan bir devlet vardı ama burjuvazisi de hiç günahsız değildi bu süreçte. Varlık Vergisi borcu yüzünden Aşkale'ye sürgüne gönderilen ve orada ölen Musevi Bensiyon Kamhi gibi nicelelerinin katlinin de ortağıdır Türk burjuvazisi!

Burjuvaziye açılan yollar...

Gayrimüslimlerden Müslüman-Türk burjuvazisine sermaye aktarımını sağlayan Varlık Vergisi'nin yanı sıra öyle bir yasa daha hayata geçirildi ki... Bu yasayla sermayenin önu açıldıkça açıldı. Varlık Vergisi ile dönemin bir diğer kanunu olan Millî Koruma Kanunu burjuvazinin işçileri daha yoğun sömürmesinin önünü açtı.

Üretim, ticaret, fiyatlama gibi birçok alanı devlet denetimi altına sokan ve Bakanlar Kuruluna ürünlere el koyma, devletleştirmelere gitme gibi geniş yetkiler veren yasa, işçiler için aşırı çalışma zorunluluğu getiren hükümleriyle, asıl baskıyı çalışanlar üzerinde kurmuştu.

Millî Koruma Kanunu âdeta ekonomik ve sosyal yaşamla ilgili bir sıkıyönetimdi. Çalışma mükellefiyetini içeriyordu. Mahkûmlar da çalışmaya mecbur bırakılıyordu. Bazı yörelerde kadın ve çocuk emeği de bu kapsamda kullanıldı.

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren devlet eliyle palazlanıp sonra da TÜSİAD çatısı altında birleşen burjuvalar, ekonomik ve politik süreçlere damgasını daha kesin vurdular. Her günahta hükümetlerin suç ortakları oldular. Askerlerin eseri gözüken 12 Eylül darbesinin iki ana aktöründen biri (Diğeri, ABD öncülüğündeki emperyalizm) burjuvazinin ta kendisiydi. Öncesinde ilanlarla ve birtakım ekonomik hamlelerle dönemin hükümetinin altını oyan burjuvazi darbe sonrasında da açıkça bir itirafta bulundu: "*Bugüne kadar hep işçiler güldü bundan sonra biz güleceğiz!*"

İşçi sınıfını silindir gibi ezen, halkı diktatörlüğün tezgâhından geçiren bu kanlı tarihin baş aktörlerinin bugün de ellerinden kan damlamaya devam ediyor. Bu

durum sadece TÜSİAD çatısı altında birleşen başat burjuvazi için değil! Yükselen İslami sermaye için de aynen geçerli. Tabii ki süreç sadece biçim değiştirerek ilerliyor. Artık devlet eliyle cinayete gerek kalmadı.

Yol burjuvazi için temizlendi. Burjuvazi kendi işini kendi görüyor.

Şimdi her gün tezgâhtan geçiyor!

Her gün yaşanan iş cinayetleri 10 yılda 10 bin insanı öldürdü. Her gün yaşanan iş kazaları binlerce insanı uzumsuz ve sakat bıraktı... İş Cinayetleri Almancağı 2012 diyor ki: "*Her gün 3 ila 5 işçi hayatını kaybediyor. 365 günün sadece 42 gününde işçi ölümlü gerçekleşmedi. İşçiler pazar günleri iş cinayetlerinde yaşamlarını yitiriyor.*"

Tersanelerde, atölyelerde, inşaatlarda, madenlerde, tarımda... Ölüyor işçiler. Niçin?

Alınacak önlemin getireceği minicik bir maliyetten kaçmak için. Kârdan çok küçük bir fedakârlık yapmamak için.

Bu ülkenin meslek hastalıklarını takip eden bir sağlık sistemi yok. İstatistiklere yansıyan meslek hastalıkları rakamı çok komik düzeyde! Kanseri olan, ciğerlerini kaybeden birçok kişinin bu hastalığının çalışma koşullarından kaynaklanıp kaynaklanmadığına bakılmıyor. Otomobil üretim bantlarında beli sakatlanan, nice üretim tezgâhında fitik olan on binlerce insanın meslek hastalığı kaydı yok.

Öldüren, ıskartaya çıkaran bu sistemden başat burjuvazi de, yükselen İslami sermaye de en acımasız biçimde yararlanıyor. Yükselen İslami sermayenin "*Biz devletten beslenmiyoruz*" tezinin hiçbir geçerliliği yok. Özelleştirmeler, TOKİ ihaleleri, belediye yatırımları vb. araçlarla kamu üzerinden nemalanıyorlar. Ve asıl büyümelerini, zenginleşmelerini de yoğun emek sömürüsü üzerinden gerçekleştiriyorlar. Sermaye birikimi sürecinin işbölümündeki rollerinin gereği...

Dünyadaki sermaye birikimindeki iş bölümüne paralel bir iş bölümü TÜSİAD sermayesi ile diğerleri arasında Türkiye'de yaşandı. Türkiye'nin başat sermayesi (Koç, Sabancı, Eczacıbaşı gibi TÜSİAD kuruluşları) sanayisini kâr oranı düşük sektörlerinden çekip finansa, İstanbul rantlarına, enerjiye yönlendirirken terk ettikleri sektörleri İslami sermayeye bıraktı. İstanbul ve Anadolu'da düşük ve ücretsiz emeği tepe tepe kullanma şansı bulan bu KOBİ'ler de küresel sermayenin tedarikçisi olarak globalleştiler.

Ucuz ve örgütsüz emeği insafsızca sömüren... Girdilerini artan ölçüde ithalâtle karşılayan sanayileşme ve ihracat stratejisine sahip... Büyük holdinglere taşeronluk yapan... Devlet rantlarından nasip lenmek için yarışan bu sermaye grubu acımasızlıkta en önde gidiyor.

İslami hayat tarzları kapitalist işleyişi değiştirmiyor. ✨

-EŞQ-

M. ZAHIR KAYAN

(Zeynê û Miriyê Rûzîv)

(Li ba peykerjenekî Armen “dilqek” da çêkirin bi cewherê zîvî, da ber rûçikê xwe ew “dilq” di şeveke taveheyv de, hat daxilî reqsa berdewan bû bi pertafek zikmakî, gava ku rûbirû bû, gava ku hat qelibî li wê, gava ku derkete pêşiya Zeynê; Zeynê dît ku miriyek rabûye, miriyekî nâs î rûzîv, ku li ser piştê qulingekî efsûnî sekinî ye; wek zareke virnî ku çend meqam e dayîka xwe nedîtibe, wisa bi mêl xwe ber bi miriyê rûzîv de berda, sî û sê guliyên wê wek tîremaran xwe di şeva taveheyvî de bi coş badebada; di bin kirasê wê yê tenik î sor î satenî de bedena wê spî bû wek libbirinca Çînî, bêhna sîng û berê wê gulava derê bihiştê bû ku ji bo her mirî tama dilopên baraneke xeybane bû; xwe gîhandine hev, xwe berdane nav beden û dilên hev, wek çem û kaniyekê kişyane hev, wek derya û dêmiyê gevizîn li hev, gidî bi qaydeyekî nebihîstî mehikîn, herikîn, herişîn li hev; gava ku du dil bi keser ji hev biqetin, di navbera wan de çîrokên ji aqilan dûr her car diqewimin, a hevşabûna wan jî bi vî rengî bû, gava ku ez li welêt li kevirêkî seqî bûme mêhvan, wî zinarî jî min re ev kilam vegot, ew zinarê ku pirdîtî, pirkişandî, vê çîroka ku rêzikên wê bêdizgîn in di dilê min î xwînbûyî de bi hunerî, bi dildengbêjî, bi hewesbengî jenî, jenî, jenî; da tê zanîn ku li meqamê em lê ne kevir jî bi ziman in, kevir jî eşar in, dengbêj in; çûk jî, dar û ber jî, rehwarên ser û binê erdê jî...)

- I -

“Pesnê miriyên rûzîv....”

Dilê te keweke bêbask e
Bêytên kilameke wistubend di hundurê te de hêmayan digere
Mirazê te di emrê minminikê de straneke sîcdar e
Tu di qutiyeke zîv de, miftetek zengokî yî
Kes nizane tu mifteta kîjan dergehê yî
Tu di tenûra gulên de Xwedayê hingivî yî
Di zikê zinar û latan de şahê hespa sêling ya fironek î
Di peyva helbestê de dilopek hêsirê Sakîneya porkurîşk î
Tu lehengê rûzîvî yê ku di her zelûliyê de
hişyar dibe ji kemîna vê mirinê
Yê ku tê xwe li hedê zilmê dide
Yê ku tê teysa xwe li hevşabûnên qedexe direşîne...

- II -

“Zeynê Dikêlime...”

Min laşê te bi her celew kulîlk xemiland
Lêvên min li her piçk bedena te ya çilçilî geriya
Ez li nik cendekê te bi hezar tewrî, bi bêhed şîn û waweylan bi azirîn giriyam
Min tu wek libasekî Laleşî yê pîroz li bedena xwe aland
Bûne hetwanên Loqmanî kefên destên min ên ku ji bo birînan guldank in
Min yek bi yek kewand qelîşteken qetranî, yên ku tê de xwîn dirijin
Kevirên kolan û kuçeyên vî bajarî vira nakin
Ez a ciwanîka Xwedayan, gidî, dayîka we miriya me ez
Melkemot ruh distîne, ez xeyalên xwe bi dirûn bedenên sar ve dizeliqînim
Lê tu ey miriyên rûzîv, te ruhustîn çawa xapandiye
Kê fikande guhên te ku li vî eqarê bênasname reqsa me berdewan bi saz û awaz e
Ez heyran te îro ji xwe re dilqekî zîvîn peyda kiriye
Ruhê min bedewê bêmecal ber bi dilqê te difire
Ez ê nebêjim wî dilqî ji sifetên xwe hilke û biavêje
Ka bêje bi çi şert û mercî mirî dikarin sax bimînin
Qulingsiwaro de bêje...

- III -

“Her çiqas dil henareke kêrkirî be jî,
di xewnan de çira dilan her tim vêxistî ye”

Qijikê dundukê xwe li henarê da, henarê xwîn da
Rijiya dilop/dilop li ser lêvên hezkiriyên vê perestgeha xemrev
Dilopên alavîn yên sorgevez,
Barîn, bûn gol di kefa destê du êsîran de
Ku gava em kulên xwe bi bîr bînin, em bi kêrê henarekî diêşînin
Di defa sînga me de, dilê me henareke kêrkirî ye
Hûn nizanin bindest xwîna birînên xwe vedişêrin
Dizanim ji bo miriyên xweşik hebûn xewneke zarokî ye
Du evîndar di binê dara henarê de hevûdû dibînin
Yek mirî û yek jî zindî ye
Çira dilê hezkiriyên da agirek heye ku tu car natemire
Di cihê hevdiîtinê de sirf bedenek heye,
lê di wir de du stêrk dibiriqin gidi. ❁

GEZİ DİRENİŞİNDE SAKLI FARKINDALIK FIRSATLARI

YRD. DOÇ. DR. SUNCEM KOÇER

Gezi Parkı direnişinin dokuzuncu gününde KESK'in çağrısı üzerine iş bırakma eylemine katılan çok sayıda akademisyen, kalabalık kortejin Eğitim-Sen kademesinde, Unkapanı köprüsünden Taksim'e yürüdü. Önceki günler Taksim'de, Beşiktaş'ta, Gümüşsuyu'da biber gazına maruz kalmak suretiyle belli bir korku eşiğini aşmış kitle, burnunun ucunu akademik kovuğundan meydanlara, yürüyüşlere doğru, bu kez belki biraz daha kalabalık bir biçimde uzatmıştı. Maskeler ellerde, sloganlar dillerde kortejle yürüyen kalabalık, bir yandan da kendi aralarında Gezi direnişine dair notlar, gözlemler, korkular ve umutlar paylaşıyordu. Neticede, yürüyüşe katılan, çoğu sosyal bilimci eylemcinin, duruma dair en az gözlemi kadar analizi vardı.

İlk gününden itibaren epey faal olarak direniş destek veren, yorgun ama umutlu bir iletişim hoca-sı, Park'ta çoğu şeyin ücretsiz olduğunu ve Park'taki

seyyar satıcıların da ürünleri kendi aldıkları fiyattan fazlasına satmadığından övgüyle bahsediyordu. Anlattıklarından, Park'taki tüm seyyar satıcıların, kâr amacı gütmeyen, birlik duygusu içinde, neredeyse sadece eylemcilerin ihtiyaçlarını karşılamak için satış yapıyor oldukları sonucu çıkıyordu. Satış yapılan ticari ürünlerle ilgili şahsi gözlemimin aksi yönde olduğunu söylediğimde, hoca kibarca duymazdan geldi. Gezi'de mutlak dayanışmayla ortak olarak üretilen ve birlikte tüketilenler dışında, seyyar satıcıların park içinde ve etrafında pek çok şeyi neredeyse iki katı fiyata sattıklarını, Beşiktaş'tan ya da Harbiye'den Gezi'ye doğru yürürken gaz maskesi, deniz gözlükleri fiyatlarındaki kademeli artışların hızla oluşan bir rantı işaret ettiğini anlatmaya çalıştım. Sözlerimi nazik hareketlerle savuşturan hoca, belli ki tatlı hülyası bozulmasın istiyor, belki de direnişin beraberinde rantını da oluşturduğu

tespitinin hayal kırıklığından başka bir şey getirme-yeceğini düşünüyordu.

Alışılmadık ruh halleri, alışılagedik refleksler

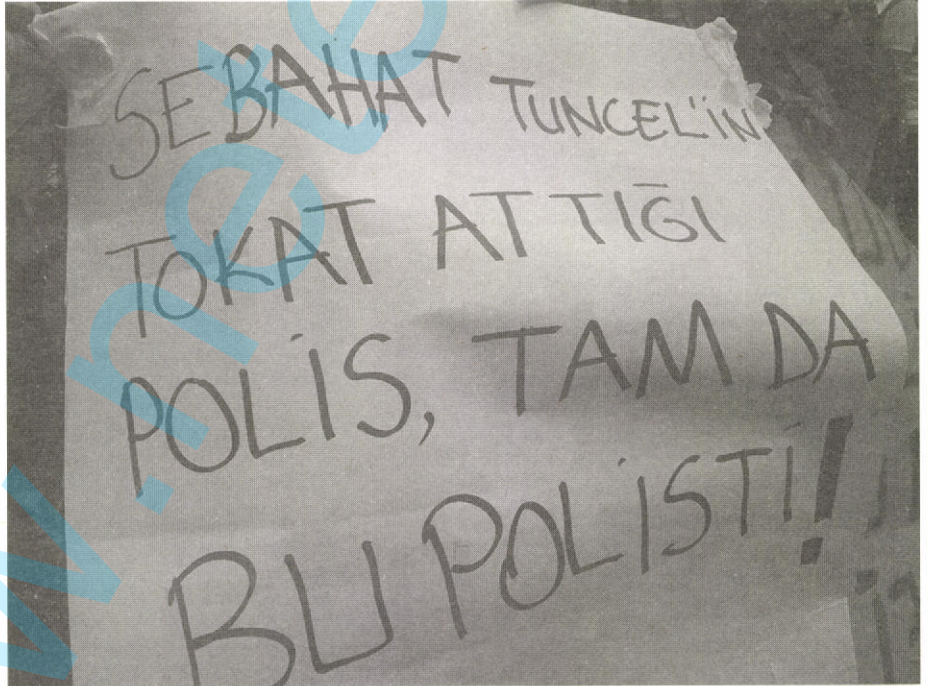
Gezi direnişinin ortaya çıkardığı ütopyik paylaşıcılığın, alışılagedik eşitlikçiliğin, üzerine titrenen farazi birlik olma durumunun, ya da bunların hiç değilse emarelerinin kıymeti harbiyesini anlamak tabii ki zor değil. Diğer taraftan, bu olağan dışı ruh halini ve Gezi direnişiyle kurduğumuz ilişkiyi, alışılagedik reflekslerimizin yönettiğini görmemek de imkânsız. KESK kortejinde Eğitim-Sen'in hemen önünde yürüyen BDP'li gençlerin attığı Kürtçe sloganları duyunca, bazı başların eğilmesi, bazılarının sanki sadece oradan geçerken yürüyüşe uğramış gibi davranmaya başlamaları, akademik beyaz yakalılardan kemikleşmiş birtakım reflekslerine örnek değil mi? Dersim'de bir gece önce çevik kuvvetin hastanenin içine gaz bombası atmasıyla ilgili yorumlarda, "ama önce eylemciler polise saldırmış" diyebilmek ve bunu, otuz yıllık savaşın yükünü ya da dünyanın sözümona en büyük köprüsüne Alevileri katleden bir padişahın isminin verilmesinin gerilimini telaffuz etmeden söyleyebilmek de alışılagedik bir ruh halinin tezahürü olsa gerek. Belki de, "ütopyanın" en tehlikeli, en kaybettirici yanı budur; kemikleşmiş bu reflekslerin yokmuş gibi davranılması. Bu yok sayma, direnişin, yüzleşmemiz, hesaplaşmamız ve özleştiririnin sağaltıcı mengenesine girmemiz için cömertçe açtığı kritik alanları elimizin tersiyle itmemiz anlamına geliyor. O alanları fark edip, oralarda ayağa kalkmayı seçtiğimizde ise, Gezi direnişinde mağduru ya da tanığı olduğumuz her zulüm anının aslında Cumhuriyet'in fotoğraflarından sadece biri olduğunu görebiliyoruz.

Ritüel performansa için farkındalık anları

Burada, antropolog Victor Turner'ın (1920-1983) toplumsal muhalefet ve birlik olma halleriyle ilgili bize açtığı pencereden Gezi'ye bakmakta fayda var. Turner, pek çok çalışmasında, ritüeller ve toplumsal yapı (social structure) arasındaki diyalektik ilişkisi-

yi incelemiştir.¹ Turner'a göre ritüel performanslar, bireyin ya da bireyler topluluğunun bir toplumsal kategoriden öbürüne geçişini işaretleyen evrensel pratiklerdir. Klasik eseri Ritüel Süreç: Yapı ve Karşı-Yapı'da Turner, Zambia'da yaşayan Ndembuların doğum, ölüm, büyü bozma, ergenliğe geçiş vb. ritüellerini inceler. Sembolik antropolojinin öncülerinden olan Turner, kariyerinin ilerleyen safhalarında ise, akademik dikkatini Batı toplumlarına yöneltmiş ve örneğin toplumsal protestoların ve sanatın işlevlerini kuramsallaştırmıştır.²

Turner'a göre ritüel performanslar, bireyleri yeni pozisyonlarına taşırken, var olan toplumsal rolleri sabitleyen ve güçlendiren pratiklerdir. Aynı zamanda, bir toplumsal kademedeki diğerine geçiş anlarını işaretleyen ritüeller, toplumsal normların dışında konuşlanırlar. Ritüel performanslara Turner'ın karşı-yapı (anti-structure) tabir ettiği, sistem dışı bütüne özgü bir haleti ruhiyenin, bir aynılık duygusunun, egemen olduğu gözlemlenir. Ritüeller, öznelerin hali hazırda var olan toplumsal pozisyonlarından ayrılmaları, o pozisyonlardan kopmaları ile başlar. Liminal adı verilen bu safhada özneler ne eski pozisyonlarında ne de yeni pozisyonlarındadır. Toplumsal yapılara için hiyerarşiler, ritüel performanslarında donar; statü kodları an-

lamını yitirir. Liminal bireyler araftadır; onlar hiçbir yere ait değildir. Ritüelin özneleri arasındaki statüsüz *birlik* duygusuna Turner *communitas*, adını verir. Bu

1 Turner, Victor 1969 Ritual Process: Structure and Anti-Structure. Aldine Publishing Company

2 Turner, Victor 1982 From Ritual to Theatre: The Human Seriousness of Play. PAJ Publications

aralık, birey için kritik bir alandır. Liminal özne, toplumsal olarak üstüne yığılmış yükten azade olmakla kalmaz, aynı zamanda pozisyonunun avantajlarından vazgeçmek durumunda kalır; çıplaklaşır. Bu karşı-yapısal çıplaklığın kritik bir farkındalığa dönüşmesi an meselesidir. Liminallik, ritüel anının dışında bırakılmış sosyal normların, kurgulanmış doğasıyla ilgili farkındalığa dönüştüğü ölçüde toplumsal rollerin bütününden özgürlüğe açılan bir kapı haline gelir.

Gezi direnişinin vaat ettikleri...

Gezi direnişinin vaat ettiği, vesile olabileceği ve olması gereken, en büyük kazanım bu tip liminal anların doğası itibarıyla içinde barındırdığı eleştirel-özeleştirel alanlarını fark etmek, onların üzerine inşa etmek ve yaygınlaştırmak olacaktır. Toplumsal statü ve normlardan 'sadece şimdilik' bir azadlık ve kendinden menkul bir communitas anı olarak kalmaması için, Gezi direnişinin yarattığı, geçmişe ve geleceğe dönük eleştirel farkındalık fırsatlarını kullanmak ve genişletmek elzem görünüyor. İki öncelikli farkındalıkla, özeleştiriye dolayısıyla dönüşmeye başlamak mümkün. Bunlardan birincisi, üretim ilişkilerinin yarattığı ve onlardan beslenen eşitsizliklerle ilgili bir eleştirel farkındalık. Öğle tatillerinde, NTV'de ya da Kanyon'da polis, hükümetin ve medyanın tavrını protesto eden beyaz yakalı plaza emekçilerinin, en basitinden plaza AVM'lerde her gün yedikleri öğle yemeğinin arkasındaki eşitsizlikleri eleştirel bir gözle görmeleri, direnişin oluşturduğu karşı-yapısal alandan sisteme yöneltilmiş yapıcı sorgulamalara bir başlangıç teşkil edebilir. Yine, direniş alanının kapitalist vahşetten arınmış olduğunu düşünmek romantik ve tehlikeli bir yanılsama.

İkinci kritik farkındalık ise Kürtlere, Kürt meselesine ve Kürt hareketine dair. Gezi direnişinin açtığı karşı-yapısal alandaki pratikler, tanıklıklar ve mağduriyetler, polis şiddetinin en sertini, medya sansürünün en aşağılık olanını on yıllardır tecrübe eden Kürtlerin başka bir biçimde görülmesine neden olacak bir farkındalığa dönüşmeli. Ancak böylelikle, bugün görülmemiş biçimde tecrübe edilen toplumsal muhalefette Kürt hareketinin dönüştürücü rolünü de görebiliriz. Buradan yola çıkarak, alanda "Kürtler nerede" diyenler, Kürtlerin aslında tarihsel olarak "çok yerde" olduğunu fark etmeli. BDP bayraklarından, Öcalan flamalarından rahatsız olanların ise Kürt meselesinin özüne dair bir sorgulamaya girmeleri elzem. Alanda bunlar hiç yokmuş gibi davranmak ve gerçekte referansı olmayan bir ütopyanın büyümesine kapılmak ise en iyi ihtimalle tehlikeli.

Turner, ritüel performansların sonunda karşı-yapısal alanın kendini feshettiğini ve toplumsal yapının öncekinden daha güçlü ve onanmış bir biçimde kendini devam ettirdiğini söyler. Önemli olan, böyle kapsayıcı bir biçimde çok seyrek oluşan bu karşı-yapısal alanlarda, toplumsal yapıya yeni bir perspektifle bakmak ve o nazarın ışığını hiç kaybetmemek... ✨

PERPERÎKA TENIKXET

Bes e taqet nemaye

Te digirim her şev û her rojê

Cangula min...

Dêm hingiva min,

Şadî dilan î tu!..

Ez her tî, dîlê awirên te me

Bilbilê gula li ser taca te me

Wek Nîşanî aşiqê te me

Dilperîşanim were..!

Min hembêz bike

Weke jinê

Weke jînê te bijîm

Şengzirava dilvînê

Were..! Bêkêf û bêhadan im ez

Hinariksora sîngsêvê

Were..! Serdanpê miraz im ez

Maçkêşa şoxlêvê

Were..! Çavkaniya bêdengî me ez

Kûbaraxafa rûetlasê

Were..! Rêvîngê rêya te me ez

Xweşalava perwanexapînê

Were..! Dixwazim bişewitim ez

Şivan Zeren

KURDÊN KAZAKISTANÊ

PROF. DR. KINYAZÊ ÎBRAHÎM*

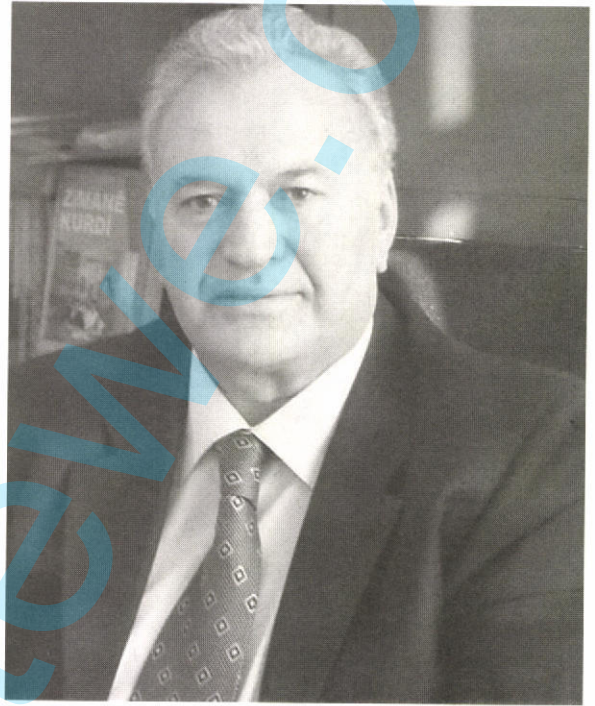
Ev 75 sal in ku kurd li Asya Navîn, nexasim li ser xaka Kazakistanê dijîn. Yekitiya Sovyeta Sosyalîst di 7ê Tîrmeha 1937'ande biryarek derdixe ku ev biryar dibe sedema koçberiya kurdan! Di dawîya payîza 1937'an de kurdên Ermenistan û Azerbaycanê ber bi Kazakistanê ve têne sirgunkirin. Sedema sirgunkirina kurdan ev e: "Kesên wiha ne ku mirov baweriya xwe bi wan nayine û bi wan ewle nabe."

Îro li Asya Navîn, li welatên Kazakistan, Kirgizistan û Ozbekistanê li gorî reqem û îstatîstîkên nefermî bi qasî 200 hezar kurd dijîn. Piraniya kurdên Asya Navîn li Kazakistanê bi cih û war bûne ku beşeke ji wan nêzîkî sînorên Çîn û Kazakistanê ne.

Sala 1937ê di nava şevê de kurd li trênen bar û heywanan siwar dikin, di bin kontrola leşkeran de nefî dikin. Kes nizane bi ku ve jî dibin. Du mehên dirêj di rîyan de dimînin. Paşê dibînin ku li Kazakistan û Kirgizistanê ne. Sar, seqem, çol, best. Ne kesên wan deran bi zimanên wan dizanin, ne jî ew bi zimanên wan kesên wê derê!

Malbata me jî di nav wan de bû û wan Kirgizistanê wîlayeta Qizilqeyayê peya dikin. Ew der nêzîkî Oşê ye. Oş li ser sînorê Ozbekistanê ye. Kurdên Ermenistanê tînin Kirgizistanê. Kurdên Azerbaycan û Nexçivanê tînin Kazakistanê. Malbata me sê salan li Qizilqeyayê dimîne. Heta sala 1940'î. Sê sal paşê destpêka Şerê Cihanê yê Duyem e. Camêrek heye, ji wan re dibe dergeh û star! Ew jî Wezîrê Cebare Nadîrî ye.

Di nav nefîkiriyan de malbata Wezîrê Nadîrî jî hebûye. Ew jî hatine sirgunkirin. Lê Wezîrê Nadîrî ketibû karê dewletê. Di îstîxbarata dewletê de nav û dengê wî hebû. Hat û malbata xwe bir. Mala me jî tevî mala wan, 1940'î zivirî Erîvanê. 1941'ê mala me derbasî Zengîbasarê dibe, li gundê Rûhanliyê cîwar dibe. Xwişk û birayekî min jî li Kirgizistanê dimirin: Yaqûb û Gulnaz. Dê-bavê min bi du zarokan ve tên Kirgizistanê, destevala dizivirin Ermenistanê! Her du jî 2-3 salî bûne. Di wan zilm û çetinahiyan de dimirin. Lewma jî dê û bavê min her dem digotin; "Me du zarok bi xwe re anîn vir,

lê em destevala zivirîn." Em destpêka 1990'î ji Erîvana Ermenistanê hatin Alma Ataya Kazakistanê. Birayê min Yaqûb 4-5 mehan li Alma Atayê man û li vir rehma Xwedê kir."

Beria pêşniyar kir, Stalîn fermana sirgunê da!

Sirguna duyem dizivistana 1944'an depêk hat. Fermana sirgunê jî hêla Sekreterê Giştî Yê Komîteya Navendî ya Partiya Komûnîst a Sovyeta Sosyalîst Stalîn ve tê dayîn. Stalîn her wiha Serokê Komîteya Parastina Dewletê bixwe ye jî.

Belgeyêke wiha li ber destê me heye ku ev belge nişaneyê ferman û sirguna kurdan e. Belge ji hêla Komîserê Gel ê Navxweyî yê Yekitiya Komarên Sovyeta Sosyalîst Lavrentî Beria ve hatiye nivîsandin. Belgeya ku ji Stalîn re hatiye şandin û tê de sirgunkirina kurdan û çend neteweyên din hatiye xwestin bi vî awayî ye:

* Prof. Dr. Kinyazê Îbrahîm, rojhilatnas û akademîsyen, Serokê Kurdên Kazakistanê û li Zanîngeha Abaya Alma Atayê Serokê Navenda Zimanên Dinyayê. Piştî Şerê Qerebaxê terka Ermenistanê dike û di destpêka sala 1990'î de li Alma Ataya Kazakistanê bi cih dibe. Li Erîvanê, li Zanîngeha Xaçatûr Abovyan salên dirêj Serokatiya Beşê Ziman û Edebiyata Azerîyan kiriye. Vê gavê Endamê Yekitiya Nivîskarên Kazakistanê û Endamê Yekitiya Rojnamegerên Kazakistanê ye. Li hêla din ew li Kazakistan û Asya Navîn Nûnerê Navenda PEN'a Kurd e û Berpîrsê Giştî yê kovara edebî Nûbarê ye ku li Alma Atayê bi zimanê Kurdî û rûsî derdikeve. Kinyazê Îbrahîm xwediyê gelek xelatên neteweyî ye. Bi 6 zimanan dizane. Nêzîkî 20 kitêb li pirtûkxaneya Kurdî zêde kiriye.

“24 Tîrmeh 1944

Bi tevahî veşarî!

Komîteya Parastina Dewletê,

Ji bo Hevrê Stalîn;

Beşeke mezin ji kesên li herêmên Komarên Sovyeta Sosyalîst, ji ber ku li deverên sînorê Tirkiyê dijîn, bi xizmên xwe yên li Tirkiyê re têkilî datînin; hem qaçaxçîtiyê dikin, hem jî ji bo îstîxbarata Tirk kar dikin.

Ji bo parastina sînorê Yekitiya Sovyeta Sosyalîst, Komîseriya Gel a Navxweyî baş dibîne ku 86 hezar kurd, tirk û hemşîniyên ji 16.700 malbatan pêk tên û li gundên rayonên Axiska, Adigin, Axilkelek, Aspînza û Bagdanovkaya Gurcîstanê û Komara Acarîstana Otonom dimînin, ber bi Kazakistan, Ozbekîstan û Kirgîzîstana Komarên Sovyeta Sosyalîst ve bêne tehlîyekirin.

Li derdora sînorên navborî, wê ji hêla Komîseriya Gel a Navxweyî ve ewlekariyên taybet bêne wergirtin. Lewre jî ji bo ku reşnûsek bo Komîteya Parastina Dewletê bê şandin, hêviya we ji we ew e ku hûn biryarekê bidin.”

Komîteya Parastina Dewletê di nava hefteyekê bersiva Beria da. Di bin vê bersiva ku karesata kurdan destnîşan dikir de navê Stalîn hebû.

Rojnameyên ku bi zimanê Rûsî li Rûsyayê derdiketin, di Hezîrana 1991ê de, bi sernavê ‘Dosyayên Taybet ên Stalîn’ behsa kitekitên vê biryarê kirin. Li gorî van belgeyan, Stalîn di nameya xwe ya ‘veşarî’

ya ku 31ê Tirmeha 1944’an nivîsiye de, ferman daye ku ji 86 hezar kurd, tirk û hemşîniyên ji 16.700 malbatan pêk tên û li gundên Axiska, Adigin, Axilkelek, Aspînza û Bagdanovkaya Gurcîstanê û li Komara Acarîstana Otonom dimînin, 40 hezarê wan ber bi Kazakistanê, 30 hezarê wan ber bi Ozbekîstanê, 16 hezarê wan jî ber bi Kirgîzîstanê ve bêne sirgunkirin.

1937-1956 salên dijwar

Kurdan ji sala 1937’an heta sala 1956an, nêzî 20 salan di nav şert û mercên gelek dijwar de jiyana xwe berdewam kirin. Heta wê salê derketina wan a ji gundan qedexa bûye. Ji bo çûna gundê cînar jî, hewcedariya wan bi ‘destûra dewletê’ hebûye. Di bin çavdêriya leşkeran de jiyane. Statuya kurdan di wan 20 salan de wiha bûye: “Penaberên taybet.”

Sala 1944’ankurd pêrgî karesat û malkambaxiyeke mezin tên. Şerê Cîhanê yê Duyemîn destpê kiriyê. Dema leşkerên kurd ên ku ji bo Sovyetê çûne şer vedigerin welatên xwe, malbatên xwe nabînin û pê dihesin ku ocaxê wan kor bûye! Ji ber ku bi hezaran kes û karên leşkerên kurd ên di ‘Artêşa Sor’ de bûn, di vegerê de malbatên xwe nabînin. Paşê pê dihesin ku ber bi Asya Navîn ve hatine sirgunkirin.

Sirguna sêyem piştî Şerê Qerebaxê

Kurd piştî sirgunên 1937 û 1944an, cara sêyem piştî şerê Azerbaycan û Ermenîstanê, ji neçarî berê xwe didin Asya Navîn. Sala 1989-1990’î, Şerê Qerebaxê der-

ket. Azerî û Ermeniyan şerê hev kirin. Vî şerê hanê mala kurdan mîrat kir. Kurdên me rastî êşeke mezin hatin. Ji neçarî li seranserê Sovyetê belav bûn. Hinek ji wan çûn Sibîrya û Yaqûtskê, beşek ji wan çûn Rûsya û derdora wê, qismek ji wan hatin Kazakistan, Qirgizîstan û Ozbekistanê. Ev nefîkirin ne wekî nefîkirina 1937'an û 1944'an bû. Ermeniyan bi darê zorê digotin; 'ji nav me derkevin herin. Ermenîstan axa Ermeniyan e!' Di dema Sovyetê de ji bavê wan zêde bû wisa bigotana! Sovyetê çavê wan derdixist! Piraniya kurdên ku piştî Şerê Qerebaxêji Azerbaycan û Ermenîstanê qesta ber û pismamê xwe kirin îro li Kazakistanê bi cih û war bûne.

Kurd hîmekî bingehîn in li Kazakistan û Kirgizîstanê

Piştî hilweşîna Sovyeta Sosyalîst, kurdên Kazakistanê di warê siyasî, rewşenbîrî û edebî de karên gelek hêja kirin û dikin. Îro bi navê Berbang xwediyê dezgehê ne ku ev dezgeh bûye deng û rengê wan. Gelê kurd di nava Asambleya Gelên Kazakistanê de xwedî roleke taybet e. Asamble ji 21 endaman pêk tê ku serokatiya wê Serokomarê Kazakistanê Nûr Sultan Nazarbayev dike. Ez bixwe li ser navê kurdan şanaz im ku çendek berê, di nava vê asambleyê de bûm Cîgirê Nazarbayev.

Li hêla din kurdên Kazakistanê heta niha bûne xwediyê bi dehan kitêb, kovar û rojnameyên kurdî. Li Alma Ataya Kazakistanê zêdetirî 20 sal in ku kovar û

rojnameyeke kurdewarî refikên kitêbxaneyên malan dixemilînin: Kovara Nûbarê û Rojnameya Jiyana Kurd. Kovar û rojname çandî, hunerî, civakî û siyasî ne. Nûbar û Jiyana Kurd bi zimanê Kurdî, Rûsî û Kazakî derdikevin. Di her du weşanan de jî alfabejên latînî û kîrîlî têne bikaranîn. Tevahiya nivîsaran bi zaravayê kurmançî têne weşandin. Sedema vê yekê jî ew e ku tevahiya kurdên Asya Navîn ango kurdên li Kazakistan, Ozbekistan, Qirgizîstan û Rûsyayê kurmançixêvin. Rojnameya Jiyana Kurd, di sala 1991'ê de bi navê 'Kurdîstan' dest bi weşanê kir û heta 2004'an bi heman navî weşana xwe berdewam kir. Ji sala 2004'an û vir ve navê rojnamê Jiyana Kurd e. Kovara Nûbarê jî heta 1992'an bi navê 'Kurd' derdikeve. Salek paşê redaksiyon li hev dicive û navê kovarê dike Nûbar.

Îro kurdên Asya Navîn nexasim kurdên Kazakistanê ji bilî kitêbû rojnameyan; xwediyê komên govendê ne û hunermendên wan ên dengxweş hene.

Li Kazakistan û Kirgizîstanê bi dehan navên girîng hene ku bi pênûs, fikir û ramanên xwe edebiyat, huner, zanyarî û rewşenbîriya kurdan geş dikin. Nadir Nadirov, Hejarê Şamil, Bariyê Bala, Hesênê Hacîsilêman, Ezîzê Zîyo Bedirxan, Mecîdê Silêman çend navên hêja ne ji wan navan.

Di warê aborî de jî her diçe rewşa kurdên me baştir dibe û îro gelek karsaz, endezyar û avahîsazên kurd hene ku kurd bi wan şanaz in. Ezîzê Zîyo Bedirxan, Şîrînê Elî, Mihemedê Mecîd, Refîq Yaqûb, Bariyê Mecîd ji wan navan çendek in ku îro bi sedan kurd li ber destê wan nan dixwin.

Kurd li Kazakistanê jiyanê azad berdewam dikin. Ew bi nasnameya xwe ya 'kurd' hene. Dewleta Kazakistanê û gelê li Kazakistanê dijîn qedir û qîmeteke pir mezin didin kurdan. Heman qedir û qîmet li Kirgizîstanê jî ji kurdan re tê nîşandan. Lewre jî ez bi vê nivîsarê silav û hurmetên xwe û gelê kurd pêşkêşî rêveberên dewletê û gelên li Kazakistanê dikim. ❀

dr.knyaz@mail.ru

HIN GOTINÊN PÊŞIYAN ÊN HERÊMA BOTAN - 1

ABDULKADÎR BÎNGOL

Ew gotinên ku ji aliyê bab û bapîrên me ve ji me re hatine dîyarikirin ku wek "gotinên bab û bapîran", "gotinên pêşiyên", "gotin", "metelok" "biwêj" tên zanîn, di jiyana me ya rojane de cihekî gelik girîng digirin.

Em dikarin serê pêşî wan gotinan bikin du beş û cihê cihê li ser wan rawestim:

1- Gotinên pêşiyên

2- Biwêj

Ez ê di vê nivîsara xwe de li ser gotinên pêşiyên tenê rawestim û hinek wan gotinên ku li herêma Botanê tên bi kar anîn bi we re parve bikim.

Gotinên Pêşiyên çi ne?

"Gotinên pêşiyên", peyvên kurt û wecîz in ku ji aliyê wate û naverokê ve gelemperiyê dikin (ango îddîyayekê tînin ziman), ji nava gel derketine, ji ber ku dem di ser de derbas bûye jêderka wan hatiye jibîrkirin û bûne malê gel, kê-m-zêde ji aliyê her kesî ve tene zanîn û di zimanê rojane de tene bi kar anîn.

"Gotinên Pêşiyên" Çawa Çêbûne?

"Gotinên pêşiyên", ji dev yan jî ji pênûsa zana-yekî, yan jî helbestvanekî ku xelkê hemûyan bawerî û ewleyî pê aniyê çêbûne; ji ber dilsoziya wan ya mantiqî û hêjayiya wan ya civakî bi sedan salan nîş bi nîş hatine veguhêztin. Bi veguherîna şert û mercan

hin "gotinên pêşiyên" ji "karandinê" rabûne, hin jî ji aliyê şêkil û naverokê ve rastî hin guherînan hatine, bi derketina hin şert û mercan ji nû ve hinek din çêbûne.

"Gotinên pêşiyên" malê giştî ne, ango gotinvanên wan ne kifş in. Loma wek tê zanîn heke gotinvanên wan kifş be, wê demê ew nabin gotinên pêşiyên dibin "wecîze". Mînak: "Mûrşidê herî rast zanyarî ye." Ev gotin ji ber ku gotina Cenabê Omer e, nexwe wecîze ye, nabe gotina pêşiyên. Lêbelê ji ber ku nediyare ka gotina "Rih dibin bost, dijmin nabe dost" kê gotiyê loma bûye gotinên pêşiyên.

Xaleke din a girîng heye ew jî ev e: Hin gotinên pêşiyên hene ku dema mirov wana li gorî pîvanên etîkê binirxîne çewt xuya dikin. Ev hem di nav gotinên kurdan de hene hem jî di nav yên neteweyên din de hene. Mînak: "Tira ne bi min re bi wî kendalê henê re." Bi vê gotinê dixwaze were gotin ku gotinvanê vê tenê di xema şexsê xwe de ye û civak bişewite jî jê re ne derd e, ku ev fikir ji civakê re gelik xeternak e. Di tirkî de jî mînakek: Köprüden geçinceye kadar ayıya dayı denilir=Mirov hetanî ji ser pirê derbas bibe ji hircê re dibêje xalo" Ku ew jî ne exlaqî ye. Mirov dikare mînakan zêde bike.

Bes ev gotinên holê çewt û ne etîk xuya dikin ne li ser wateyên xwe yên rasteqînin, divê ji aliyê vajî ve werin nirxandin. Ango ev gotinana didin diyarkirin ku di civakê de mirovên bi vî rengî egoîst, xudxem û derewîn hene, da ku civak derbarê wan de hişyar be.

Hin Gotinên Pêşiyên Yên Herêma Botan:

Agir agirê qurma ye.

Ev "gotin" dikare bi du maneyan were bikaranîn. Ango gava agir digre darê qurman ew agir zû zû venamire. Ev agir hem bêhtir germiyê dide, hem jî bêhtir jê tê îstîfadekirin. Maneya duyemîn jî ev e merivên ji yên xort bêhtir dikarin îşan bikin.

Agir bab e, nabêjê "rabe".

Yanê hewceyîya mirovan a bi êgir gelek zêde ye.

Agir bigre rêlê, ter û hişk bi hev re dişewite.

Pirî caran di rûyê kesên sūcdar de yên me'sûm û bêguneh jî zerarê dibînin û ewana di agirê wan de dişewitin.

Agir digre mala hinan, hinên din kebaba xwe li ser çêdikin.

Carînan bela û teşqele tene serê hinan, hin kesên din ên menfeetperest dixwazin ji wê rewşê îstîfade bikin.

Agirê işqê germ e, dikeve nav hestî û çerm e, nedibêje fedîye, ne jî şerm e..

Ango mirovên evîndar ji ber herareta evînê mîna dîna ne, êdî nanêrin ka wê xelk wana bibînin, ka fihêt e, yan jî şerm e.

Agir girt mala derewîn, kesî bawer nekir.

Yani yek nikare demeke dirêj civakê bi derewan bixapîne. Dema xelkê bi carekê qenaet anî ku ew kes derewan dike êdî bi axaftinên wî yên rast jî ewleyiyê nayne.

Agir gula zivistanê ye.

Yanê di demsala zivistanê de tişta herî xweş agir e.

Agir sebrîn e.

Li wê dera ku agir hebe sebra meriv lê tê.

Ahê vî destî ji destê din re namîne.

Der barê dadweriya Xwedê de tê bikaranîn. Ango kî çi texlît neheqiyê li kê bike, zû- dereng wê ew li rastî heman neheqiyê were. Wê Xwedê yekî din bişîne ser wî kesê zalim û wê tola yê belengaz jê hilîne.

Alim bi alemeke yê.

Ji bo girîngiya zanist û zanyaran tê bi kar anîn. Îlim ve âlimin önemi için kullanılır.

Aqilê kurî, bi teyrî re firî.

Yanê aqilê zarokan bê esas e, di kêliyê de diçe, winda dibe.

Aqil nayê kirîn.

Her kesî li gorî xwe aqilekî wî heye, ya kesî nayê kirîn.

Aqil ne ji biçûk û mezinahiyê ye.

Ti eleqeya bi aqilbûnê û bi biçûk û mezinahiyê bi hev re nîne. Hatiye dîtin ku yekî temenê wî gelek biçûk ji yekî mezin aqilmendtir bûye.

Aqil taca zêrîn e, lê di serê her kesî de nîne.

Ev "gotin" qîmet û hêjayiya aqilî aşkere dike. Bes ev aqilê bi vî rengî hêja ji ber hin hekmetan di serê her kesî de bi heman mîqtarê nîne.

Aqilê bê xusar nabe.

Yanê hetanî yek di hin xisûsan de zerarê nebîne biaqil nabe.

Aqilê sivik barê giran e.

Yanê ew kesê aqilê wî sivik be yan jî hişê xwe baş bikarnabe tiştên ku nekaribin ji bin derbikevin dikin.

Aqilê qûnê hebûya tir nedikir.

Yanê heke mirovî baş bifikirîbûya û hişa xwe bi karaniyê nediket rewşeke rezil.

Aqilê xwe yan ji birînê xwe bigre, yan jî ji xwisarê. Yanê ev herdu rewş jî dibin sedem ku mirov eqilê xwe bigre.

Aş bê çeqçeqok nabe.

Çeqçeqok aleteke ku ji darê çêbûye û eyara navbera her du ber'aşan de çêdike. Yanê carinan dibe ku neyîna aletekê bibe sedema karekî mezin.

Aş bi çeqçeqokê tenê nagere.

Karên mezin bi derfetên/îmkanên kêr pêk nayên.

Aş çûye, ew li pey çeqçeqokê ye.

Çeqçeqok aleteke ku ji darê çêbûye û eyara navbera herdu ber'aşan de çêdike. Ji bo wî kesê ku haya wî ji wê zerara mezin ya hatiye serê wî nîne; lêbelê encama zerara biçûk pirs dike tê gotin.

Aşê nezanan Xwedê digerîne.

Xwidê ji bo wan kesên ku ji ber nezanîyê nikarin işê xwe bi rê ve bibin, hin sebebên amade dike û karê wan pêk tîne.

Aşiq dîn in, ji ya wan ve xelk kor in, wan nabînin.

Helwest û gotinên mirovê aşiq hevûdu nagirin. Ji ber bandora wê evînê têkilîyên wî bi derdora wî re ew qas kêr bûne ku ew zen dike ku kes wî nabîne û gotinên wî nabihîse.

Ava bîrê, bişuxilîne bi tedbîrê.

Ji bo pêwistiya paşrojmendiyê/teserufê tê gotin.

Avahiya malan di destê jinê de ye.

Yanê jina malê bixwaze wê mala xwe ava jî bike, wê mala xwe xira jî bike.

Ava li ser berûyê wek zavayê bi dilê xesûyê.

Yanê dema yek berûyêkê dixwe û piştê jî avekê di ser de vedixwe ew av gelekî xweş e.

Ava xwestî, naçe hestî.

Yanê ava ku ji yekî re hatibe xwestin pêwîst e ew bixwe wê avê vexwe, ne kesekî din.

Ava xurtan serevraz e.

Ev "gotin" dikare bi du wateyan were ravekirin. Heke peyva "xurt" di wateya "zalim" de be, wê demê wateya wê holê çêdibe: Kesên zalim û zordest tiştên zor bi kesên reben û belengaz didine kirin. Heke wateya peyva "xurt" "mêrxas" be wê demê wate halo çêdibe: Kesên mêrxas û egîd tiştên ku kirina wan nepêkan jî be pêk tînin.

Av çiqas di golan de bimîne, genî dibe.

Demê meseleyeke di neqeba hin kesan de hebe pêwîst e di zûtirîn demê de ew mesele were çareser kirin. Hekena, her ku biçê wê mesele kûrtir û çareser kirina wê jî zortir bibe.

Avê vexwe ji kehniyê, jinê bîne ji esliyê.

Çawa ava kaniyê ava herî baş û herî bisihet e, he-
man welê qîza ji malbateke esîl be jî xwediyên hin tay-
betmendiyên e ku dikare hevserê xwe memnûn bike.

Av hebe teyemmum betal dibe.

Yanê gava yekî zanyar, yan jî yekî hunermend li
derekê be axaftina wê mijarê mafê wî ye.

Av ji Nêrwanê, feyde li Taqyanê.

Yanê mesrefê yek dike, lêbelê feyde dibe nesîbê
yekî din.

Av ji rû, bereket ji Xwedê.

Ev "gotin" gava yek bixwaze kena xwe bi xwarina
yekî bike tê bi kar anîn. Ango ji bo ku xwarin zêde
bibe av pir hatiye kirin têde.

Av ji serê kaniyê şêlû dibe.

Yanê xirabî ji serî dest pê dike.

Av diçe avahiyan.

Yanê ew kesê ku zêde avê vedixwe teqez wî kesî
xwarin, nemaze xwarina biqalîte xwariye lewma
dixwe. Lewre bi zikê birçî kes nikare zêde avê vexwe.

Av li ser avahiyan de diçe.

Yanê ew merivê birçî be avê venaxwe; merivê têr
avê vedixwe.

Av û avahî.

Ango dera ku ava wê pir hebe ew der ava ye.

Av û agir mêranî jê re nîne.

Di hemberî bûyerên av û êgir de, ango di lehî û
şewatan de pêwîst e mirov bi tedbîr tevbigere.

Axa kendalan dibe spehîtahiya malan.

Yanê her çi qas ax bêqîmet jî dîtî, lêbelê gava
yekî çû ew zehmet kişand û ji kendalî ax anî û li mala
xwe da, bê guman wê ew ax spehîtahiyekê bide malê.

Axa mêr û jinan ji hev e.

Ji bo jin û mêrên ku exlaqê wana mîna hev in tê
gotin. Yan jî dibe ku ev diyar bike ku di nava her du
cinsên jin û mêran de tu cudayeti nîne; her du cins jî
ji heman axê hatine afirandin.

Babek dikare deh kuran xwedî bike, lê deh kur
nikarin babekî xweyî bikin.

Babê zarokan ji bo zarokên xwe her fedakariyê dike
û xwe ji tu zehmetiyan nade alî. Lêbelê mirov nikare ji
bo zarokan jî behsa heman fedakariyê bike. ❀

Wê bidome

CAR CARAN

Car caran

Bîn teng dibe

Her der şev

Her der tarî û reş

Çirûskek ji derva

Dipeke

Her der ronahî

Her der bînfirêhî

Car caran!

Car caran

Ewrê sipî

Tê ser çavên min

Her der mij û dûman

Her der qerisî

Pizotek ji nişkeva

Dipeke

Her der germ,

Her der havîn!

Car caran

Tu dikevî bîra min

Her der gul û sosin

Her der aram

Xemgîn ji bîrê

Dipeke

Her der tengî

Her der jan!

Car caran

Kul dikeve dil

Her der welat

Her der Kurdistan

Agirek ser serê çiya

Dibirîqe

Her der Kawa

Her der azad!

Sitêrkê Sîpan

FORUM

GEZİ'DEN GELECEĞE... KÜRTLER ve SOL

- Yrd. Doç. Bülent Küçük
- Harun Ercan (Toplum ve Kuram dergisi yayın kurulu üyesi)
- Foti Benlisoy
(Moderatör: Serpil İlgün)

sunu yerine

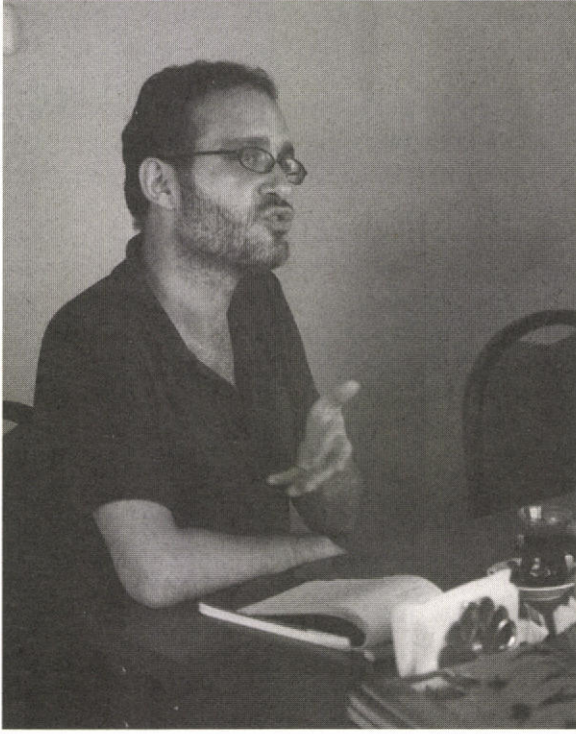
Türkiye, Taksim Gezi Parkı'ndan başlayıp batının hemen bütün kentlerine yayılan büyük bir toplumsal hareketlilik yaşadı. Çeşitli boyut ve başlıklarıyla ama ağırlıklı olarak da Kürt hareketi bağlamıyla irdelemeye çalışacağız bu direniş sürecini. Ama ilk soru olarak, Erdoğan ne yapıyor sorusunu 'devlet aklı' çerçevesinde soralım. Malûm, başlatılan müzakerelerle birlikte "devlet aklının artık değiştiği, demokratikleştiği" vurgulanır oldu. "Daha çok şaşıracağız" diye de eklendi. Bu "değişim" müjdeleri sürerken daha, Başbakan'ın katı tutumuyla tetiklenen Gezi sürecindeki o ağır polis terörüyle 'devlet aklı' yine o eski yüzüyle salındı ortalıkta. Bazıları da şaşırıyor elbette! Devlet aklına dair bu ikiyüzlü manzarayı nasıl değerlendirmek gerekiyor?

Foti Benlisoy: Devlet aklı soyutlama tabii. Bir dizi konjonktürel gelişme üzerinden devlet aklını tartışmak çok daha makul. Devlet aklı değişti mi değişmedi mi meselesi de bireylerin akli ve akli olmayan tepkileriyle değil, daha uzun vadeli bir tartışma. Türkiye'de daha önce karşılaşmadığımız, belki 15-16 Haziran'da; karakter itibarıyla değil ama böyle spontan bir toplumsal enerjinin patlaması, açığa çıkması açısından bir tür paralellik kurulabilecek, bir durum yaşandı. Böyle bir şeyle bizim 'devlet aklı' çok sık karşılaşmış değil. Dolayısıyla değişip değişmediğinden ziyade devletin buna nasıl refleks vereceğini bileme hali içerisinde olması, hükümetin afflamasından bahsetmeli. Başından beri hükümetin böyle sistemli bir politika uyguladığı, bu konuya rasyonel bir yanıt

verdiği kanaatinde değilim. Biraz zaman içerisinde oluşan, birbirine paralel ve birbiriyle çelişen yanıtlar söz konusu oldu. Bir ara müzakere ama hemen sonrasında sopa ve polis şiddetinin çok ağır yöneldiği bir süreçte, tutarlı bütünlüklü bir yanıt söz konusu değildi.

Bence değişimden bahsedeceksek bundan sonra bir değişim söz konusu olabilir. Dünyanın hemen her yerinde böylesi büyük bir sosyal patlamayla karşı karşıya kalan bir devlet mutlaka buna uzun vadeli bir yanıt geliştirir. Sadece şimdiden gündeme gelmeye başlayan bir cadı avının ötesinde de reflesi olacaktır. Devletin yanıtı zaman içerisinde başka bir hal alacaktır. Mesela Yunanistan'dan örnek vereyim. 2008 sonu ayaklanması gerçekleştiği andan itibaren Yunan güvenlik aparatı daha gelişkin, daha kapsayıcı bir başka formata girdi. Sürekli tartışılan bir şeydir neoliberalizm-polis vs. bağlantısı ama çok daha açık hale geldi, bir 'iç ordu' olarak teşkilatlandığı bir moment oldu sonrasında. Böyle bir süreç devlet aklında böyle bir değişime yol açtı yani. Bizde de böyle muhtemelen daha otoriter bir yanıt geliştirilecek, otoriter akıl gelişecektir. Memleketin batısına ilişkin tabii ki...

Bülent Küçük: Bu devlet aklı meselesini bir taraftan bir soyutlama, bir taraftan da aslında çok somut bir yönetme stratejisi, bir yönetme rasyonelitesi ya da bir yönetme mantığı olarak değerlendirmek lazım. Örneğin Foucault, yönetme taktiklerini anlatırken, devletin manevraları, taktiklerinden falan bahse-

Foti Benlisoy

derken bir tür tarihsel süreç içerisinde bunu analiz ediyor. Biz de devlet aklının ne ölçüde değişip değişmediğine bakalım. Tabii değişen şeyler var. Hükümet ağırlıklı olarak biyo-politik kimi teknikler üzerinden yönetme arzusu içerisinde. Bunu hem sağlık politikaları, hem eğitim politikaları, hem de diğer düzenlemelere baktığımız zaman görebiliyoruz. Çeşitlilikle baş etme yöntemi olarak da bu yönetme tekniğinin, 'yaşatma stratejisi' diyebileceğimiz o strateji üzerinden çokça iş gördüğünü de gördük.

Kürt meselesi açısından da, çok kültürlülük meselesiyle bağlantılı düşünüldüğü zaman, liberal çok kültürlülük ve kültürel farkın depolitizasyonu, siyaset dışına itilmesi ve o şekilde tanınması bağlamında, Cumhuriyetin önceki o bürokratik askerî zihniyetinden daha farklı, disiplinler tekniklerden çok daha 'yaşatmak' üzerine kurulu bir stratejiden bahsedebiliriz bu açıdan.

Fakat Gezi meselesi aslında egemen dilin ve egemen tekniklerin, egemenlik hukukunun ne ölçüde, nasıl, hangi durumlarda, o olağandışı durumun nasıl devlet tarafından icra edildiğini de yine gösterdi bize. Şimdi en son askerlerin, jandarmaların, polislerin ve eli sopalı sivil faşistlerin birlikte devreye girdiğini gördük. Devlet ne zaman zora düşse, bu şekilde, tekrar o 'yaşatma stratejisi'nden öldürme, bedene zarar verme stratejisine geçebiliyor...

Soruyla birlikte şöyle bir ek de yapmak istiyorum: Çevresini dinlemeyen, her şeye gözünü kapatmış bir Erdoğan izledik süreç boyunca. Peki, olup biteni Erdoğan'ın refleksleriyle açıklamak AKP'nin ideolojisi-

ni, geleneksel zihniyetini arka plana itmiyor mu? Bu açıdan sorunlu bir söylem değil mi?

Harun Ercan: Bence devlet aklı değişti denilen süreçte, bizim devlet, yani AKP aslında büyük bir koalisyonudur ve içinde bence bizim dışarıdan gördüğümüzden daha ciddi ayrımlar uç vermektedir. Yani devlet aklının yekpare, tek olduğunu düşünmüyorum. Kürt meselesine dair çözüm süreci başlatıldığı andan itibaren AKP içerisinde, hani ideolojik olarak daha tutarlı, Türk İslam sentezi konusunda hiç de tavizkâr olmayan bir cemaat faktörü var bence. Gezi sürecinde de bunun etkisini kısmen gördük diye düşünüyorum. Ona da geleceğim.

Nasıl bir etki?

Harun Ercan: Hani olayların ilk patlamasıyla birlikte, cuma günü, yargıdan yürütmeyi durdurma kararı çıktı mesela. İlk etapta aslında en fazla kızdığı şey buydu Erdoğan'ın. Bunun aktörünün kim olduğunu hâlâ bilmiyoruz.

Kürt meselesine dair yeni bir sürece girilmesi doğrultusu AKP'nin hegemonik bloğu içerisinde bence ciddi bir çatlak başlamıştı zaten. Bunun uluslararası ayakları da muhtemelen vardır diye tahmin ediyorum. O yüzden de, Türkiye'yi yönetmeyi sadece tahakküm ilişkileri üzerinden değil, ona ek olarak da yaşatma söylemi üzerinden sürdürme çizgisi zaten güçlü bir şekilde Gezi Parkı sürecine girmedi bence. Bir çatlak vardı orada, o çatlağın üstüne gelen bir süreçte bu kadar mobilizasyon gerçekleştirebildi diye düşünüyorum.

Rejim karşılığı olan bir dil üretemiyor artık

Bir yandan da, "Erdoğan'ı yedirmeyiz" sözünün arkasında hizalanan bir yapı var; ki görünen de bu aslında. Şimdi bahsettiğiniz o çatlakların da dondurulduğu, bu süreci aşana kadar bu çatlaklara dair bir şey görmeyeceğiz, seçime dair bir yansması olmayacak deniyor mesela...

Harun Ercan: Az önce AKP'nin ve Erdoğan'ın bu direniş sürecindeki tavır ve söyleminin, kullandığı taktiklerin değişkenliğinden bahsetti Foti. Bence son hafta taktik netleşmeye başladığı andan itibaren şöyle bir şey gördük; tek gaye, tek bir amaç var, o da koruma refleksiyle AKP'nin kendi kitlesini tutma çabasıdır. AKP sürekli yalan söyledi, hemen herkesin gözünün içine baka baka sayısız yalan söyledi. Yalan söylediğinin de farkında aslında ve bu kadar yalancı bize değil kendi kitlesine söylüyordu aslında.

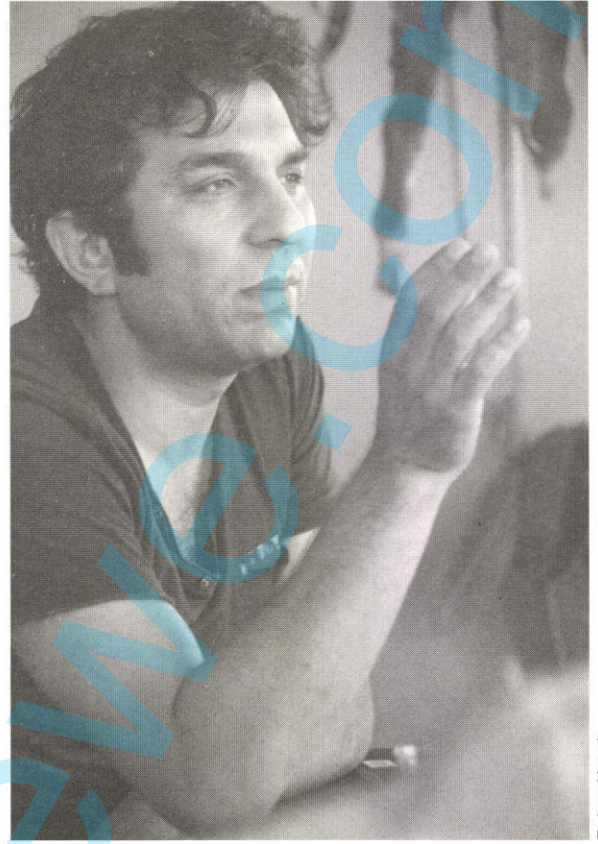
Gezi süreci başlamadan önce, herkesin, ardi sıra seküler insanların yaşam tarzına yönelik bir dizi yeni yasak ve düzenlemeleri hatırlatalım. Bence AKP'nin ideolojik olarak bu ülkeye demokrasi verme diye bir niyeti olmadığı da çok açık. Süreci İslami tonu biraz

daha netleştirerek götürebileceğini, kendi kitlesini biraz daha tutabileceğini düşünüyordu. Ama, burada belki de biraz Erdoğan faktörüne geliyoruz gibi. AKP'nin belki orta vadede yaslanacağı liderlik kültürüne çok hızlı bir şekilde yüklenmesini bu süreç doğurttu bence. Erken doğum gibi. O yüzden, Menderes'i astılar, Özal'ı zehirlediler, Erdoğan'ı yedirtmeyiz noktasına çok hızlı gelindi. Kendi kitlesine karşı kullanabileceği taktikler, enstrümanlar, repertuar, bunların hepsini Gezi süreci muazzam şekilde hızlandırdı. Liderlik, Erdoğan figürünün bu kadar önce çıkması, açık yalanları, sanki zaten inişte olan AKP'nin inişini daha da hızlandıracak gibi görünüyor.

Foti Benlisoy: Ben de şuna katılıyorum; Gezi, öncesi dinamiklerin altını çizen, onları vurgulayan, hızlandıran bir etkide bulundu. Belirleyici olan şu bence; AKP'yi uluslararası ya da bölgesel bağlamda bir istisna kılan bir hususiyet vardı. Bütün bölge çok kırılğan bir siyasal coğrafyayla karşı karşıyayken, Türkiye'de gerçekten çok güçlü bir burjuva iktidarı ile karşı karşıydık. Bu, AKP'nin anti-vesayetçi popülizmi ile çok alakalı bir şeydi. Neoliberalizm ile birlikte önceki dönemlere oranla daha kırılğan hegemonik yapılarla karşı karşıya kalmaya başladık. Nüfusun bir bölümünü (krizle birlikte o bir bölüm daha genişledi ama) dışarıda bırakan, dışlayan, iç düşmanlaştıran, giderek polis ve devlet şiddetini ona yönelten daha kırılğan hegemonik yapılar... Türkiye'de ise AKP, vesayet karşıtı popülizmiyle, popülist bir seferberlik söylemiyle, hem bir yandan birtakım popüler demokratik talepleri çarpıtarak da olsa kendi bünyesine alıyordu, hem de çok daha sağlam bir hegemonik yapı oluşturabiliyordu. Bunun nefesinin tükenmeye başladığı son yıllarda çok açıktı zaten. Dolayısıyla daha dışlayıcı, iç düşman söylemini sürekli olarak vurgulayan, iç düşman figürünü sürekli olarak yeniden üreten bir iktidar yapısı şekillendi. Gezi'yle birlikte bu bir tür zirveye vardı. Bu anlamda, AKP'nin zaten düşmekte olan ivmesi, tam da bu AKP'nin oluşturmuş olduğu hegemonik yapıdaki dönüşümü vurgulayan, onun altını çizen çok önemli bir gelişme.

Bu konuda siz bir şey söyleyecek misiniz?

Bülent Küçük: O kadar benzer şeyler düşünüyorum ki... Bu, hani mağduriyet üzerine kurulmuş AKP popülizminin belli bir dönem iş gördüğünü gördük hepimiz. Menderes'ten günümüze kadar gelen bir sağ söylem bu. 28 Şubat'la beraber çok da toplumsal karşılığı oldu. Cumhuriyetin o elitist ve bürokratik yapısı diye anlatılan çerçeveye karşılık geliştirilen bu dilin 2007'den beri aslında bir karşılığı yok. Çünkü AKP çok açık olarak rejimi temsil ediyor artık. Ve bu neoliberal, piyasacı şirket-devlet diyebileceğimiz rejimin dışladığı çok farklı talepler ve kimlikler var. Şimdi biz

Bülent Küçük

Gezi'de aslında biraz da bunu görmüş olduk. Elitist denilen o bürokratik kesimin de sivil alana itildiğine tanık olduk. CHP'lilerle, işte bilmem orta sınıfın daha 'beyaz' diyebileceğimiz görece daha önce ihya edilmiş sınıflarının ve kimliklerin meydana gelmiş olması çok tesadüf bir şey değil. Sivil alana itilen ve yan yana durmak durumunda olan, aslında birbiriyle konuşamayan ama diğer taraftan da aynı kamusal mekânı paylaşan, paylaşmış olan bu farklı kimliklerin ortak mücadelesi diyelim, bize aslında halkın, yani kavram olarak halkın nasıl mücadele ve mekân üzerinden kurulabileceğini de göstermiş oldu. Ve daha önce kendini mağdur olarak temsil eden kesimin de nasıl rejimi temsil ettiğini... Bu yüzden devlet ve AKP'nin diskuru rejimi temsil için hakikati üretiliyor. Cezaevindeki açlık grevleri için o "kebab yiyorlar" vs. diliyle, şimdiki işte "faiz lobisi" vs. dili arasında bir paralellik var. "Teröristler" ile "çapulcular" arasında bir paralellik var. Bütün bunlar, rejimin artık toplumsal karşılığı olan bir dil üretiliyor olması anlamına geliyor.

Bu mağduriyet argümanları çok kabaca "yüzünüze gözünüze dursun, şu kadar hizmet yapmış adamım, vs..." üzerinden tahkim ediliyor bir de. Yine komplo teorilerinin bir ucu da bu isyanın çözüm sürecine yönelik bir provokasyon olduğu yönünde. Ne kadar karşılık buldu bulmadı Kürtlerde, ayrı bir şey ama siz Erdoğan ve kurmaylarınca sıkça dillendirilen bu 'tez' için ne diyorsunuz?

Bülent Küçük: Zor bir soru. Gezi Parkı meselesini çözüm sürecine bir engel olarak mı yoksa farklı bir imkân olarak mı değerlendirmek lazım sorusu... Bence her ikisi de tartışılabilir. İlk başında orda olmayan CHP'lilerin ve Türk bayraklarıyla çok fazla Kemalist unsurun meydana gelmiş olmasıyla, böyle bir tedirginlik yaşandı. Bence özellikle görece olarak daha Ortodoks diyebileceğimiz sol kesimlerin en büyük endişelerinden biri oldu bu. Daha doğrusu barış mücadelesine destek veren kesimler yani. Süreci okuyamadı çoğu. Hükümet devrilirse bunun yerine gelecek Ergenekonvari kimi oluşumların, Kürt meselesine bilindik yaklaşımlarından dolayı, yarattığı bir karamsarlık söz konusuydu. Ama Gezi Parkı'nda 10-15 günlük aynı mekânı paylaşıp ortak mücadele verme ve mücadele üzerinden bir ortaklık kurma, müşterek siyasal ve sosyal etik oluşturma pratiği, bize mücadelenin ne kadar öğretici olacağını da göstermiş oldu. Bu öğretici pratik, demokratik bir şekilde kültürel farklılığın tanındığı, anlaşmadan da beraber olunabileceğini göstermiş oldu. Hem de bu daha önce ihya edilmiş ama şimdi devlet şiddetine maruz kalmış kesimlerin, hem medyanın hem de devletin tutumundan dolayı "acaba bunlar ötekilerine neler yaptılar?" sorusunu sordurtmuş oldu. Bunu Gezi Parkı ya da Taksim ve İstanbul'la sınırlı tutuyorum, çünkü diğer yerleri çok kestiremedim. Mesela İzmir herhalde çok daha farklı bir profile sahip. Ankara'nın da başında daha solcu kesimler vardı, daha sonradan, anladığım kadarıyla, Kemalist unsurlar da ortaya çıktı.

Kürt hareketinin baştaki tavrı ikilemli oldu

Ama sahiden de daha demokratik bir toplumsal formasyona ulaşma açısından bence Gezi direnişi önemli bir deneyim oldu. Türkiye'nin batısındaki bu mücadele alanı, bu özgürlüğü talep eden genç jenerasyonun talepleri Kürtlerin talepleriyle birleştirilebilirse eğer, bu barış sürecine çok daha fazla katkı sağlayacak bir şey olur. Çünkü demin de söylendi, AKP'nin niyet okumasının bizde siyaset bilimlerinde pek bir karşılığı yok ama bu zihniyet yapıyla, bir Parkı bile bu kadar siyasi bir problem haline getiren bir iktidarın, Kürt meselesi gibi çok daha yapısal olan, çok daha geçmişe giden, daha derinlikli bir meseleyi nasıl çözeceği konusunda çok derin şüpheler oluşturmalı. Zaten vardı şüpheler, Kürtlerde de vardı ama bu çok daha derinleşmiş oldu.

Kürt hareketinin baştaki tavrı biraz ikilemli oldu tabii. Benim kanaatim şu ki, eğer Kürt hareketi başında hem İstanbul'da hem farklı yerlerde daha güçlü katılmış olsaydı, bu, Kemalist, milliyetçi dominasyon diyelim, çok daha az olabilirdi veya daha az görünür olurdu. Bence bir sorun olarak görmek lazım bu ikilemi. Ama kolay bir sorun değil elbette. Sonuçta Kürtler "müzakere süreciyle" çok ciddi bir sorumlu-

luk altına girmiş oldular ve bunun risklerini de görüyorlar ve dolayısıyla bunu riske etmek istemiyorlar. İşin bu boyutu da çok anlaşılır o yüzden.

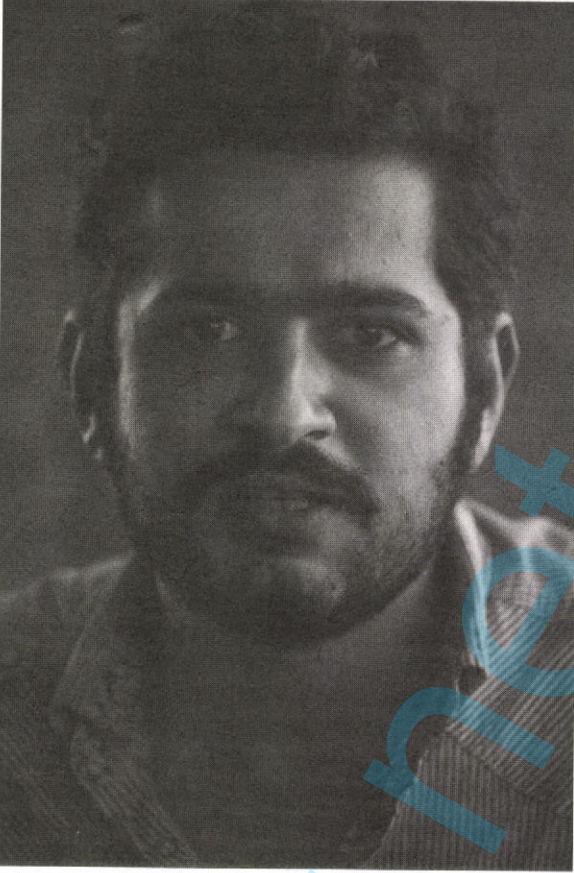
Foti Benlisoy: Ben de kısa bir şey söyleyeyim bu konuda. Bu argümanın arkasında spesifik bir varsayım var, o da şu; aslında Gezi direnişi, Cumhuriyet mitinglerinin bir tür replikası oldu. Seferber ettiği, önderliğini oluşturan kesimler itibarıyla, çözüm sürecini baltalamayı hedeflediği, ya da sonuçları itibarıyla baltalayacağı argümanı iki açıdan problemli. Birincisi, Gezi direnişi açısından problemli. Biraz önce bahsedildi, zaten hepimiz farkındayız, evet sokağa çıkan insanların bir kısmı Kemalizme şu ya da bu düzeyde referanslarla sokağa çıkıyor ama bu hareketin bir Cumhuriyet mitingleri hareketinden ibaret olmadığı çok açık. Zaten aksi halde bu kadar tedirgin etmezdi hükümeti. Başından itibaren oraya sıkıştırılmaya çalıştılar. Mevcut siyasal saflaşmalar içerisinde onu tanımlamaya, kategorize etmeye çalıştılar ama bunu beceremedikleri için paniğe kapıldılar. Kuşkusuz ki bazı yerelerde Kemalist bir tını çok daha fazla çıkabiliyor, o yerelin güçler ilişkisi bağlamı, siyasal, tarihsel, kültürel birikimi itibarıyla. Ama bu hareketin bütününe böyle bir damga vurulmadığı için hareketin çoğulluğu, hükümeti çok sıkıştıran bir şey.

İkincisi ve daha önemlisi, esas itibarıyla çözüm sürecinden ne anladığımızla, barış sürecinden ne anladığımızla da çok alakalı bir boyut. Çözüm sürecini biz şöyle algılayacaksak, yani yukarıda taraflar, özellikle hükümet, birtakım şeyler bahşedecek, yukarıda halledilecek bir şey gibi bakıyorsak, yani siyasal ufumuz daha yukarıdan bürokratik bir çözümle sınırlıysa, evet, bundan bahsedebiliriz. Ama siyasal ufumuz toplumsal adaleti de içeren daha kapsamlı bir barış süreci ise, bu, batıda bir toplumsal seferberlik, kitlenin sokağa çıktığı ve taleplerini haykırdığı bir mobilizasyon olmaksızın gerçekleşemez ki zaten! Dolayısıyla bugün bunun şu ya da bu ölçüde gerçekleştiği koşullarda biz bu barışa daha yakınız demektir. Belli koşullar oluştuğu takdirde elbette. Bu koşullardan bir tanesi, (tabii ki Kürt hareketinin tereddütlerini anlamak çok mümkün, biraz önce bahsedildiği gibi) Kürt hareketinin katılımı çok önemli oldu bu sürece. Ve kolay bir şey de değildi. Aman Öcalan bayrağını indir, şöyle yap, böyle yapma, vs. O da zor bir süreçti. Ama "Ya sen de getiriyorsun, bu insan da bayrağını getiriyor. Sorun yapmayalım, Hükümet bizi bölmek istiyor zaten" argümanı insanların bir kısmı da ikna oluyordu. Bu "bölücülük" argümanı ters tepmiş oluyordu garip bir şekilde, bizim argümanımız haline gelmeye başlıyordu.

Dolayısıyla, çözüm süreci meselesini biz daha toplumsal olarak algılıyorsak bu sürecin yarattığı inanılmaz potansiyeller var ve bu potansiyelleri sos-

yalist hareket ve Kürt hareketinde değerlendirmek yolunda adımlar atılması gerekiyor. Bu da, bu harekete daha fazla angaje olmak, onun içerisinde daha fazla tartışmak kuşkusuz harekete katılan bireylerle kümelerle klasik tabirle ideolojik politik temas ve mücadele yürütmekten geçiyor. O anlamda çözüm sürecinden uzağa mı düştük yakına mı düştük derse-niz, ben yarattığı imkânlar itibarıyla gerçek bir barışa buradan yürüyebiliriz, buradan evrilebiliriz diye düşünüyorum açıkçası.

Harun Ercan: Foti'nin söylediklerine katılmakla birlikte, şöyle bir resim var gibi geliyor bana. Birinci-

Harun Ercan

si, şunu gördük yerelerde, hani İzmir'in genel siya-sal karakteri nasılsa o şekilde politize oldu. Hareketin çekirdeği niteliğindeki İstanbul'da mesela, çok daha farklı bir şekilde ortaya çıktı. Sadece Kürdistan'da, Dersim dışında, çok ciddi hareketlenmeler yaratma-dığını gördük. Şimdi buradan baktığımızda, "bu açılıma karşı bir kalkışmadır" argümanı, süreç içerisinde, krizi yönetmeye çalışırken AKP'nin aklına gelen şeylerden yalnızca bir tanesi. Bence "Gezi, çözüme karşıdır" diye telaşa düşen o akıl adamlardan herhan-gi birinin, bir sözünün geçerliği veya kayda değerliği, Gezi direnişinden sonra bence sifıra yaklaştı. Gezi sü-recinde o kadar açık bir şekilde AKP'lilik yapmak zo-

runda kaldılar ki, herhangi bir şekilde insanları ikna edebilecek, insanlara en azından kalemşor olmadık-larını gösterebilecek hiçbir marjları kalmadı. Bence o yüzden bu argümanın temeli ziyadesiyle kendi toplumsal siyasal değerlerinin tükenişi üzerine kaygıla-nan bu kalemşorlara dayanmakta.

Foti Benlisoy: Burada bir riske işaret edeyim mi? Şöyle; Gezi ve Taksim bazı yerellere göre solun daha baskın olduğu (İzmir'e göre mesela) ve rengini vere-bildiği bir alandı. Ve Gezi Parkı ve etrafı bu direnişin hiç değilse sembolik merkeziydi. Gerçi emir komuta zinciri içerisinde bir merkez değildi ama sembolikti. Dolayısıyla parçalı biçimde de olsa orada üretilen söz, hareketin bütününe etkileyen bir söz haline gelebili-yordu. Şimdi risk şu; orasının çözülmesiyle birlikte bir boşluk yaratabilir bu. Dolayısıyla, hani AKP'nin bu yeni Osmanlı nostalgisine karşı, "asrı saadet" ola-rak 20'leri, 30'ları gören, Mustafa Kemal nostalgisiyle karşı karşıya kalınabilir. Bu bir risk. Dolayısıyla solun Gezi'nin kaybedilmiş olduğu, o sembolik merkezin yitirilmiş olduğu boşlukta daha da etkin olması gere-kiyor. Oluşabilecek o boşluğu tutabilmek için.

Bülent Küçük: Foti'ye bir ek... Yani bir sembo-lik merkez olduğu çok doğru, bunun farkında olan kesimler olarak bu resmi, bu imajı dominant temsil haline getirmemiz gerekiyor. Dominant temsil haline getirmemiz demek, aynı zamanda bu mücadele sü-resinde ortaya çıkan figürlerin (Sırrı Süreyya gibi) daha fazla ön plana çıkarılmasıyla da bağlantılı. Çok daha ufak, spesifik taktikler üzerinden bunun yapılması la-zım. Bir de ama bir taraftan bizim bir hafızamız var. Toplumsal hafıza denilen şey, bu sürece katılmış veya gelmiş milyonlarca insan oldu, bir milyon belki iki milyon insan gelip gördü değişik zamanlarda, onla-rın o hafızasına bu resimler ve bu imajlar kazınmış oldu. Dolayısıyla bir taraftan evet o risk var, ama bir taraftan da biz buradan bir şey öğrenmiş, öğrenerek gitmiş olduk. O açıdan da o riski de bir şekilde o hafı-za meselesiyle bağlantılı olarak düşünmek lazım.

Şunu da tartışmak gerekiyor herhalde; 30 küsur yıldır verilen Kürt mücadelesinin ve içinde bulundu-ğumuz müzakere sürecinin bu büyük direnişin ortaya çıkmasını kolaylaştıran bir yanı yok mudur?

Harun Ercan: Bence, Kürt meselesi varken veya Kürt hareketi hem Kürdistan'da hem Türkiye'nin metropollerinde politik şiddet araçlarını efektif bir şekilde kullanırken, yıllardır bildiğimiz ve tamamen güvenlik üzerine kurulmuş, devlet şiddetinin kolayca meşrulaştırılabilmesini sağlayan, terörizm söylemi-ni besleyen devlet aklının gayet etkin ve pratik bir zemini vardı. Şimdi gerillaların çekilmesi, herkesin barıştan bahsetmesi, devletin sürekli üstüne yaslan-

diği bir halıyı çekti altından. Bence barış sürecinin başlaması ile Gezi sürecindeki polis şiddetinin bu kadar gayrimeşrulaşmış olması çok paralel aslında. Bir de Taksim alanında Kürt gençleri vardı, günlerce çatıştıklarına ben de şahit oldum. Öcalan flamları neredeyse iki hafta boyunca Türkiye'nin kalbi İstanbul'da, İstanbul'un kalbi Taksim meydanında asılı kaldı. Sembolik olarak da aslında çok çarpıcı bir şeydi. Kürtlerin orada var olduğunu çok net bir şekilde göstermişti. O yüzden, tüm bunları birlikte düşündüğümüzde, Kürtler orada varken bu eylem sürecinin bölücülük ve terörizm üzerinden manipüle edilmesine imkân vermeyen, sadece eylemin orta sınıf karakteri falan değildi. Veya belki de hayatlarında ilk kez eyleme gelmiş kitlelerin polis şiddetine maruz kalmaları değildi sadece. Bence bu, devletin sürekli kullanabildiği repertuarın barış süreci yüzünden tükenmiş olmasıydı. Foti'nin başta söylediği o AKP'nin zikzaklı, git-gelli ve ne yaptığını, ne yapacağını bilemez hali bununla da alakalı.

Polis şiddeti, Barış süreciyle dayanaksız kaldı

Ama diğer taraftan şunu da görüyoruz; devlet Kürt hareketi karşısında şimdiye kadar ne biriktirmişse, ne öğrenmişse, yani Kürdistan'da ürettiği bütün o iktidar ve bastırma tekniklerini, Türkiye'nin batısına doğru taşıdı, burada da kullandı. Bence tüm bu Gezi direnişini iki şeyden bağımsız konuşmak imkânsız. Birincisi, barış süreci ve devletin terörizm söylemine, Kürt hareketinin oradaki varlığı üzerinden yaslanmasının artık namümkün olmasıdır. İkincisi, sadece sol gruplar değil, taraftar grupları dahil daha farklı çevrelerin bu 1 Mayıs'tan 1 Haziran'a kadar maruz kaldıkları polis şiddeti ve bunun ciddi bir

şekilde gündemleşmiş olması. Örneğin bütün bunlar olmadan iki hafta önce Beşiktaş'ta İnönü stadının kapanışında çoluk çocuk demeden herkesi gazladılar. Bütün bunlar çok önemli bir zemin hazırladı.

Yani öncesinde Kürt meselesi bağlamında kolayca meşrulaştırılan polis şiddeti, Barış süreciyle birlikte daha bir dayanaksız kaldı. Ortalama bir Türkün yanıt bulamadığı boş bir gösteri halini almaya başlamıştı devlet şiddeti, karşılığı yoktu artık çünkü. Yani normaldeki meşrulaştırma zemini artık ortadan kalkmaya başladı.

Şimdi şu terör, terörist, bölücülük vb. kozların barış ya da çözüm süreciyle birlikte zayıflamasının sokakta da sizin biraz önce sözünü ettiğiniz karşılaşmalarda da, en azından başlarda düşünülen kötü sonuçlara artık yol açmayacağı öngörülmedi mi acaba? Ki meydana da tanık olunduğu gibi, her olumsuz örnekte, "kardeşliğimizi, birliğimizi bozmaya çalışıyorlar, Kürtlerle de omuz omuza olacağız, hatta PKK'liler de bizim kardeşimiz" diyen akıl bir sesin kolayca etkili olduğu görüldü mesela. Barış sürecinin toplumsal ölçekte karşıtlık dışında da olumlu sonuçlarının olabileceği okumasında yetersiz mi kaldı Kürt hareketi?

Foti Benlisoy: Kürt hareketinin mesafeli tutumu çok anlaşılır bir şey. Bu konuda ben ilk elden kolaycı bir eleştiriyi çok doğru bulmam. Gerçekten baktığımızda, birdenbire işte TGB var, Genç Türk var, Hepar var, ürkütücü bir tablo da oluşabiliyordu bazen. Dolayısıyla buna hamle edebilmek, cesaref edebilmek güç iş. O anlamda işte katılmadılar, etmediler eleştirilerinden ziyade, katıldığı kadarıyla çok önemli olduğunu düşünüyorum. Ve dönüştürücü de oldu. Daha

fazla olabilir miydi? Kuşkusuz olabilir ama bunu önümüzdeki süreç belirleyecek. Solun tavrı da çok önemli bu açıdan. Ne kadar belirleyici olabilirse, Kürt hareketinin dahil olma biçimleri de o kadar çoğalacaktır diye düşünüyorum.

Ama biraz önce bahsettiğim gibi, birlik-bütünlük söyleminin birdenbire bizim elimize geçen bir söylem olması oldukça önemliydi. Bir despot, bir tiran var karşında, onun karşısında da bütün ahaliyi birleştiren bir organizasyon, bir seferberlik hali. Orada işte bu Apo'nun bayrağı niye asılıyor diyen bir vatandaşa, yani örgütlü

faşist olmayan, sıradan bir gence, birlik argümanı gerçekten kuvvetli olabiliyordu. Bu çok önemli bir dönüşümdür. Yani bir taraf karşıdan size marjinaler derken sizin başvurduğunuz bu birlik, bütünlük, dayanışmamızı kuvvetlendirelim, çünkü ortak mücadele ediyoruz, biraz daha romantize edeyim barikat kardeşliği gibi bir başka manası var, daha bütünsel bir manası var. O söylemin bizim elimize geçmesi çok kıymetli bir şey. Hani bunu sürdürebilir miyiz, bunu daha geliştirebilir miyiz daha doğrusu, onu bilemem ama Kürt hareketinin bu manzaradan kısmen daha da cesaretlendiğini ve bizim de cesaretlendirmemiz gerektiğini düşünüyorum açıkçası.

Bülent Küçük: Hani maruz bırakılmak diye bir kelime var ya Türkçede, şimdi Gezi Parkı'na gelen, daha önce Kürtlerle karşılaşmamış kesimlerin Kürtlerle ve Apo'nun resimleriyle "maruz bırakılmış" olması çok bir yıkıcı oluyor ama çok kurucu da oluyor. Mesela, gördüğü anda hemen irkilen, oradan hemen topuklayan kesimler de vardı, merak edip bakanlar

da vardı. Ben oradayken bizim Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerinin kurduğu demokrasi atölyesinin arkasında olduğumuz için bir taraftan da BDP'nin arkasında duruyorduk. Bir çocuk geldi şunu dedi, "burada olmanız güzel, Apo'nun resimlerinde de sorun yok, fakat niye Kemalist faşist demişsiniz? Ben bunu kendime yediremiyorum, Atatürk bizim babamız kardeşim!" Yani Apo'nun resimlerine eyvallah ama Kemalizme faşizm demek çocuğun zoruna gidiyor. Öyle bayağı çığırından çıkmış bir insandı, oradaki insanlar bu sorunları soğurmayı bildiler. Bu çok önemli. Ben de bir sosyalist olarak bunu söylüyorum ama bir taraftan da bir Kürt olarak da yani. Oradaki o dayanışmayı görmek gerçekten çok önemliydi. İnsan çok duygusal şeyler de yaşıyor öyle zamanlarda. O barikatların oluşturulması vs. Tabii bu maruz bırakılma meselesi gerçekten çok öğretici de oluyor. Çünkü insanlar idrak da etmeye başlıyor zamanla.

Burada Kürtlerle ilgili ilk söylenecek şey şu olmalı bence: Sembolik bir temsiliyet üzerinden katıl-

mış olabilirler, fakat katıldıkları kitle kendisini çok gettolaştırdı Gezi alanında. Biraz böyle bir mülteci resmi vardı. Ben mülteciliği biraz biliyorum yurtdışında yaşadığım için. İşte ağırlıklı olarak erkeklerden ve gençlerden oluşmuş, kenara itilmiş, karanlık, ışığın olmadığı bir yerde, sürekli halay çeken ve hiçbir şekilde dışarıyla iletişime girmeye ihtiyaç duymayan bir temsiliyet... Halbuki bunun çok daha içerikli olması ve çok daha dışarıya çağırın söylem ve slogan üzerinden bir sosyalik inşa edilmesi lazımdı. Kadınların çok daha ağırlıkla temsil edilmesi lazımdı.

Mesela Foti gibi ben de milliyetçi tiplerle falan konuşmaya çalıştım, çok da öğretici oldu benim için. Birine, siz kendinizi temsil ediyorsunuz Kürtler de kendilerini temsil ediyor dedim; ben bir şeyi temsil etmiyorum, onlar temsil ediyor dedi mesela... Ve Kürtlerle konuşmaya gittim, Kürt gençlerle nasıl konuşacağımı bilemedim açıkçası, yani o kadar kapalı geldi ki bana...

O resmi de unutmamak lazım

Bu kapalı olma durumunu biraz daha irdeleyip netleştiresek...

Bülent Küçük: Şöyle bir şey: Öcalan'ın ve Kürt hareketinin kendi siyasetini, kendi kimliğini, Türkiye'deki farklı kimliklere açarak daha evrensel bir politika önerisinin karşılığı bulunamadı Gezi meydanında o köşede. Evrensel politika kendi kimliğinden biraz kaçmak, onu biraz yarmak, ötekiyle iletişime geçmek, ötekiyle merhabalaşmak, diyaloga geçmek gibi bir şey. Bunu böyle çok hümanist, liberal anlamda söylemiyorum. Yani çok ideolojik anlamda da söylüyorum, o evrenselliği yakalayabilmesi için kendisini açabilmesi lazımdı. Sadece Türkiye'deki sosyalist kesimlerle değil, aynı zamanda o sivil alanda artık oraya gelmiş, oraya kadar gelebilmiş, fuar olarak gelmiş olanlar da olabilir, sadece orayı öyle bir müze, bir fuar alanı olarak görenler açısından da onlara daha evrensel, daha çağrıcı bir içerik kazandırılması lazımdı. Bu yapılamadı ilk başta, sonra tabii HDK'liler geldi. Mesela HDK'nin de çok daha kuvvetli olması lazımdı. Dili çok daha evrensel olabilirdi. Buralarda taktiksel olarak kimi hataların yapıldığını düşünüyorum.

Harun Ercan: Bülent'in dediklerine katılmakla beraber, şahitlik ettiğim bir şey söyleyeyim. Devletin sondan önceki kayda değer saldırısının olduğu gün, normalde polis şiddetine direnenler yavaş yavaş erimeye başladığında, Kürt gençleri Gezi Parkı'nın oteller bölgesi tarafına bakan alanında polisle çatışmaya başladı. Baktığımızda çatışan gençlerin çoğunun elinde BDP bayrakları vardı. Yaklaşık iki saat süren bir çatışma oldu ve orada izleyenlerin çoğu, Gezi Parkı'nın o heterojen profili orada, böyle hayranlıkla izleyenler vardı.

Ve o sıra birdenbire bir müzik grubu geldi oraya, hani normalde Gezi Parkı'nın içinde dolaşan. Bir yandan aşağıda polise karşı muazzam bir direniş var diğer tarafta yukarıda müzik var, insanlar aşağıya su istiyor, su atılıyor, bir taraftan alkışlar tezahüratlar oluyor. Yani çatışma anındaki resimleri yakalamakta da fayda var bence. Ben o sırada yaralanan birine yardım etmek için, revire götürdüm, revire gittiğimde yaralı gençlerin çoğu Kürt gençleriydi. BDP bayrağından rahatsız bir genç, "flamanı indir öyle çatış" diye bağırdı. "Tribünden" bunu söylüyor. Oradan başka bir Türk geldi ve ona "buradan sesin duyulmaz, istersen aşağı in aşağıda söyle!" diye çıkışınca çocuk sustu. Hani böyle şeylere de şahitlik ettim. Kürt gençlerinin polisle ciddi bir çatışma deneyimleri var ve hani herkes bir şekilde heybesinde ne varsa Gezi Parkı'na getiriyorsa, Kürt gençleri de oraya sadece halaylarını getirmedi yani! Bence o da ciddi bir etkileşim yarattı. Hani çatışma alanından elinde BDP bayrağıyla bir gencin Mustafa Kemalli Türk bayraklı bir kadını çatışma alanından çıkarmaya çalıştığı o fotoğraf böyle çıktı mesela. Bence o günün özeti zaten oydu gerçekten de. O resmi de unutmamak lazım.

yesi budur. Barış meselesinde de Kürt meselesinde de bu bakiye çok önemli olacaktır diye düşünüyorum.

Gezi direnişi sürerken Öcalan'a ziyaret yapıldı, ardından Van'daki yerel yönetim toplantısı ve Diyarbakır'daki Kürt konferansı... Ve bugün (18 Haziran) Demirtaş'ın grup toplantısında çözüm sürecinin gidişatına dair kaygıların altına çizen konuşması... Gerçi değinildi ama, Gezi direnişleri, çözüm sürecini kısa zamanda nasıl bir etkileyecek?

Foti Benlisoy: Yani çok iddialı bir kestirimim yok. Ama çok kısaca, büyük bir otoriter refleks söz konusu olabilir, olacaktır da muhtemelen. Bunun Kürt meselesine de sirayet etmesi çok doğal bir şeydir. Dolayısıyla böyle bir şey beklenebilir.

Şöyle şeyler de vardı mesela, Kürtler TOMA'nın egzozuna şunu koyuyor da çalışmaz kılıyorlarmış, işte PKK'liler şöyle yapıyorlarmış, biz de şunu yapalım, vs... Evet, işin bu tarafı da o büyük başlıklar arasında kayboluyor gibi. Ama hakikaten bu deneyim aktarma ne zaman, hangi arada olmuş diye de insan düşünüyor. Ne dersiniz?

Foti Benlisoy: Yani zaman öyle bir hızlanıyor ki, hepimiz için sarsıcı bir deneyim içerisinde aslında o güne kadar seferber edilmemiş olan birtakım bilgiler dolaşıma girmeye başlıyor. Bunlar insanlarda kabul görmeye başlanıyor. Bu üç haftanın yaratmış olduğu deneyimi, bu birikimi önemsemek gerekiyor. Belki tartışacağız, Türk siyasal hayatında ne değişir, ne dönüşür diye. Oradan başlamak gerekiyor. Daha önce siyasetle bu düzeyde hiçbir bağı olmamış, hiçbir ilişkisi olmamış insanların yine böylesi çatışmalı bir süreçte siyasete, sokak siyasetine angaje olmasının yarattığı bilgi, deneyim, orada işitilmiş, görülmüş şeylerin çok daha kalıcı olacağına inanıyorum. Daha önce, işte medya propagandasıyla ya da hükümet, devlet erkânından duyulmuş şeylerden ziyade oradaki somut çatışma deneyimi içerisinde edinilmiş bilgilerin çok daha kalıcı olacağını düşünüyorum. Ve önemli baki-

AKP hem batıda hem doğuda kaybetti

Bülent Küçük: Ben de Demirtaş'ı dinledim. Demokratikleşmeyle ilgili yasal ve anayasal düzenlemelerin yapılmasına dair ve devletin ürettiği dil, en son Erdoğan'ın "terörist başı" filan demesiyle ilgili çok daha açık pozisyon alan, ama bir taraftan da kaygılı gibiydi. Yol temizliği hikâyesiyle ilgili, şu ana kadar hiçbir şey yapılmamış olması, tam aksine, işte karakolların yapılması, sonra KCK tutukluları için hiçbir şey yapılmaması, siyasi tutuklularla ilgili herhangi bir düzenlemenin, bir özgürleştirme sürecinin yaşanmamış olması... Üstüne bir de bu Gezi meselesinden hareketle, hükümetin demokratik taleplere karşı daha ne kadar otoriter, ne kadar repressif olabileceğine dair kaygılar hepten artmış oldu. Yine de bence biraz erken, biraz daha bekleyip -beklemek de hoş bir kelime değil ama- görmek lazım. O açıdan şimdi bir şey söylemek çok zor, ama şunu söyleyebiliriz. Bu barış sürecini de eğer AKP eline yüzüne bulaştırırsa, bu tamamıyla kendi sonu olur. AKP'nin şu ana kadar içine girip de alınımın akıyla çıktığı bir

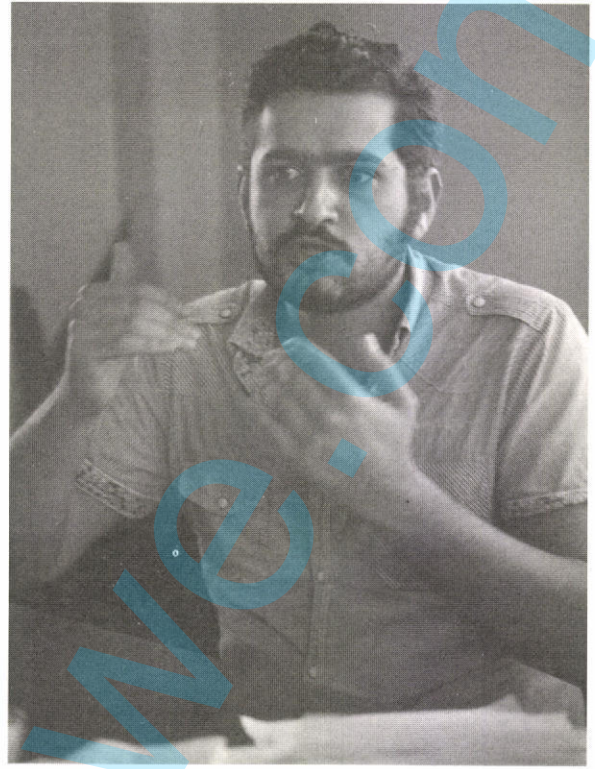
tane siyaset alanı olmadı. Ne dış politikada ne iç politikada... Suriye politikası, Ermeni politikası, Kıbrıs meselesi, AB meselesi, Alevi açılımı, Kürt açılımı vs. vs. Bu mesele şu anda o kadar çok dramatik, kritik bir yerde duruyor ki, sahiden de adım atılmazsa bu kopuşun artık arkası gelmeyecek. Onlar da farkında tahmin ediyorum.

Şunu söylememiz lazım; AKP hem batıda hem doğuda kaybetti. Sembolik ve ideolojik manada kaybetti. Ama aynı zamanda insanların mobilizasyonu üzerinden bakıldığı zaman da kaybetti. Yani bence hiç de öyle karamsar olunacak bir durumda değiliz. O açıdan barış süreci eğer sekteye uğrarsa, bu AKP'nin ve onun iktidarının sonunu hızlandıracak bir süreç olacaktır. Ama beklememiz lazım biraz daha.

Harun Ercan: Ben AKP'nin Kürt meselesine, hiç bir zaman gerçekten bir demokratik akıl üzerinden yaklaştığımı düşünmedim.

İdare etme, zamana yayma ve konjonktürel veya bölgesel dinamikler çerçevesinde olabildiğince riskleri minimize etme kaygılarıyla yaklaştı hep. Temel politikası bence bu çerçevede oldu. Ve AKP'yi müzakereye getiren süreç, Ortadoğu dinamikleri, Suriye'de Rojava'da yeni bir cephenin açılması, PKK gerillalarının daha rahat hareket olanağı elde etmesi, yeni mücadele alanının açılması, Türkiye'nin Suriye politikasının iflas etmesiyle çok alakalıydı. Diğer taraftan açlık grevi direnişi sürecinde ortaya çıkan irade ve AKP'nin içeride Kürt meselesini soğuramıyor olması... Bu dinamikler tırnak içerisinde çözüm süreci dediğimiz bir süreç başlattı. Ama Kürt hareketinin Öcalan cezaevine girdikten sonra şöyle bir yapısı ortaya çıktı. Sürekli tartışma konusu edilebilecek bir şekilde Öcalan, Kandil, diaspora, KCK-Türkiye koordinasyonu, adı her neyse, farklı farklı fragmanları... Çok da büyük olan bir yapının hantallaşması söz konusu aslında. Yani bu Gezi direnişinde Kürt hareketinin tutumu biraz da bundan etkilendi. Çünkü bakıyorsunuz, işte acaba Öcalan bu mevzu hakkında ne düşünecek diye bütün Kürt siyaseti aslında bekler bir pozisyon alabiliyor.

Bilindiği üzere, Sırrı Süreyya Önder, hani o dozerin karşısına çıkan sembolik figür olduğu için, Öcalan'la görüşmeye dahil edilmedi Hükümetçe. Muhtemelen Öcalan'ı da Gezi direnişi konusunda destekleyici bir açıklama yapmaması konusunda ikna etmeye çalıştılar. Ama Öcalan'dan bir destek mesajı geldi, KCK'den de... Hemen akabinde Erdoğan'ın klasik dile dönüşünü gördük. Öcalan'a terörist başı demeler falan. Ve bir gün sonra, Diyarbakır'daki KCK ana davasından sadece iki kişi bırakıldı. Ben hafta sonu Diyarbakır'daydım; herkesin gözü ana davadaydı. Şimdi bunları topladığımızda bence şöyle bir şey ortaya çıkıyor: AKP bu süreçte dair nasıl ki sürekli

klasik refleksler veriyor ve bence, belki bir sene sonra ortaya koyacağı tavrı Gezi direnişi öne çekiyorsa, Kürtler belki de şu soruyu sormaktan biraz da imtina ettiler: Erdoğan ve AKP sürekli gücünü devam ettirip anti-demokratikleşirken, böylesi bir Türkiye'de Kürt meselesinin çözümü mümkün müdür? Bana göre müzakerelerin birincil şartı, Erdoğan'ın tüm o egemenlik kibrinden sıyrılıp Roboski'de kendi emriyle katlettiği 34 insandan resmen özür dilemesi olmalıydı. Roboski'den özür dilenmesi bugün söyleniyor. Bence bunun aylar önce ve bizzat Öcalan tarafından net bir şekilde söylenmesi gerekiyordu.

Direniş, AKP'nin zamanlamasını alt üst etti

Şimdi, Kürt hareketinin o hantallaşan yapısı, üstüne, Kürt siyasetinin içeride ve Öcalan'la Erdoğan arasında nasıl bir çerçevede neyin konuşulduğunun bilgisine tam olarak haiz olamama durumları, bu sürece dair o kararsızlığı doğuran etmenlerdi.

Şimdi Gezi sonrası sürece dair tüm bu söylediklerimi taşımaya çalışayım. Foti'nin belirttiği bir nokta vardı, nasıl bir barış? Diğer taraftan şöyle bir şey de görüyoruz, eğer bu meselenin ayaklarından bir tanesi AKP'nin Suriye politikasıysa, oraya dair birtakım değişiklikler de var. Örneğin ABD kongreden resmî bir şekilde Suriye'ye silah yardımı konusunda bir karar aldı. Şimdi bu AKP'nin Suriye'deki pozisyonunu kısmen rahatlatacak bir şey. Yani AKP'nin Kürt meselesi konusunda daha rahat hareket etmesine de önayak olabilecek bir şey olabilir. Bununla beraber, doğruya doğru, bu barış meselesi söylemi ziyadesiyle AKP

ve basında yer aldığı suretiyle akil adamlar üzerinden gündem oldu. Sadece Kandil'e giden gazetecilerin röportajları üzerinden Kürt hareketinin daha da meşrulaştığı bir süreç yaşandı.

Şunu söylemeye çalışıyorum; Öcalan'ın o başta söylediği, bundan sonra barış da olsa, savaş da olsa hiçbir şey eskisi gibi olmayacak momentini AKP sezemiyor. Bülent'in dediğinin aksine, bu süreçten geri adım atmaya cesaret ederse, bizim bu Gezi sürecinde yaşadığımız kitlesel ve toplumsal muhalefetin çok daha sertiyse bence Kürdistan'da karşılaşacak. Türkiye'nin batısındaki sadece restore ettirecekse AKP'yi; Kürdistan'da patlayacak hareket AKP'yi iflas ettirir.

O yüzden de bu riski AKP'nin ne kadar algılayabilir olduğu konusunda ben emin değilim.

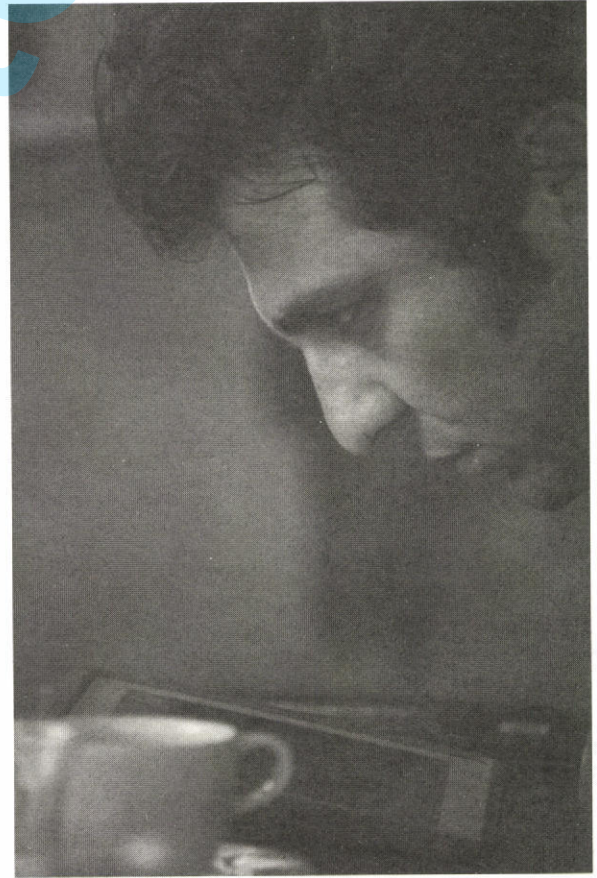
Bir de yerel seçimler, başkanlık sistemi gibi bir sürü plan projenin bir zamanlaması vardı AKP'nin kafasında. Gezi direnişi hepsini alt üst etti ve şu anda AKP içerisinde bence ciddi bir kaynama var. Neyi nasıl yapmaları gerektiği, bu risk yönetimini nasıl yapacakları konusunda muhtemelen ciddi mütalaalarda bulunuyorlar. Onların bence netleşmesi lazım. Çok daha net yorumlarda bulunmak için.

Gezi direnişiyle şiddetle gerçekten başa çıktıklarına inanırlarsa, kendi yalanlarına inanırlarsa ki çok yaptılar bunu, AKP'nin daha da sertleşmesi oldukça mümkün. Kendi kitlemi korumaya çalışayım, yüzde 50 olmazsa, yüzde 45'i, 40'ı seçimlere taşıyayım gibi bir düşünceyle 95'teki gibi kıvırmaya çalışırsa, bence Kürt meselesinde çok ciddi bir patlama yaşanabilir. Ki bu haliyle, AKP çok daha güçsüzleşerek bu süreçten çıktı, şimdi nasıl insanları barışa ikna edecek? Diğer taraftan, bir ulusalcı kesim var ve polise karşı çıktı, cesaretlendi, daha da politize oldu. Yani şimdi başa çıkması gereken şeylerin sayısı da arttı. AKP hem daha güçsüz, karşısındaki barış sürecine itiraz edebilecek kesimler de daha güçlendi kısmen. O yüzden de AKP Kürt meselesinde bundan sonra tamamıyla samimi demokratik bir çaba içerisine girse bile, Gezi direnişinden çok daha geri bir yerden başlıyor olacak bence.

Sizce de hükümetin otoriterleşmesine paralel olarak 'çözüm sürecinin' gidişatı olumsuz mu seyredecek?

Bülent Küçük: Öncelikle, AKP'nin çözüm meselesinde bir haritası olmadığını düşünmüyorum. Dünyanın her yerinde olan bu müzakere süreçlerinde ortaya çıkan sonuç, bir çeşit anayasa reformu yapılıyor, müzakere süreçlerinde bir tür aygıtlar ortaya çıkıyor ve çoğu yerde daha önce olandan daha fazla ölüm oranlarına sebep olan kısımlar, meseleler akmaya başlıyor. Çokça söylemeye çalıştığım şey, bu liberal çok kültürlülüğün bir versiyonunun Türkiye'ye getirilmesi. Nedir, işte diyor ki Kürtlerin taleplerini sommamız lazım. Kürtleri bir şekilde tatmin etme-

miz, Türkleri de ikna etmemiz lazım. Türkleri ikna etmek ve Kürtleri tatmin etmek, onların orta yol, makul talep olarak uydurduğu şey. Bu liberal çok kültürlülüğün kimi elementlerinin Türkiye'ye devşirilmesi, 'çözüm' diye görülüyor. O da nedir? Siyasal taleplerin kültürelize edilerek bir şekilde soğurulmasıdır. Yani, mahkemelerde Kürtçe savunmanın para ödemek üzerinden yapılması, Kürtçe dilinin seçmeli ders olarak yapılması... Bunlar aslında kültürel farkın ve politik taleplerin soğurulması ve depolitize edilmesiyle ilgili şeyler. Belki bundan bir adım daha öteye de gidilebilir, gidilmesi de lazım. Ama sınırları aşağı yukarı belli bir tür çok kültürlülük fantezisi söz konusu. CHP de çok kapalı değil buna. Bu politikanın olmasını mümkün kılan şeylerden biri de, AKP'nin global ve bölgesel güç olma fantezisiyle beraber eş zamanlı düşünmek lazım. İşte kültür politikaları, o soft politika dedikleri şey üzerinden Müslüman ülkelerde yayılma yapmak, ticaret hacmini artırmak, piyasayı, marketi çeşitlendirmek gibi bir tür girişimci tüccar aklıyla hareket etmek... Yeni Osmanlıcılığı İslam dini üzerinden bir tür kültür ortaklığı olarak inşa ederek kültürel farklılığa tahammül etmek, tahammül üzerinden giden bir siyaset... Dış politika ile iç politika arasındaki bağlantıyı ben böyle kuruyorum. Ama tabii Gezi meselelerinden sonra AKP'nin uydurduğu hikâyeler ve uydurmadığı hakikat diyelim, Er-

doğan'ın imajını çok fazla zedelemiş oldu. Daha önce bu İsrail eleştirileri, vs. şeyler vardı biliyorsunuz. Arap liginde bayağı bir sempati kazanmıştı, mağdurun, haklının yanında olan, onun için çok da iyi rason kesebilen bir figür vardı. Oysa şimdi, AKP'nin bu diskurunun ve o mağduriyet ve mağdurun yanında olan dilinin, hem Türkiye ölçeğinde hem de global ölçekte karşılığını da kaybetmiş oldu.

Solun Kürtlerle ortaklaşması kolaylaştı

İkincisi, Türkiye'deki bu direniş global ölçekte bir prestij kazandı. Türkiye'deki sol ve demokrat kesimlerin bu direniş literatüre girebilecek bir iz bıraktı. Bunun üzerine düşünmek zorundayız. Gezi, bizim çokça bildiğimiz, devlet denen fantezinin nasıl buruşabileceğini, nasıl maketleşebileceğini, devletin bir kâğıttan kaplan olduğunu ve bu devlet fantezisinin, insanların devletle ilişkilenme biçiminin nasıl da kırılğan olduğunu da göstermiş oldu. Uluslararası alanda bir prestij kazandı Türkiye'deki sol hareket ve direniş kültürü ve bu bundan sonra, sağa sola gittiğimiz zaman sürekli bizi maruz bırakacak bir şey olacak. Yani ne oldu abi İstanbul'da diyecekler. Siz Ermenileri nasıl katlettiniz filan sözlerinin ötesinde, bu direniş nasıl oldu? Ben bu hafta içerisinde dört tane Alman radyosuna röportaj verdim, hep sorulan şey bunlar. Dolayısıyla bunlar çok önemli, altını tekrar çizmek lazım. AKP'nin kaybettikleri, devletin imajının zayıflaması, direniş kültürünün çok üst mertebede olması ve bu mertebeden itibaren Türkiye'deki sol kesimlerin artık bundan sonra Kürtlerle ortaklaşmalarının çok daha kolaylaşacağını düşünüyorum.

Foti Benlisoy: Çok önemli bir ek yapmam gerekiyor. Yalnız sola itibar kazandırması açısından değil. Kuşkusuz öyle bir şey var, ama onun ötesinde bir tür dışarıdan bakıldığında, bu, uluslararası hareketin bir parçası olarak değerlendiriliyor. Yani şimdi Arap baharı denen sürecin Suriye'yle birlikte biraz ivme kaybettiği, daha mezhebi söylemlerin egemen olmaya başladığı bir süreçte, Akdeniz'in hemen kuzeyinde kriz karşıtı mücadelelerde belli bir durulmanın olduğu bir dönemde patlayınca, bunun akisleri çok büyük oldu. Yunanistan'da çok somut bir aksi var, devlet televizyonunun kapatılmasına karşı gelişen protestolarda Türkiye'nin etkisi çok belirgin. Sloganlarda, afişlerde. Samaras, "Başbakan Samardoğan" diye geçiyor birçok afişte ve politik söylemde. Brezilya, keza öyle, oradaki ulaşım zamlarına karşı gelişen harekette Türk bayrağı taşınması vb. İnsanlar uluslararası bir mücadele dalgasının bir parçası olarak görüyorlar buradaki hareketi. Aslında bizim de görmemiz gerekiyor. Solun bunu özellikle vurgulaması gerekiyor ki belki bu Kemalci nostalji karşısına, harekete egemen olabilecek Kemalist söylem karşısına, özellikle çıkartmamız gerekiyor.

Bir ikincisi, bize bir ders olabilecek bir şey: Şimdi Erdoğan'ın ve etrafındaki kalemşor ve yandaşların ağzında biten bir dizi argüman; ABD, AB, güç merkezleri şöyle yaptı, CNN International falan filan... Mübarek'in, Esad'ın açıkça kullandığı söylemler, neredeyse karbon kâğıdı konmuş gibi. Twitter karşıtlığı, çapulcu söylemi, Esad'ın da kamu kaynaklarını kullanarak, taşıma suyla yaptığı büyük mitingler... Metotlar çok benzer ve dolayısıyla bizim de aklımızda biraz bulunması gerekiyor bu. Şöyle ki, dünyanın belli coğrafyalarında gerçekleşen ayaklanmaların pek de meşru olmadığı, uluslararası bir konspirasyonun ürünü olduğu yönünde aceleci davranıyoruz bazen. Muktedirlerin çok klasik, birbirini gerçekten kopya eden reflekslerine karşı özellikle dikkatli olmak gerekiyor.

Diyarbakır'da yapılan Kürdistan birlik ve çözüm konferansı, evet Gezi direnişlerinin biraz geride bıraktığı bir gündem oldu belki, ama önemli. Kürtlerin kendi statülerini kendilerinin belirleyeceği mesela, sonuç bildiğesinde öne çıkan noktalardan biri. Sonuç bildiğesine Gezi direnişlerinin yansımaması da tartışmaya açık yanlardan biri oldu belki ama bu statü talebinde ısrar, devletin batıda da gösterdiği ceberut suratla nasıl yüz yüze gelebilecek?

Foti Benlisoy: Ben biraz önce çizilen ve aslında birbirini bütünleyen iki tabloya katılıyorum. AKP'nin nefesi şuna yeter mi? Emin değilim. Yani siyasal talepleri kültürelleştirmek, bir tür çoğulcu, liberal kültürelci söylemle, bunu seferber etmek... Peki 30 yıl içerisinde siyasallaşmış, muazzam siyasal deneyimler elde etmiş bir toplumu, hareket halindeki, mücadele içerisindeki bir topluluğu keser mi, bundan da emin değilim. İkincisi de zaten AKP de bunun farkında olduğu için, Harun'un biraz önce söylediği gibi, başından itibaren Kürt meselesini yönetmek, sürdürmek, süründürmek ve zamana oynamak şeklinde bir çerçeve var. Ben tekrar etmiş olacağım ama, böyle bir zaman tablosu var; işte yerel seçimler, başkanlık meselesi, anayasa meselesi vs. Şimdi bütün bu konfigürasyon bozulmuş durumda. Öncesinde de bu yönde işaretler vardı ama Gezi'nin ilk siyasal sonucu Tayyip Erdoğan'ın başkanlığının mümkün olamayacağıdır. Bu çok açık. Çünkü daha geriye dönüp baktığımızda, AKP'nin zirvesi Anayasa referandumudur. Sağdan da soldan da merkezden de Kürtten de Türkten de herkesten rıza devşirebildiği onay alabildiği bir başka moment –kâhin değiliz ama– sanırım bir daha olmayacaktır. Gezi direnişine buna hani mezar taşı sayılabilir. Dolayısıyla çok daha zayıf, hareket kabiliyeti çok daha daralmış, Kürt meselesinde daha sıkışmış bir AKP'yle karşı karşıyayız. Ha bunun sonucu ne olur, şu anda kestirmemiz mümkün değil ama şunu önemsemek gerektiğini düşünüyorum: Batıya otoriter,

Doğuya özgürlükçü olabileceği gibi bir lüksü –AKP'nin zaman zaman böyle lüksleri oldu, hem mağdur hem muktedir görünmek gibi– olmayacaktır. Dolayısıyla mesela batıya ilişkin son dönemde kullandığı, soğuk savaş döneminden çıkartmış olduğu o naftalinli anti-komünist jargon var ya, komplo, konspirasyon, faiz lobisi –faiz lobisi aslında Yahudiler demek, açık söylemiyor ama– buradan oraya tesiri olmayacağını düşünmek saflık olur. İşte “terörist başı” jargonuna geri döndük görünüyor.

Evet bu çözüm süreci ayları içinde Kürt hareketi açısından en önemli kazanım PKK'nin bir tür meşruiyet kazanması; meşrulaşması oldu ama bu çok kırılğan bir meşruiyetti. Çok yukarıda, devletlu kattan kopartılmış bir meşruiyetti. Bunun toplumsallaşması eksik kaldı. Erdoğan ise çok hızlı geçişler yapabilen bir insan, “Ben olsam asardım”dan Öcalan'la bir tür

evrilecek bir toplumsal mücadele birikimi olmadığı müddetçe zaten her türlü çözüm süreci, ister istemez bir ayağı havada, kırılğan, kolaylıkla geri alınabilir, kolaylıkla ihanet edilebilir bir süreç olacaktır. AKP'yi sıkıştırarak, devleti sıkıştırarak, batıda onun hareket kabiliyetini daraltacak bir hareketlenme olmazsa bu tarafta; zaten bu çözüm sürecinin kaderini tartışmak ancak yekûnunu yukarıdaki hesaplarla tartışılabileceğimiz bir şey. Bizim yapmamız gerekenin bu olmadığını düşünüyorum.

Gezi direnişleri bunun en azından işaretlerini vermiş oldu diyorsunuz...

Foti Benlisoy: Söylemeye çalıştığım tam da o, işaretleri. Gezi direnişleriyle gerçekten de beş benzezin, bir mücadele içerisinde, direniş içerisinde bir araya geldiğini gördük.

Yani işte benim telefonumda bile artık iki tane TGB'li bile kayıtlı! Beş benzezin, en azından dört tanesi, çünkü hareketi aslında karakterize eden bir tür light Kemalizm var. Yani mesela insanlar “dağ başını duman almış”ı daha fazla söylüyorlar. Daha sert Kemalist marşlardan ziyade baskın olan o. İşte Türk bayrağı taşıyor ama sloganlarda geçişlilik çok hızlı olabiliyor. Sosyalist kadrolar devreye girdiği andan itibaren dil çok hızlı bir biçimde değişebiliyor. Yani işte devrim, özgürlük sloganı girebiliyor, cinsiyetçi sloganlar çok geriledi mesela, mücadele içerisinde çok hızlı

bir biçimde değişebiliyor. Dolayısıyla ben baştan beri bunu söylemeye çalıştım, hareketin bu dinamik karakterini, bu yaratıcı karakterini... Çok hızlı bir biçimde siyasallaşan, bilinç sızramaları ile karşı karşıya kalıyoruz. Bunu küçümsememek gerekiyor.

Gezi Parkı öncesinde, Türkiye'nin batısına ilişkin bütün siyasal tespitlerimizi karakterize eden temel özellik, burada en azından otuz yıldır, belli parantezler istisna olmak dışında, toplumsal mücadelelerde ciddi bir gerileme, sıradan insanların kolektif olarak kendi kaderlerine dair söz söyleme, el koyma, tayin etme konusunda muazzam bir düşüş yaşandığıydı. Bu değişmeye başladı, kırılmış durumda. Bizim esas dert edinmemiz gereken şey bu. Bu insanların bu üç hafta içerisinde biriktirdikleri siyasal deneyim, benim kuşağımın yirmi yıldır biriktirdiği siyasal deneyimden çok daha fazla. Bu deneyimler önümüzdeki süreçte yaşanacak bir dizi başka mücadelede, çok ciddi

dolaylı görüşmeye geçiyor, oradan terörist başına hızla geçebiliyor. Bizim için önemli olan, toplumsal düzeyde bir meşruiyet nasıl oluşur, oluşabilir mi, oluşmakta mı? Burada ben yine en başta söylediğime geleceğim; ancak bir toplumsal mücadele içerisinde, toplumsal mücadele pratikleri ve deneyimleri içerisinde böylesi bir meşrulaşma olabilir. Erdoğan'ın söylemindeki kaymalardan, taktik hamlelerden ziyade orada tutamak yapmamız gereken biraz önce bahsettiğimiz direniş içerisinde yaşanan bazı kırılmalar ve yeniden inşalar olmalı. Yani geniş bir kitle nezdinde Kürt hareketine dair bir imaj, şu ya da bu ölçüde kırıldı ve yerine bir şey konuldu; minimum düzeyde de olsa. Bu daha fazla olabilir miydi, olabilir mi kuşkusuz ama olan bile aslında yukarıda gerçekleşen şeyden daha önemlidir. Bizim, tabiri caizse oraya oynamamız, oraya tahkimat yapmamız gerekiyor. Batıda bir hareketlenme, batıda bir barış hareketine

di bir girdiyi teşkil edecektir. Ben Erdoğan'ı en çok sıkıştırarak şeyin bu olduğunu düşünüyorum. Bu siyasallaşmış bir ya da iki yeni kuşakla karşı karşıyayız. Erdoğan'dan başka iktidar yüzü görmemiş, Erdoğan'dan başka hükümet görmemiş bir ya da iki kuşak bu süreç içerisinde siyasallaştı. Kendi söylemiyle, kendi simgeleri, kendi pratikleriyle.

Bu siyasallaşmış yeni kuşakların motivasyon kaynağı ne oluyor?

Foti Benlisoy: Burada yine söyleyeyim baskın olan şey "Mustafa Kemal'in askerleriyiz" meselesi değil, başka bir şey. Bir tür anti-otoriter ruh, bunu özellikle vurgulamak gerekiyor. Anti-otoriterizm daha dar siyasal manada, anarşizm vs. değil ama bir tür yumuşak, çok belli belirsiz bir tür anti-otoriter ruh var. Bence hareketin bir anarşist ruhu var. Çok açık bir biçimde otorite karşıtı bir ayaklanma bu. Otorite kim? Tayyip Erdoğan. Çok açık. Onunla böyle bir cebelleşme hali var. Bütün otoriteleri kendi şahsında bütünleyen, toplayan bir figür. Onun karşısında, evet, anti-otoriter, anarşizan bir gençlik ayaklanması ile karşı karşıyayız. Bu gençlik ayaklanması zaten başka toplumsal kesimleri kendisinde bütünleyerek seferber edebildi.

Şunu da ayrıca tartışırız, mesela ben orta sınıf ayaklanması tabirine kesinlikle karşıyım. Orta sınıf her zaman çok tehlikeli ve ele avuca sığmaz bir tabir. Şöyle bir şey var; mesela Yunanistan'da, İspanya'da, Portekiz'de bütün mücadelelerde öne çıkan sosyal fail. Bunun içerisine mesela Tunus'u, Mısır'ı filan da katabiliriz. Eğitimli, bir tür güvencesizlik meselesiyle karşılaşmış. Türkiye'de özellikle, genç işsizliği de unutmayalım. Bu ülkede resmî rakamlar yüzde yirmi, eksik istihdamı, yani iş bulma umudunu kesmiş

kesimleri de koyduğumuzda bu yüzde otuzlara kadar tırmanabilir. Plaza çalışanlarının, beyaz yakalılarının çok ciddi bir katkısı vardı. Beyaz yakalılarının bir güvencesizlik hali söz konusu çünkü. Bunlar çok tartışılmaya muhtaç şeyler, ayaklanma tam olarak bir sosyal mesaj, bir sosyal talep açıkça çıkartmadı ortaya belki ama, aslında geleceksizlik, güvencesizlik ekseninde sıkışmış bir gençliğin otorite karşıtı bir ayaklanması ile karşı karşıyayız.

Light Kemalizin siyasal dili henüz oluşmadı

Peki şu ilginç değil mi? Anti-otoriter diyoruz, ama bu kendisini ağırlıklı olarak Türk bayrağı veya Mustafa Kemal figürleriyle ifade ediyor. Yani bir anti-otoriter ruh, aslında bir devlet izi taşıyan figürlerde simge buluyor. Bu da başlı başına tartışmaya değer bir paradoks gibi...

Foti Benlisoy: Bir çelişki ama bir tür nostalji bu. Osmanlı nostaljisinin karşısına başka bir nostaljiyi çıkarıyor. Ama bu toplumsal kapışma içerisinde toplumsal olarak açığa çıkartılmış olan şey, batı medyasında özellikle öne çıkartıldı. Bir İslamcı-seküler kapışması gibi. Bundan ibaret olmayan bir hikâye olduğunu hem anlatmalı, hem de bununla ibaret kalmaması için mücadele etmeliyiz. Aslında Mısır'da Mursi karşıtı gösteriler olurken Türkiye solunda da çoğu zaman böyle bir yanlış imaj yaygınlaştırıldı. Yani sekülerlerle İslamcılar kavga ediyor diye. Bu kadar basit değildi oysa. Solun, devrede olacaksa, devrede kalacaksa, bu ayaklanmayı, bu kitle hareketini daha ileriye taşıma konusunda inisiyatif alacaksa, yapması gereken başlıca şey, bu iki nostalji arasındaki kapışmayı kırmak olmalı. Bence bunu yapabileceğimiz araçlar da var. Bu hareket içerisinde, en azından siyasallaşan ve önde gelen kesimler, hızlı bir biçimde,

bazı yerelerde, hiç değilse İstanbul'da bu Kemalizan şeyi de bir düzeyde üzerlerinden atabildiler. Benim düşüncem o istikamette.

Bülent Küçük: Bir ekleme yapayım Foti'nin söylediklerine. Light Kemalizm güzel bir başlık oldu, çok hoşuma gitti benim de. Bu genç jenerasyonun, AKP'den başka bir hükümet, Erdoğan'dan başka bir lider tanımayan kesimin, siyasal bir dilinin henüz oluşmamış olmasıyla da alakalı bir şey. Yani "Dağ başını duman almış" vs.'den hemen "Faşizme karşı omuz omuza"ya atlayan, ama aslında Atatürk veya İsmet İnönü'nün de faşist olduğu meselesinin paradoksu... Evet, bu kesimlerin siyasal dilinin henüz oluşmaması, özgürlükçü direniş dilinin olmayışıyla alakalı bir şey. Onun araçlarına sahip olmayışı ile alakalı... Dolayısıyla bunu abartmamak lazım.

Bir taraftan da burada icra edilen kamusalık meselesi bence çok önemli. Hem Gezi Parkı'ndaki kamusalık hem de sosyal medya üzerinden oluşan kamusalık önemli. Biz Türkiye'deki bu genç neslin ne kadar diyasporik bir özne olmuş olduğunu da görmüş olduk. Yani diyasporik çünkü çok global ölçekte ilişkilenebilen dil de kullanabilen ve ideolojik olarak da evrenselliğe açık da bir şey bu. Sol zaten öyle, ama Light Kemalizmin de sosyalleşme biçimleri, öznelleşme biçimleri, bu eğitim vs. vs. yurtdışına gitmiş olma deneyimleri vs. oradaki farklı ırkçı deneyimleri filan gözlemlemiş olmaları bir kesimin aynı zamanda Türkiye'deki bu anti-ırkçı söylemi de güçlendirebilecek bir potansiyeli taşıyor. Yani Almanya'da, Avrupa'da göçmen politikasıyla ilgili bir pozisyon almış, almak zorunda olan bir insanın, Türkiye'ye geldikten sonra Kürtlerle ilişki kuramaması imkânsız geliyor bana. Böyle bir imkân taşıyor.

Bir de tabii Türkiye'de, Suriye ve Mısır'la ilgili dile gelen anti-emperyalizm diskurunun da çok büyük bir darbe alacağını düşünüyorum. Çünkü Türkiye'de sol kesimin bir kesimi Suriye'deki mücadeleye yine bu sekülerizm ve daha mezhepçi kategoriler üzerinden bakageldiler. Sadece Amerika'nın oyunu, Türkiye'nin oyunu olarak bakanlar bugün AKP'nin "dış güçlerin oyunu" diskuruyla yaptığı suçlamalara maruz kalabiliyorlar. Bu kesimlerin, eğer biz bu şekilde suçlanıyorsak, bunun Suriye için de geçerli olabileceği meselesini düşünmeleri gerek.

Bir siyasal refleks olarak, Foti bahsetti, AKP'nin başkanlık hikâyesi, bundan sonra kuracağı siyasal dilin büyük bir darbe almış olması ve rıza oluşturma kapasitesinin düşmesi, belki daha fazla şiddete ve daha fazla polis devletine imkân tanıyacak. Devletin dönüşmesi meselesine paralel olarak bir de kentsel dönüşüm ve yerel yönetimlerle ilgili diskurun da en azından Türkiye'deki muhalif kesimler açısından çok daha fazla dile geleceğini bekliyoruz. Çünkü Türki-

ye'nin merkezietçi yapısının aslında nelere kadar olduğu ve ne tür sorunlar ürettiğine dair, daha önce teorik olarak tartıştığımız şeylerin çok somut bir deneyimi oldu Gezi Parkı, Yavuz Sultan Selim Köprüsü vs... Bu meseleler üzerinden bence çok daha açığa çıkmış oldu. O yüzden de bu yerel yönetimler meselesinin de gelecek zamanlarda, en azından toplumsal zemin ve rıza açısından çok daha karşılık bulacağını düşünüyorum.

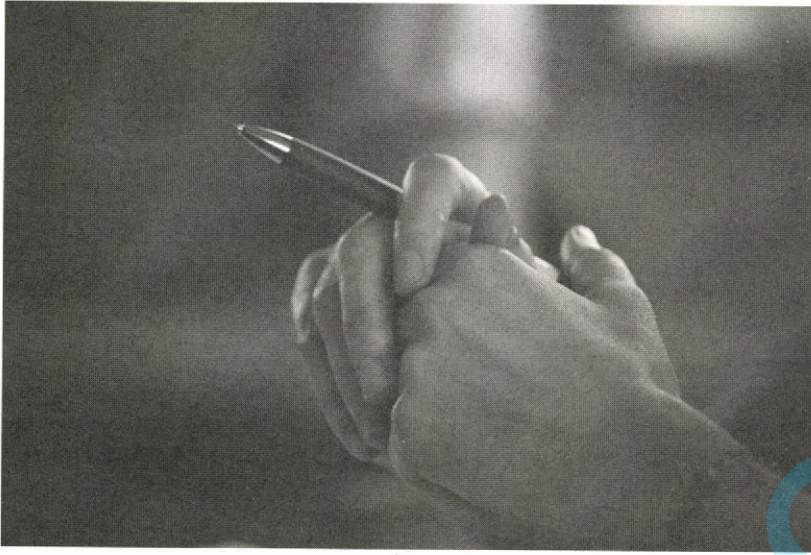
Foti Benlisoy: Gezi direnişini tetikleyen dinamikler konusunda, daha dar anlamdaki Park meselesini çoğu zaman bir tür küçümsemeyle geçebiliyoruz. Yani, bu, üç-beş ağaç meselesi olmaktan çıktı büyüdü falan derken... Evet hiçbir zaman sadece park, üç-beş ağaç meselesi değildi. Gezi meselesi, bir tür büyük kentsel dönüşüm, hayatlarımızın AVM'leştirilmesi meselesiyle bağlantılı olan bir husustu. Bu konuda da aslında belli bir birikim vardı Türkiye'deki toplumsal mücadeleler içerisinde. Ben bu meseleden patlamış olmasını bir tesadüf saymıyorum. Hiçbir zaman bilemeyiz tabii ki neden bu olayda da başka bir olayda değil. Terazisi yok bunun ama Gezi direnişinin bu boyutu, kentsel dönüşümüne karşı verilen bir mücadeleyi daha görünür kıldı tabii ki. Şimdiye kadar kentsel dönüşümüne karşı mücadele parçalı ve yalıtık kalıyordu. Taksim meselesi olduğunda bu daha duyulur olmaya başladı.

Taksim ve etrafı, en azından sosyalist hareketler açısından önemli bir yer. Biz belki çoğu zaman aşağıladık, hor gördük. Ama bütün dünyada vardır benzer yerler; yani solcuların, muhalif insanların toplandığı, sinemaya gittiği, kitap aldığı, içki içtiği mekânların yoğunlaştığı yerler. Ve orada gerçekleşen kentsel dönüşüm projesi, ki Tarlabası'da, Taksim'de çok ciddi bir dönüşüm yaşanmaktaydı son iki sene, bunun çeşitli tezahürleri vardı. Bu birikimin ilk açığa çıktığı nokta, evet, Emek Sineması mücadelesi etrafındaydı. Kısa ve daha dar kapsamlıydı belki ama oradan bir ilk işaret ortaya çıkmıştı. Biraz üzerinde düşünmek gerektiği kanaatindeyim. Gezi Parkı'ndaki hadise neden tetikledi böyle bir şeyi diye düşünmek gerektiği kanaatindeyim.

Şimdiye kadar anlatılanlar içerisinde vardı elbette ama Kürt hareketinin Gezi direniş sürecini okumasına dair eklenebilecek şeyler var mıdır başka?

Harun Ercan: Ben birkaç şey eklemek isterim. Şimdi eylem sürecini ilk günden itibaren hemen hemen her gün takip eden biri olarak söylüyorum. Mesele ilk hani İstiklal'de yoğun çatışmanın yaşandığı cuma gününü hatırlayalım.

Hiç kimse bu işin akşamında İstiklal'in başından Galatasaray'a, Tünel'e kadar ve ara sokakları da kapsayacak şekilde hıncahınç insanla dolacağını tahmin

iyi okuyamadı. Yani bu meseleyi gerçekten de park meselesi olarak görme mevzusu vardı ya bence orada takılı kaldılar. Ve o patlamayı gördükten sonra anlama çabasına girdiler, o süreçte de bir beklenti hasıl oldu. Önce KCK, sonra Öcalan'ın açıklamaları süreci pekiştirdi ve Kürtler süreçte var olmaya çalıştılar.

Genelde biz böyle meseleleri çok böyle etikleştiriyoruz, yani, "devlet şiddetini en iyi bilen sensin, batıda bunlar oluyor, sen nasıl ses çıkarmazsın..." diye.. Hani etikleştirme ve moral bir mevzuymuş gibi algılayabiliyoruz. Oysa, mekanizma eksikliği de var.

edemezdi. O kadar hızlı gelişti ki! İçindeki insanlar bile bunu anlamak konusunda çok zorlandılar. Kürt hareketinin ikircikli tavrı ilk başta bununla da ilintiliydi. İkincisini söylemiştim, nispeten hantallaşmışlıkla ilişkili. Üçüncüsü de bence şu, Kürt hareketinin İstanbul içerisindeki mücadele repertuarına baktığımızda şunu görüyoruz: Hareket tamam Taksim'de çoğu zaman eylem yapmıştır vs. Ama esas olarak İstanbul'un daha çeperi diyebileceğimiz yerlerdedir polisle karşılaşmalar; Okmeydanı, 1 Mayıs mahallesi, Gazi mahallesi, Kanarya, yer yer Zeytinburnu gibi daha çevre yerlerdedir...

Bir de Bülent, Gezi'deki o etkileşimlerden bahsetti ya, Kürtlerin nasıl bir köşede çok da fazla etkileşime girmediği o halden... Çok anlaşılır buluyorum bunu. Çünkü Kürt hareketinin genelde devlet şiddetine direnebilen sol gruplar haricinde ciddi bir şekilde politize olmamış insanlarla ciddi bir etkileşimi ve iletişimi yok. Yani kendi kitlesiyle baş başa. O yüzden, hani BDP'yi düşünüyorum, İstanbul'daki Kürtlerin yerelerde hangi durumda olduklarını düşünüyorum, bunların hepsini üst üste koyduğumuzda bence anlaşılır bir resim ortaya çıkıyor gibi. Var Kürtler, Gezi meydanında. Kısmen kendilerini tecrit etmişler ve gerilimler yaşanıyor, mesela Öcalan flamasından. PKK bayrakları konusunda herhangi bir şekilde geri adım atmıyor ve gerilimler yaşanıyor. Bunların hepsini üst üste koyduğumuzda Kürt hareketinin ikircikli tavrını anlamak mümkün oluyor.

Ama şunu da ortaya koymak lazım; benim çevremden, Kürt üniversite gençliği diyebileceğimiz kesimden birçok kişi, Öcalan gezi direnişini selamlayana kadar oraya gelmediler. Öcalan'ın mesajı sonrasında Kürtlerin yoğunluğu ikiye üçe katlandı.

O yüzden de, Kürt hareketini, kodlarını, nasıl refleks verdiğini bilenler için çok şaşırtıcı değildi bunlar. Şaşkınlık biraz BDP nezdinde oldu. BDP, Sırrı Süreyya Önder haricinde bence bu süreci çok

Bugüne kadar Kürtlerin koyduğu eylemselliğe yapılan demokratik kamuoyu desteğinin kanalları var, örgütsel mekanizmaları var. Ama diğer türlü bu hiç çalışmamış. Onu fark ettim. Türkiye'nin batısındaki bir mücadelenin Kürdistan'da nasıl devşirileceğine dair aslında çok bir şey yok.

Bu ilk defa oluyor ve bence önemli bir tecrübedir.

Kürtler Gezi'nin kendileriyle ilişkisini tam olarak anlamlandıramadı

Çözüm sürecine zeval gelmesin kaygısı da vardı herhalde...

Harun Ercan: Bu kaygı, benim gözlemim tabii bu, AKP'ye destek veren Kürtlerde çok daha baskın. Bir izleme ve anlamaya çalışma hali bence söz konusu Kürt bölgesinde. Ben Diyarbakır'a gittiğimde aslında biraz da onu gözlemeleme imkânı buldum. Tam olarak bunun ne olduğu konusunda, Gezi'nin ne olduğu konusunda bence birkaç hafta geçti, elbette kafalarında bir şey var, bir yere geliyor Gezi direnişinin ne manaya geldiği, ama bunu kendileriyle bir şekilde bağını kurma noktasında BDP'nin oynayabileceği rol eksik kaldı. Şu vurgu olmadığı için bence: Anti-demokratik bir Türkiye'de Kürt meselesini çözmek imkânsızdır, vurgusunu BDP çok ciddi bir biçimde yapamadığı ve kitlelerine anlatamadığı için Kürtler kendileriyle meselenin ilişkisini tam olarak anlamlandıramadı ve o suskunluğun nedenini ben öyle görüyorum.

Bülent Küçük: Gezi direnişi süresince Kürdistan'da farklı yerlerde, Dersim hariç diyelim, bir mücadelenin icra edilmemiş olmasını bir sorun olarak görmek gerektiğini düşünüyorum ben de. Bir defa sosyal bilimciler şunu biliyor artık, Kürtler de biliyor, Türkiye'deki farklı kesimler de biliyor, objektif olarak bakıldığı zaman zaten Kürt hareketi kimlik politikasına indirgenemez. Objektif olarak neden indirgene-

mez? Daha önce çokça yazıldı çizildi, bizim doktora yapan insanlar var artık bu konuda; Kürt meselesi hem kolonial hem de post kolonial bir durumu icra ediyor. Büyük şehirlerde ve Kürdistan'da en güvensiz işlerde çalışan Kürtler oluyor. Bu çok objektif bir durum.

Fakat belki BDP'nin biraz orta sınıf siyasetinden kaynaklı, Kürt hareketinin sınıfsal olan karakterinin PKK'den çok daha düşük profilde vurgulanıyor olmasına yol açıyor. PKK ise sınıfsal ve cinsel politikayı çok daha canlı tutuyor ve Kürt hareketinin dejeneren olmasını çok daha engelleyici iki nokta bu.

Gezi direnişine dair ilk sahiplenme çağrısı da KCK'den gelmişti...

Evet, o açıdan BDP'nin bu sınıf meselesindeki zayıflığı, bu meseleyi daha fazla ön plana çıkarmaması bir sorun. 1 Mayıs'la Newroz meselesini yan yana koyduğunuzda da aynı durum. Dolayısıyla, mobilizasyon durumlarında, yani diğer kesimleri de ilgilendiren konularda Kürtlerin geride kalması veya BDP'nin kitleyi mobilize etmemesini önemli bir sorun olarak görüyorum.

Emek alanlarında zaten var olan Kürtlerin daha fazla mücadele alanlarına çıkması gerekiyor. Sınıf meselesi de, cins mücadelesi de daha fazla diğer kimliklere açar ve daha fazla onlarla temasa geçirir diye düşünüyorum. Bu çok önemli. Böyle olmayışının en büyük sebeplerinden birinin Kürtlerin politik ekonomi ile ilgili veya sosyal politika ile ilgili politikalar üretmemiş olmasıyla alakalı olduğunu düşünüyorum.

Kürtlerin Kürdistan'ın özgürlüğü, inkâr ve imhayla ilgili, vs., inanılmaz geniş bir repertuarı, deneyimi ve güçlü bir hafızası var artık. Eyvallah buna. Çok da haklı olarak var. Nasıl Kürt meselesi sınıf meselesine ve geri kalmışlık üzerine indirgenemezse, aynı şekilde Kürt meselesi sadece kimlik politikasına da indirgenemez. Oysa BDP'nin orta sınıf siyaseti bunu fazlaca kimlik politikasına indirgiyor. Böyle ortak günlerde mobilizasyonu yapamamış olması o dayanışma ve evrenselleşme önünde engel oluyor.

Sosyal politika ve ekonomi politik ile ilgili Kürtlerin daha fazla siyaset geliştirmesi lazım. Lazım çünkü AKP'nin politikalarıyla da ilişkili bir zorunluluk bu. AKP Kürdistan'ı Çinleştirmek istiyor. Ucuz emeğin cenneti haline getirerek farklı bir sömürü ilişkisi geliştirmek istiyor. Bunun karşısında da zaten Kürtlerin çok daha bilinçli ve ekonomiyle ilgili çok daha somut projeler geliştirmesi lazım. Bu teorik olarak, kavramsal olarak var ama bu ayak çok zayıf duruyor. Bu yüzden Kürdistan'da gelecek zamanda hem Türkiye'deki değişik sol kesimlerle ve işçi sınıfıyla beraber, işçi sınıfı da demeyelim, çok geniş, emek üzerinden geçinen kesimlerle beraber, işte demin Foti bahsetti beyaz yakalılar dediği kesimlerle beraber mücadelesini toplumsallaştırması önemli.

Bir de zaten demin söylediğimiz gibi, o çok kültürcü siyaset, ekonomik ilişkilere de mülkiyet ilişkilerine de hiç dokunmadan meseleyi çözme niyetinde olduğu için de çok daha farklı somut projeler geliştirilmesi gerekiyor. Yani dışarıdan finans üzerinden, kalkınma dili üzerinden yol yapma, baraj yapma, karakol yapma bombardımanı karşısında çok daha farklı, öz tasarruf biçimleri diyebileceğimiz kimi mekanizmalar kurarak, farklı ekolojik alternatif ekonomiler, ekonomik projeler oluşturarak sol ve sosyal politikaları devreye sokması lazım. Bunun için çok daha fazla kafa yorması lazım.

Sol sosyal-sınıfsal ilişkilene kanalları açamadı

Foti Benlisoy: Güzel bir noktaya geldik. Çubuğu biraz büküp, Kürt hareketinden ziyade soldan bakmaya çalışayım. Sosyalist hareketin de burada bir eksikliği ve kısıtlılığı oldu. Sosyalist hareketin Kürt meselesiyle ilişkilene biçimi de zaten bu meseleyi bir tür dar anlamda ulusal mesele ya da aslında bir kültürel mesele, Türkiye'nin genel demokratikleşme meselesinin bir parçası olarak görme ekseni oldu aslında. Dolayısıyla sosyal sınıfsal dönüşümlerle, meselelerle bağı kurmayan bir çerçevede olduğu için, sosyalist hareket de Kürt hareketinin çeşitli toplumsal mücadeleler içerisinde siyasallaşabileceği kanallar yaratmadı. Yani sosyalist hareketin Kürt hareketiyle ilişkilene biçimi de zaten ya bir dayanışma ilişkisi, bir destek ilişkisi ya da seçim vs. gibi süreçlerde bir ittifak ilişkisi oldu. Ama bunun ötesinde Kürt hareketinin açığa çıkardığı toplumsal dinamiği belli toplumsal mücadelelere çağırın, bu enerjiyi buralara seferber etmeye çağırın bir ilişkilene biçimi yok. Yani sosyalist hareket de mesela Türkiye'deki neoliberal dönüşümle Kürt meselesi ve savaş arasındaki büyük bağ üzerine fazla düşünmüyor ya da kentsel dönüşüm süreçleriyle zorunlu göç ettirme politikaları arasındaki ilişkilene üzerine fazla düşünmediğimiz gibi... Yani Kürt hareketinde böyle bir deneyim yok ama sosyalist harekette de böyle bir mecralar, kanallar, yollar, yordamlar icat eden bir tavır ve alışkanlık yok. Dolayısıyla o buluşma gerçekleşmiyor, buluşmanın gerçekleştiği mecralar da çok sembolik ve ritüel düzeyindeki İstanbul'daki 1 Mayıs filan gibi şeyler. Kürt hareketi böylesi durumlarda pozitif refleksi verebilecek kabiliyete sahip belki ama sosyalist hareket böyle ilişkilene kanalları açamadığı için eksik kalmıyor, potansiyel harekete geçirilemiyor.

Gezi direnişleri öyle bir zamanda patladı ki, bir taraftan gerillalar çekiliyor, bir taraftan KCK davasından tahliyeler bekleniyor, yol temizliği beklentileri diğer yandan... Tam da bu momentte şöyle bir kaygı

oluşturdu; müzakere ettiğimiz AKP'nin sıkışması, zayıflaması müzakereyi sekteye uğratabilir mi acaba? Bu yerinde bir kaygı mıdır?

Foti Benlisoy: Biz politik aktörle müzakere ediyoruz, o politik aktör düşerse mevcut tablo içerisinde CHP, MHP vs. bizim elimizi zayıflatan bir durum hasil olur, gibi bir yaklaşım muhtemelen belli kesimlerde söz konusudur. Bu siyasete fazlasıyla yukarıdan, satranç tahtası gibi bakmaktır. Gezi direnişinin yarattığı bir ayaklanmadan bahsediyoruz. Ayaklanma bütün o satranç tahtasının parametrelerini, piyonların diyelim, durduğu noktaları değiştirir. Biraz önce bahsetmeye çalıştık. Yarattığı deneyimle siyasallaştırdığı kesimlerle bir yukarıdan makuller, akıller siyasetinin yerine sokak siyasetini devreye sokmasıyla uzun yıllar sonra batıda yeni bir siyasal gerçeklik oluştu. Bu siyasal gerçekliği anlamaya çalışmayan hatta bu siyasal gerçeklik içerisinde pozisyon tutmaya çalışmayan ve mevcudu muhafaza etmekle yetinen ve dün ne varmışsa onunla idare etmeyi yeğlemekle yetinen bir siyasal yaklaşım fazlasıyla bir tür ayna yansımasıdır. Problemlidir. Direnişin yaratacağı orta ve uzun vadeli sonuçlara, yeni siyasal ilişkilene biçimlerine, yeni siyasal denklemlere odaklanmak gerekir oysa. Mevcut siyasal aktörlerin sabit pozisyonlarıyla, mekanik siyaset algısıyla yapamayız bunu. Zamanın çok hızlı aktığı, çok ciddi yeni toplumsal aktörlerin hızla ve aktif biçimde devreye girip siyasete angaje olduğu bir dönemde bu 'mevcudu muhafaza etmeye' dönük tavır, daha muhafazakâr bir siyasal pozisyona sıkıştırır sizi.

Harun Ercan: BDP'nin biz AKP ile müzakere ediyoruz, bu süreçte AKP zayıflarsa... diye düşündüğü bir gerçek. Ama diğer taraftan şöyle bir gerçek de var. Kürtlerde AKP'ye karşı inanılmaz bir güvensizlik var. Öcalan'a duyulan güven ne kadarsa bunun iki katı güvensizlik var AKP'ye karşı. Bunun köprüsü aslında Öcalan. Şöyle değerlendirmeler duydum Gezi direnişine dair, bilinmesi gereken: Bu süreci AKP özellikle uzatıyor, Kürt meselesine dair çözümü uzatmaya çalışıyor çünkü. Şimdi bu yorumu yaptırca kadar bir güvensizlik ilişkisi varsa, nasıl olur da gerçekten barış sürecine dahil umutlar besleyebiliriz! Çünkü gerçekten de AKP kayda değer bir şey yapmadı ve hâlâ da insanlar ciddi somut adım beklentisi içerisinde. O yüzden BDP'li siyasetçilerin tavrı kısmen anlaşılabilir.

O derin ve kemikleşmiş güvensizlik ilişkisi çerçevesinden bakınca, Kürdistan'ın daha temkinli olmasının nedenlerinden biri de anlaşılabilir.

Solun, sosyalistlerin Gezi'deki rolüne de bir başlık ayırsak...

Foti Benlisoy: Böylesi bütün süreçlerde olduğu gibi sol-sosyalist hareket hazırlıksız yakalandı. Ayaklanmanın saatiyle bizim siyasi saatlerimiz arasında

böyle bir senkronizasyon sorunu var. Bu da beklenilir bir şey yani. İnsanlar güç ilişkilerinin bizim daha lehimize olduğu bir anda ayaklanalım diye beklemiyorlar. Şaşkınlık doğal. Baştan itibaren solun hep bir emek sarf ettiği, bildiği, tanıdığı bir kentsel dönüşüm meselesi üzerinden patlamış olması bir avantaj yarattı. Ama şu açık, sol-sosyalist hareketin bir bölümü çok kabalaştı. Bu iş de nerden çıktı, bu yükten bir kurtulsak gibi bir tavır içerisinde oldular, kurumlar, sendikal hareket vs. Süreç içerisinde kilit roller üstlenmesine rağmen genel tavır bu oldu açıkçası. Bu da anlaşılır bir refleks, çünkü bir korku yarattı, devletle açık bir hesaplaşmanın söz konusu olacağı bir yere doğru sürükleniyordu ve bu hesaplaşmadan bir korku, kaygı, kontrol edilemez bir kitlenin yarattığı bir tereddüt söz konusuydu. Bir başka kesim de bundan böyle bir devrimci durum tahlili çıkartmaya çalıştı. Tabii ki gerçek güçler ilişkisi içerisinde anlamlı olmayan bir tarifleme biçimiydi.

Cuma günü öğleden sonra saatlerinde bir toplumsal mücadele pratiği iken, bu mesele bir ayaklanma haline geldi. Bir başka faktör, bizim durumumuzla, toplumsal muhalefetin, solun derinliğiyle, hinterlandıyla alakası olmayan başka bir sosyal faktör devreye girdi. Bunun kaygı, tereddüt yaratması kadar doğal bir şey olamaz. Bence kaygı ya da tereddüte rağmen solun bu işe dahil olduğunu kabul etmek gerekiyor, bu çok önemli. Görünür yüzü, en azından İstanbul'da, bir tür sol oldu ve bu anlamlıydı.

Ama şunu beceremedik; Bu açığa çıkan toplumsal enerjiyi yönetmek, idare etmek demiyorum, böyle bir iddiayla ortaya çıkmamak gerekiyor zira, ama bu harekete yollar, yordamlar bulmak, mecralar açmak konusunda çok eksik kaldık.

Komün momün dendi ama o çok gerçekçi bir tabir değil. Tapu idaresi çalışıyordu, nüfus idaresi çalışıyordu, işim düştü, gittik, gördüm. Kaymakamlık, Belediye çalışıyordu. Dolayısıyla böyle bahsedebileceğimiz bir komün değil ama dört ya da beş gün "kurtarılmış bölge" haline geldi Taksim. O momentten sonrasında bizim eksikliğimiz ortaya çıktı. Onunla ne yapacağımızı bilemedik. Onu örgütlemek, seferber etmek, bu açığa çıkan, sokağa çıkan, eyleme geçen kitlelerle Taksim Dayanışması arasında köprüler kurmak, parkta ve meydandaki kitlelerle bağ kurmak, onun taleplerini, arzularını ifade edebileceği mecralar, forumlar, atölyeler, çalışma grupları yaratmak...

Harun Ercan: Keza barikatlarla...

Foti Benlisoy: Tabii barikatlarla, aslında daha önemli... Bütün bu mekanizmaları oluşturma konusunda çok geç kaldığımız için ciddi bir sıkıntı ortaya çıktı sonra. Bir kopukluk gerçekleşti. Çeşitli taktik yanlış adımlar da atıldı. İlk temsil heyeti özellikle, o

kitleyi temsil etmeyen, edemeyecek figürler itibarıyla... –o insanların hatası olduğu için söylemiyorum, o hepimizin ortak hatasıydı– Kendi sözcüklerini, kendi ölçülerini çıkartmayan bir hareket konumuna geldi ve bundan hükümet çok fazla istifade etmeye çalıştı, kendi görüşmeci heyetlerini yaratarak. Dolayısıyla bizim temel eksikliğimiz oluşan fiili durumla ne yapacağımızı bilememek. Böyle bir ayaklanma, büyük kitle kalkışmasında yapılabilecek en ciddi hataya düştük. Oyuna giriyorsan hamle edeceksin, hamle etmeyeceksen, pasifize olursan, karşı taraf –Tayyip Erdoğan Tunus'a, Fas'a gitti, o araydı– o afallama ve şaşkınlığı toparlayarak geri döndü ve arda ardına hamleler gerçekleştirmeye başladı. Biz o sırada izliyorduk artık. Pasif bir izleyiciydik. Açıkçası ne zaman müdahale olacak diye tartışmaya başlamıştık. Son gün sadece alanda bir tür forum örgütleme girişimi söz konusu oldu ama çok geçti artık, iş isten geçmişti.

Solun bu ayaklanma karşısında ilk refleksi, yani buna katılma, bunun için mücadele etme refleksi çok sağlıklıydı ve gerçekten geleceğe doğru bırakmış olduğumuz çok önemli bir mirastır. Solun ordaki rengi çok belirgin, çok açıktı. Katılan geniş kitleler nezdinde çok görünür bir şeydi. Ama o harekete katılan insanların, hareketin gerçekten karar alıcısı klasik tabiriyle söz, yetki, karar sahibi olacağı, hareketin yürütücüsü olacağı mekanizmaları inşa edememiş, inisiyatif gösterememiş olmak, en ciddi hatamız. Bir yerden sonra bizim barutumuz bitti, o kitleye, kendi enerjisinin açığa çıkabileceği kanallar yaratamadık. Solcular zaten bu hareketin daha radikal kanadı değil, izleyen, kaygıları olan bir durumdaydı. Kitleler çok daha radikaldi. O radikalizmin, o enerjinin açığa çıkabileceği kanallar yaratamamış olmaktı en ciddi sıkıntımız.

Sol kendisini, dilini gözden geçirmeli

Bülent Küçük: Ben bu konuda bir fikir oluşturmuş değilim. Teorik olarak sol kesimin bu mücadeleye, bu ayaklanmaya bir tür rehberlik etmesi, ona rengini vermesi beklenebilirdi. Daha kuvvetli olarak bunu yapamadı, doğru. Benim görebildiğim kadarıyla –kötü anlamda söylemiyorum ama– bir defa bu sol imajların, mekânı işgal etmiş olması beni de çok duygulandırdı. Ama bir taraftan da nostaljikti. Yani 70'leri anımsatıyordu o resimler. Biraz “anakronik”

duruyordu bir tarafıyla da. O resimlere denk gelebilecek, günün toplumsal dinamiğini ve enerjisini kavrayacak bir dil üretilmedi, bu doğru.

Bir başka mesele de tabii Türkiye'deki sol hareketin de kendisini gözden geçirmesi gerektiği önemli bir deneyim ortaya çıktı. Türkiye'deki bu bölünmüş sol hareketin toplumsal talepleri karşılayabilecek, onunla iletişime geçebilecek bir dilinin olmamasıyla da çok alakalı olduğunu görmüş olduk. Eğer yeni bir öznelik oluştuysa Türkiye'de, ki bu light Kemalizmle bağlantılı olarak; Kemalizmin 90'lardaki popülerleşmesi, Ergenekon vs.nin ötesinde, bambaşka bir durum yarattı. Benim görebildiğim kadarıyla, bu yeni genç jenerasyonun öznelleşme sürecine denk gelebilecek, onların diline kendi dilini katacak bir sol hareketin oluşmamasıyla alakalı. Kürt hareketi de bir ölçüde, böyle.

Dolayısıyla sol hareketin çokça Ortodoks olan, çokça fetişleşmiş kavramların ve dilinin yeni baştan gözden geçirilmesi gerekir. Bu gençliği, bu yeni özneliği kavrayacak, onunla yol katedecek yeni bir toplumsal oluşumun ne kadar çok önemli olduğunu görmüş olduk. Biz aynı dille bu şeyi çok kavrayamayız diye düşünüyorum. Çarşı'nın sloganlarının neden dominant slogan haline geldiğini anlamak açısından söylüyorum. Kürt hareketi de dahil olmak üzere Türkiye'deki sol kesimin farklı bir popülist siyasi hareket üretebilmesi ihtiyacının altı çizilmiş oldu.

Siz bu dil ihtiyacına dair ne dersiniz?

Foti Benlisoy: Dil meselesinin kuşkusuz önemli olduğuna inanıyorum ama ‘mekanizma’ meselesini özellikle vurgulamak lazım. O dille bizim bir rabıta kurabilmemiz ve kendi dilimizi onunla rezonanslı hale getirebilmemizin tek yolu aslında, o dilin açığa çıkardığı enerjiyle karşı karşıya geleceğimiz mekanizmalar yaratmaktır. Son iki gün Taksim dayanışması

Geleceğe yönelik toplumsal ölçekte umut açısından bakarsak...

Bülent Küçük: Solun bir bölümü ajitasyon yapabileceği, dergisini satabileceği, üye kazanabileceği, ömründe, hayalinde asamayacağı yere asmanın hazzına ve keyfine takıldı kaldı.

Foti Benlisoy: Geniş kesimlere hitap etmekle kalmadı, onunla yarenlik ettiği, yoldaşlık ettiği barikatında ya da barikat dışında, sokakta kavga ettiği bir dönem yaşadık.

toplantıları çok ilginçti mesela. Birdenbire o insanlar sol siyasetlerin karşısına çıktılar ve arada inanılmaz bir açığı vardı. İşte 20 yaşlarında bir genç kadın konuşuyor, konuşurken şöyle, İpad hareketleri yapıyor. Türkiye'yi şöyle örgütleyeceğiz diye ama onunla karşı karşıya, yüz yüze konuşabileceğimiz, birbirimizi ikna edebileceğimiz, birbirimizle kavga edebileceğimiz mecralar, bizdeki dilsel dönüşümü de yaratacaktır. Ya da işte sokakta. Dolayısıyla ortak siyasi mekanizmalar yaratabildiğimiz kadarıyla bu hareketten bir ortak dil çıkartabiliriz diye düşünüyorum.

Hareketin enerjisi bir atımlık değil

Harun Ercan: Foti'nin söylediklerinin çoğuna katılmakla beraber şöyle bir şeyi de eklemek lazım. Bu, Türkiye'deki sol hareketin politik şiddet meselesinin nasıl konumlandırılması, nasıl anlaşılması gerektiği konusundaki belirsizliğiyle çok alakalı.

Nefsi müdafaa içinde, politik şiddet diye bir şey var. Devletin on yıllardır empoze ettiği ve terörizm söylemi üzerinden Kürt hareketi ve Kürt meselesinden sıçrayarak kurduğu ve insanların zihnine kaydettirdiği işlevsellik temel sorunlardan bir tanesi.

Sol siyasetlerin yapabileceği şu olurdu; bir deneyim ve birikimleri var sonuçta. Bence o deneyimi Gezi Parkı içerisinde, sağa sola bir şeyler asmak yerine devletin aslında ne kadar kötü olduğunu, her şeyi yapabileceği bilincini taşıyaydı, barikatlara da daha çok sahip çıksaydı çok daha farklı olurdu.

Daha önce muhtemelen polisle çatışmaktan çekinen ama bu süreç içerisinde çatışmayı öğrenenlerin bu çatışmaya atfettikleri anlamın karşılığı, Gezi inisiyatifinde bence yeterince yoktu. Hep bir kaygı unsuru olarak düşünülüyor. Barikatlar olsun, polise karşı direnmek olsun...

Harun Ercan: Bence 89 bahar eylemlerinden bu yana herhalde Türkiye'de ilk defa sol hareket devletle müzakere etti. Bu çok önemli. Sonuna bakıp devlet kazanmış gibi yapılıyor, devletin kaybettiği çok açık oysa!

Foti Benlisoy: Evet, Taksim dayanışmasının Erdoğan tarafından kabul edilmiş olması inanılmaz bir zafer. Bu adamın oturup DİSK'le, TTB'yle, KESK'le TMMOB'la konuşuyor olması, kendisi açısından, bu "çapulcularla" oturuyor olmaktan, ayağa düşmüş olma hissine kapıldığını düşünüyorum. Muhalefet güçleri açısından ilk defa şunun bilincindeyiz; şimdiye kadar görmediğimiz, duymadığımız, tanışık olmadığımız, rezerv güçlerimiz var artık. Bu rezerv güçleri bugün bitti, yarın yok diye bir şey değil. Umutvarım, hareketin yaratıcılığı dur durak bilmiyor. İşte, 'duran adam' ve sonrasında gelişen 'duran insanlar'... Bu meselelerin Gezi Parkı'ndan çıktığı andan itibaren birdenbire değişik parklarda forum alanları örgütleniyor olması, hareketin enerjisinin öyle bir atımlık olmadığını, birtakım daha kalıcı, orta vadeye yayılan bir enerjisinin olduğunu da açığa çıkartıyor.

Bülent Küçük: Ayrıca, devletin olmayışının, yokluğunun ne tür özgürleştirici bir moment olabileceğini görmüş olduk. Devlet on gün boyunca Taksim'de yoktu, üstümüzden bir yük kalktı! Aramıza serpilmiş bütün nifaklar kaybolmuştu. Devletin uydurduğu bütün kategoriler şunlar, bunlar, işte çapulcular, yok Kürtler, Aleviler... Bir şekilde orda farklı bir toplumsallık icra edildi. Bu sadece Gezi Parkı'yla ibaret olan bir toplumsallık değildi. Devletin yokluğuyla alakalı bir şeydi. Devletin ne kadar büyük, ne kadar korunaklı, güçlü olduğuna dair olan fantazi ciddi bir şekilde yaralandı. Ve bu toplumsallığın icra edilmesi süre-

since meydana harmoni yoktu tabii. Çatışkılar falan vardı ama bu çatışkılar kendi inisiyatifi üzerinden çok erken bir şekilde söğürmüş olması da önemli. Yani devletin yokluğunun icra edilmiş olması bize bunun nasıl mümkün olduğunu da gösteriyor. Bizi çok özgürleştiren bir şeydi ideolojik olarak, hissi olarak, duygusal olarak.

Harun Ercan: Bir de şöyle bir şey var: Kürtler devletin karşısında çok durmuş, direnmişlerdir. Ama Türkiye'nin batısında, İstanbul'da, birçok yerde normalde kimin elinde olursa olsun devlet kutsaldı, polisine de baş kaldırılmazdı! İnsanların bu parantezden çıkabildiğini göstermesi, devlete karşı durmanın ne kadar özgürleştirdiği ve polis şiddetine karşı direnilebileceği bakımından çok önemli bir deneyim oldu. İsyan çekiciliği. Çarşı grubu zaten bunun bayraktarlığını yaptı.

Kimliğini yararak, ilişkilene yeteneği

Anlattıklarımızdan şöyle bir sonuç çıkarılabilir herhalde: Gezi isyanının, Kürdistan ile batı arasında toplumsal hareketlilik açısından yıllara dayanan asimetriyi ne ölçüde gidereceğine, hareketin sunduğu yeni zemin ve olanakların siyasetçe nasıl değerlendirileceğine bağlı görünüyor. Kürt hareketinin de rolü özellikle önemli...

Bülent Küçük: Değişen gündem içerisinde yapısal olanı, daha stratejik olanı yakalamak biraz beceri gerektiren bir şey, bir taraftan da riskli. Acıları, deneyimleri, mekânları birleştirmek üzere, Türkiye'nin doğusu ile batısı arasında olabilecek ortak yeni bir siyasal öznellik meselesi çok önemli. Teorik olarak böyle bu. Ama daha uzun vadede Türkiye'deki sol kesimleri ve yeniden özneleşen genç hareketin ve sol kesimlerin Kürt meselesiyle ilişkilene meselesi ve bu meseleyi kimlik politikasına indirgemeden tartışma yapabilmesi ve mücadele edebilmesi açısından önemli. Zaten Kürtlerin de daha fazla açılarak ken-

di kimliğinden daha fazla kaçarak, kimliğini yararak ona daha fazla içerik kazandırması, daha sosyal ve ekonomik içerik kazandırması çok önemli olacak.

Kimliğinden kaçması gerekiyor mu? Şöyle bir durum da var çünkü; Kürtler gelsin ama kendi kimlikleriyle, simgeleriyle gelsin diye bir itiraz...

Bülent Küçük: Bu kimliğinden kaçma hikâyesine bir tür dar görüşlülük olarak bakmak lazım. Sadece Kürtlerden ibaret bir mesele de değil. Kimlikten kaçmak, kimliğini özelleştirmek, evde bırakıp öyle gelmek, öyle nötral bir vatandaş olarak gelmek anlamında söylemiyorum. O çok liberal bir şey ve yalan üzerine kurulu. İnsanlar farklılıklarıyla gelecek fakat o farklılığıyla kendi içine doğru daralan kimliğini yararak ancak ötekiyle ilişkilenebilir. Yoksa hapsolürsan ona, o zaman ötekiyle konuşma imkânın kalmaz. Farklılığı koruyarak, farklılığını siyasallaştırarak aynı zamanda ötekine açık olmak gibi bir marifet gerektiriyor. Bu marifeti de ne yazık ki çok beceremiyoruz. O kolonyal zulme maruz kalmış Kürt gençlerin, zorunlu göçle gelmiş kesimlerin siyasal içerik olarak biraz daha zayıf olmasının ve daha çok öfke üzerine kurulmuş bu öznellik biçimiyle ilgili bizim dışarıdan gelip bir şey söyleme imkânımız zaten yok. Onun bir tarihi var çünkü. Ama liderlik içerisinde bulunanların buraya daha fazla yatırım yapmaları lazım. Kimliğinden kaçmasından benim kastım o.

Bu çok sorunlu görülebilir. Kürtlere mahsus bir şey olarak da görmemek lazım. Mesela Alevilerin bu süreçte çok etkili olarak var olduklarını biliyoruz. Yavuz Sultan Selim Köprüsü ismi, bir Alevi olarak çok ağrıma gitti benim. Emek Sineması'ndan çok daha fazla sinirimi bozdu. Bu yüzden Alevilerin bu sürece çok etkili olarak katıldıklarını düşünüyorum. Ama Aleviler de Kürtler de Aleviliğe hapsolmaktan, Kürtlüğe hapsolmaktan, bir şekilde şu ana kadar o ortaklığı, o müşterekliği kurabilmiş değiller.

GUH BIDIN “PISTEPIST”ÊN JÎR(O)

FERZAN ŞÊR

Romanûsiya kurdî di nav wêjeya kurdî de qada herî ciwan û ya herî geş e jî. Loma jî hin nîqaşên di kurdî de, dibe ku di qada nîqaşên wêjeyî ya cîhanê de derdemî mabin. Lê ev derdemîbûn tu carî ji bo berawirdkirina berhemana nabe pîvaneke rasteqînî, lewra ji aliyê navenda Ewropî û bi nêrîna rojhilatnasan ve di derhişên me yê kollektîf de hatine bicihkirin. Rojava tim li pêş e, rojhilat –cîhanên sêyemîn– her tim bi tirs û leza li paşdemayînê, dike ku xwe bigîhîne. Derengmayîn bi vî hawî têgeheke afirandî û çêkirî ye. Lê di romana kurdî de ji ber kompleksa yekemîn-bûyînî nivîskar tim î daîm li pey tiştên nû ne. Cureyek, hêmayek an tevnek ku hatibe ceribandin li pey pêşketina wî na, lê li pey tiştên nûtir dikevin. Loma

teçîrokan” de lehengên wan heman kes in û çîrokên metnê bi giştî jî hev du dişopînin, li gor çûnûhatina demê re xwedî kronolojiyekê ne. Lê belê dema mirov bala xwe bidê her beşek jê wekî çîrokek jî tê xwendin. Loma jî divê cureya berhemê zelal be, ji bo çî; helbet ji bo rexneyê. Mirov li gor romanê rexneyekê li berhemê bigire hewceye li tevahiya metnê binêre, li têkiliyên pirhêlî û pirdengiya lehengan filan û bêvan... Û îcar kurtçîrok be her çîrok dikare di hundirê xwe de jî bê rexnekirin. Helbet ev ne ayeteke ku ji sedî sed wiha bibe, mirov dikare romanê beş bi beş jî rexne bike. Zelalbûna cureyê û diyarbûna wê têsîr li rexneyê dike. Jale Parla di berhemê xwe ya bi navê *Donkişot'tan Bugüne Roman (Ji Donkişot Heya Îroj Roman)* de, li ser têkiliya cure û metnê jî

mînakeke E. D. Hirsch vegûhestinê dike. Hirsch dema di semînerên sepanî de li ser helbesteke John Donne ya bi navê “Valediction Forbiddinn Mourning” veçîrînan dîkin, piraniya xwendekaran vê helbestê wek helbesteke “veqetînê” şîrove dîkin. Lê li konvansiyona helbesta sedsala hevdemîn de peyva “valediction” di heman demê de wateya veqetînê di hundirê ne ya “veqetînê” (Vegûhêst Parla, 27). Em jî vê mînakê jî dibînin ku cure têsîreke girîng li metnê dike.

Dozdeh Çîrk wek etîket kurteçîrok e û di danasîna li paşberga wê de jî wek binecure “çem-çîrok” hatiye diyarkirin. Naxwazim bi sînoreke hişk roman û

çîrokê, kurteçîrokê jî hev biqetînin lê li gor zanîna min ev berhem romanek e. Ez vê yekê jî bi du tiştan ve girê didim. Yek jê lehengên alîkar têra xwe li ber çav in. Di cureyên din de çilmisandî ne. Û beşê di çîrokê de gişt li gor tevneke taybet girêdayî ye hev in. Dibe ku di kurteçîrokan de mirov mijarek hîlbijêre û li derdorê wê mijarê gelek çîrokên taybet biafirîne an jî lehengek bibe sereklehengê hemû çîrokan hwd. ev mînakdayîn dikare dirêjtir bibe. Lê tevna wê ya taybet a bûyeran, a rewşan û a lehengan dike ku em vê berhemê wekî romanek bixwînin. Ji vê sedemê jî ez veçîrandina li ser berhemê wekî xwendineke romanê, veçîrandineke li ser romanekê bikartînim.

Jimar û Watedayînen Wan

Di berhemê de ji hin taybetmendiyên yek jî wekî bi pergal bikaranîna jimarên e. “Dozdeh” di cihên cur bi cur de wateyên cur bi cur digre, gelek kesên jimarnas (numerolog) li gor hin rêbazan wateyan ji

Sîdar Jîr

jî bi her romanên nû re mirov laqê tiştên nû tê, geh serketî geh na, lê romana kurdî di heman demê de bi vê hêla xwe romaneke lêgerînê ye. Bêguman cureyên wêjeyê jî ji vê yekê bêpar namînin. Bi her romanê re xwedêgiravî li gor ecibandîna û neecibandîna mijarê re, an li ser pêşdarazên bîrdozî ya lehengan, berhem di nav cureyên wêjeyê de têne senifandin. Pirsgirêk ne ev e, ev yek dikare gelek deriyên li rexneyên taybet veke, lê mixabin di piraniya nivîsan de heman retorîka “roman e ne roman e” serê govendê ye. Îcar di rewşên wiha de piranî naxwazim li ser “romanbûn û nebûnê” binivîsim, lê zordayîna berhemana ez mecburî qalkirinê kirim. Mînak berhema Sîdar Jîr a bi navê *Dozdeh Çîrk* bi etîketa “kurtçîrok”ê derçûye. *Dozdeh Çîrk* ji neh beşan pêktê. Binêrin nikarim bibêjim ji neh çîrokan, lê mirov dikare bibêje jî. Çîrok e, an kurteçîrok e; roman e an kurteroman e? Nivîskar bi xwe bi afirandîna lehengekî (Mîrşa) û bi tevna çîrokê re me davêje nav bîrên wiha. Di hemû “kur-

jimaran vedicîrînin. Van pêlan hinek kes dertên ji ayetan tarîxan diafirînin û wan tarîxan wek tarîxên taybet ên pêşerojê pêş civakê dikin. Ez ne li wê me, tenê em dizanin ku wekî qadekî bawerî bi sêhra jimaran heye. Ev besî min e.

Jimara “dozdeh”ê ji xwe ji navê berhemê jî diyar e di gelek cihan de tê bikaranîn. Beşa “Dozdeh Çîrk” heye, di epîgrafa wê beşê de diyarî ji bo kûlîlkên “12’ê Îlona 2006’an” e (52). “Deverû ketibû erdê, çavên xwe li kolana ku dozdeh çîrk berê ew qasî qelebalix bû gerand” (53). Ev hêma li beşên din jî domdar e. “Êşên wî yên dozdeh salên dawîn bûn”(70), “Saet dozdeh kêm çarîkek e.” (74), “Berê wê li seate ku di dozdehan de dozdeh çîrkan zingil lê dabû bû” (76). Dozdeh jimareke taybet e. Di baweriyên cihê de wateyên cihê digre û ez bawerim pîraniya wan ji hev dizî ne. Mînak li gor tê gotin dozdeh hevalên Îsa hene, dozdeh eşîrên cihûyan hene, dozdeh Xwedayên Olîmposê hene filan û filan. Dozdeh di vê sazîrîna de bi erênîbûna xwe bi cih dibe, Loma jî bêyomiya sêzdehê ji xerabûna vê sazîrîna pêktê.

“Heft”, jimara din a di vê gurzê de ye. Hevalên jin li qata heftan rûdinên, Mîrşa li qata heftan rûdinê, diya Gulavê xwe ji qata heftan davêje. Loma jî mirov bike neke li wateyê digere. Di têngînasiya kozmolojîk a olî de heft jî xwedî giraniyekê ye. Heft qatên ezman hene û heft qat binê erdê heye. Lewra jî em dikarin bibêjin heft kozmolojîya berhemê ye.

“Ew Der”

Di beşa “Pêşîra Çepê” de Gulav tê Stenbolê, cem Mîrşa. Di axaftinên di navbera wan de tim ji bo bajarê Cûnik (Diyarbakir) peyva “ew, wir, wê der” tê bikaranîn. “Ew der çawa bû?” (24), “Rewşa wê derê çawa ye?” (25), “ka ji min re qala wir bike” (25) nimûneyên vê bikaranînê ne û yê ku dibêje jî xwendekarek durrî bajarê xwe Mîrşa bi xwe ye. “Ew der” û cihê bikaranîna wê ya ku kirdeya wê derveyê bajarê xwe ye bibe nebe berê me dide xwendinên postkolonyal. Ew peyv ji durrbûnekê, ji nêrîneke derveyînê tê gotin. Lewra nêrîna rojhilatnasan ku navenda cihanê wekî rojava didin pêş, tim î daîm ji derveyên xwe re xwedî durrbûnekê in. Mînak rojhilat heye, lê li gor durrbûna navend-rojava rojhilata durr, ya nêz û ya navîn hene. Bi awakî din lehengeke xwedî bîr û baweriyê xurt a neteweyî û şoreşgerî ku van peyvyan bibêje mi-

rov li biyanîbûna kesan difikire. Leheng biyaniya xwe bûye. Bi van her du pêderxistinên re belê nakokiyek heye lê di heman demê de rexneyeke xurt heye û ev nakokî jî nakokiyê baş e. Loma jî ez dibêjim, ev qelsî û kêmasiya sereklehengê yek ji nîşaneyên romanê ye. Ger ku leheng bêtêmasî bûna, helbet me yê ew bişbanda epîkê, destanê. Di wan cureyan de leheng bêtêmasî bûn, navên xwedahî hildigirtin ser xwe. Lê Don Kîşot derbeke mezin li vê yekê xist. Lehengek jî serî heya binî xwedî kêmasî derket holê ku ez dibêjim mêr hevalê Don Kîşot nehatiye dinyayê.

Nîşandan an Gotin

Ji bo vegotina kulekê bi giştî wêjeyê de du rêbazên diyarkirî hene. Nîşandan bi nîşan û sembolan, bi baweriyên fahmkirina xwendevanan kul û xemên xwe pêşkêş dike. Gotin jî rasterast her tiştê xwe ji xwendekar re dibêje, ji fahmkirîna re tu valahî nahêle. Ji fahmkirîna qesta min ne fahmkirîna rexneyî, di wateyê rasterast de bikartînim, hêlên dozîneyî (mijara jêwergirtina subjektîf) filan û bêvan li derve dihêlim. Hinek nivîskar bi taybetî wek hêmayeke modernîzmê nîşandanê dixin pêş. Hinekan jî rasterast “gotin”ê, hinek jî tu girîngî nadin van tiştan ev jî hêleke din e. Lê ez tim aligirê afirandina pevaaxftina di navbera xwendevan û nivîskaran de me. Di *Dozdeh Çîrk*’ê de nemaze di beşên dawî de gelek tiştên ku ji xwe em pê dizanin, dîsa bi eşkere li ber xwendevanan tê “(ve)gotin”. “Hê ku Mîrşa dilê xwe bi lédana wê têr nekiribû hê tîfî rûyê wî

nekiribû û negotibû Mîtan di nav lepên wî de can daye, hê negotibû Gulavê dildara wî bû û niha çûye çiyayên jorîn, mêrik gulpa dawîn li cixareya xwe nexistibû” (69). Dema mirov li vê epîzodê dinêre ji xwe wan tiştên ku bi “hê negotibû” re dest pê dike bi me diyar bû.

Dozdeh Çîrk jî gelek rexneyên dîtir re vekirî ye. Yek ji taybetmendiyên wê berhemê jî ev e: Di vê serdemê de populîzma romanê di lûtikê de ye û nivîskarek radibe “roman”a xwe ji hêla şiklî ve dişibîne çîrokê û navê kurteçîrokê lê dike. Ew nivîskar dixwaze derbek li hiyerarşiyên cureyan û li populîzmê bide. Çawa ku Rabeilas di mijara “laş”ê de hemû kodên heyî yê serdema xwe serobino kiribû Sîdar Jîr bi vê helwesta xwe -ku neheqiyek li berhemê xwe jî kiriyê- Rabeilas wêjeya kurdî ye. ✨

ZAZACA MÜZİK YAPMAK KADERİMDİ, YAPTIM!

Röportaj: GÜLER YILDIZ

Bir ağacın dibinde oturup, önümden akıp giden yüzlerce yıllık zamana bakıyorum... Kalbimizin üşüdüğü ve aslında -tarih yazmıştır da- donduğu o derelere, kuytulara, meşelerin arasında donakalmış korkulu çocuk gözlere... Ahh o çocuk gözlere bakıyorum, gulik yemekten şişmiş karınları üzerine konan sinekleri görüyor ve sineklerin bir tarihin en canlı tanığı olduklarını düşünüp, ölüyorum...

O suskunluktan akmaz derelerin tarihini, mağaraların karanlığını anlatacaksa sinekler anlatacaktır insanlığa. Ne çoktuk, diyecektir, ahh ne çok insan öldü ve biz konduk yalnızlıklarına diyecektir, dili olsa sineklerin... Burnuna konduk, açık yaralarına, süngülenmiş karınlarına konduk, çektik yalnızlıklarını ruhumuza. Onlar azaldıkça biz kalabalıklaştık. Onlar sustukça biz çılgık attık...

Sineklerin yazmaya kıyamadığı bir tarihin izi var bu şarkılarda.

Yüzümüzün yarısını solduran, damarlarımızdaki kanı kurutan, nehirlerimizi bunca yükten utandıran bir zamanın açtığı yarıklara doluyoruz ya kamlarla, güldüysek yarısı gözyaşı, sustuysak hep isyan, itiraz...

O gördüğün yeşil toprakların sefası birkaç aylık hep topu... Sonrası sarı, sonrası kırmızı, sonrası acı... Sonrası hiçbir ehl-i hakkın dindiremediği bir ağrı!

Küçük tanrıların yalnızlığı en çok da... O eğilip öptüğümüz Horasan'ın kudretini Mezopotamya'dan, Anadolu'dan alan ağız mühürlü erenlerin gözü mil sürgülü... Gördükleri kör etmiş, duydukları sağır, bildikleri lâ! Ama ya şarkılar, ağırlı yaşamlardan süzülen o kamlar?

Ahh, küçük tanrılar kâl olmuş... Eskimiş, yaşlanmış, unutulmuşlar... Kâl olmak, tarih olmaktır hani... O yeşil örtülerin altında yüz binlerce dudagin aynı zamanda fısıldadığı dualara kapatmışlar kapılarını. İçleri buz tutmuş küçük tanrıların, evren duadan soğumuş...

Su kokmaz ama zaman kokar... Kokan zamana da sinek konar!

Dersimli müzisyen Mikail Aslan, altıncı albümü Xoza ile yaz başında çaldı kapımızı... İçinde ölü yılan gibi yatan nehirlerin ah'ı, o aha kulak kapayan insanın yalnızlığı, nehrin toprağa aşkını, acıdan ağrıya düşen tarihin yeni ıslığını konuştu onunla. Çalmadık kapı bırakmadık. Yüzümüzün yarısı dediği Ermeniler, o acılı tarihe sırtını dönen kimi Dersimliler, ağızları içinde kuruyan anadillerini gömen göçmenler ve sesler ve sessizlikler...

Haydi, albümü de aldıysanız eğer, dokunuverin bir şarkıya ve hikâyesini anlatalım size...

Hoş geldin ve bize Xoza'yı getirdin... Neler var bu son albümde?

Bir önceki albümü 3 yıl önce yaptık. Albümleri yaparken onlara bir zaman koymuyorum, içimde olgunlaşması lazım. Bir şey görüyorum, onu gördüğümde harekete geçiyorum. Bu albümde de 5-6 ay önce geceli gündüzlü çalıştık Cemil Qoçğun ile... Bizim kendi müziğimizin yoğun olduğu bir albüm. Daha çok home/hause prodüksiyon oldu... Erkan Oğur da bu albümde vokal yaptı. O da bize çok büyük katkılar sundu...

Kamer Söylemez'in de katkısı var albüme...

15 yıl önce kendi anadilimde müzik yapmaya karar verdiğimde, Med Tv'de Kamer Söylemez ile tanıştım. O dönem kendi dilimizde şiir yazan birilerini arıyordum. Kamer abi ile tanışınca müziğimin sözlerini de bulmuş oldum. Hatta onunla tanıştıktan iki-üç gün sonra kendisini aradım ve "3 günden beri uyuyamıyorum, sen bana tanrısal bir hediyesin" dedim. Sonra en güzel klamlarımızın şiirlerini yazdı. Kamer'in şiirlerinin güzelliği şuradan kaynaklanıyor, çok güzel şiirlerin kendi müziği vardır, onun şiirlerini okuduğumda melodisini de almaya başladım.

Bir anlamda da birbirinize el vermiş, yol vermiş oluyorsunuz... Peki, Mikail Aslan kimdir? Çok genç biri ama yüz yıllık bir yükü omuzlamış gidiyor bir havası var...

Ben Dersim'in çok ücra bir köyünde dünyaya geldim. Bulduğum yer el değişmemiş bir coğrafya. 4 ev vardı sadece. 10 yaşına kadar orada kaldım. 80 darbesinden sonra baskılardan ötürü Kayseri'ye göç ettik. Kayseri'de de Dersimlilerin bir mahallesi vardı. Türkiye'nin birçok yerinde olduğu gibi. Oraya gittiğimizde Dersimlilerin mahallesinde ev bulamadık. Tamamen Türk ve Müslüman olan bir mahallede ev bulduk. Hepimizin dili kötüydü.

Zazaca konuşmaktan geliyoruz mu dediniz...

Tabii... Ben 8 yaşından sonra Türkçe öğrendim. Ama Türkçe dışında sesler çıkarıyoruz ya x, w, q gibi; okulda öğretmen bize diyordu ki, "bakın oğlum bu mağarasal sesleri çıkarmayın. Bunlar doğru şeyler değil..."

Biz kendimizi çok primitif hissediyorduk. Doğal olarak öyle bir psikoloji içinde geldik Kayseri'ye. Bize okulda şunu öğrettiler: q, x ve w harflerini kullanan insanlar çok dağlı, geri insanlar... Bizi kendi anadilimiz ve kültürümüzden soğuttular ve bizler de kahretsin keşke bu sesleri kullanmasaydık, çıkarmasaydık, dedik.

Kayseri'de çok yabancılık çektik. Ama tabii her toplumun içinde iyi insanlar da var. Orada da kimlik

olarak farklı olan insanlar oldu, üzerimize şemsiye tuttular ve sahiplendiler, bizi korudular... Kendi memleketimizden kopuş, yaşadığımız asimilasyon süreci, Kayseri'de eğitime entegre olmam, kimlik meselesinin mağduriyetini yaşamamıza neden oldu. Üniversite zamanı geldiğinde, 90'ların başındaydı. Kürt özgürlük mücadelesi, özgürlük talepleri uç durumdaydı. Üniversite okuduğum arkadaşlarımın çoğu dağa gitti, çatışmalarda vuruldular. O dönemler çok zordu. Siyasi meseleler bugünkü gibi rahat konuşulmuyordu. Baskılar çoktu ve tabuydu bu konuları konuşmak. Bizler de ister istemez kendimizi bu olayların içinde bulduk. 1993 yılında üniversiteden atıldım. Almanya'ya gittim. Üniversite'de matematik okuyordum. Almanya'da konservatuvara girdim, müzikle uğraştım ve buraya kadar geldik işte...

Almanya'ya gittikten kaç sene sonra döndünüz Dersim'e?

Kayseri'de yaşarken 10 yıl boyunca gidemedik köyümüze. Ama 20-21'li yaşlarda annemi alıp kendi köyümüze gittik. O zaman yaşadığımız mezrada köyde kimseler yoktu, bomboştu zaten. Annem canavarın ağzından çocuklarını kurtarmak istedi ve önce kendisi Almanya'ya gitti ve ardından 8 çocuğunu da teker teker yanına almaya başladı.

Burada kalsaydınız matematikçi olacaktınız. Orada tutunmak da zor olmalıydı...

İnsanın karakteri kaderini belirlermiş. O toplam karakter ve kişilik tüm yaşamımızı belirliyor. Bizler bu kişilik ve karakterdeyken, doğal olarak bu müziği yapmak da kader oldu...

Peki, yaptığın müzik hangi dilden? Zazaca mı, Kurmanci mi, Kırdacki mi, Dımili mi? Ne demek lazım?

İnsanlar sözlere çok takılıyorlar. Oysa söz dünyevidir. Dünyaya aittirler. Manaya inmek gerekiyor. Zazacaya içerden, Kırmancı, Dımili, deniyor. Biz Kırmancı diyoruz. Siverek'te Dımili deniyor. Palu'da, Bingöl'de Zazaca deniyor. Ama Kırdki, Kırmacki dendiğinde aşağı yukarı neden bahsedildiği bellidir. Daha çok Zazaca deniyor, popüler isim olarak. Ben kendimi Zaza Kürdü olarak tanımlıyorum. Kürtçe müzik içinde Zazaca müzik de deniyor, Dersim müziği de deniyor. Ama bu daha dar. Bingöl'ün Zazacasıyla da klamlar söylüyorum... Ben bütün şivelere eşit mesafedeyim.

Çem Wano şarkısından söz edelim... Albümün keyifli çalışmalarından biri... Söz müzik size ait, neyi düşünerek yazdınız?

Bu albümde genelde tabiatla uğraştım ben. Albümün adı Xoza. Doğa anlamında kullandım. Doğaya

saygı, minnet olarak... Nehirlerin yola çıkışını ben şöyle tarif ediyorum: Yağmur yağdığında hangi toprağa düşerse o toprağın rengiyle yola girer. Mesela oranın toprağı boz bulanıksa öyle geliyor. Kahverengi ise o renkle geliyor. Bununla ilgili bir dörtlük yazdım.

"Önceleri dupduru akan bir ırmak idik/Yağdı dolu, yağmur boz bulanık sellere döndük/Taştık, bendimizden ayrıldık yollarda pare pare olduk/Bulamadık bir derya yollarda avare olduk..."

Bütün nehirler deryaya ulaşmak için yola çıkıyor. Herkes kendi denizini arıyor, tıpkı insan gibi. Bizler kendi gelişim sürecini tamamlamamış insanı nasıl yok ediyorsak öyle de bir nehri yok ettik. Onun acısıyla yazdım bu kلامı. Sözleri ise şöyle:

Nehir diyor ki:

"Bırakın beni gideyim/Daha çok yolum var deryaya varana dek/Yağmurlar yağdı, dereler sularla doldu, taşıtı/Bazıları griye çalar, bazıları kızıla çalar/Diğer dünyayı dolaşmak isterler/Dedim, ey nehir, nedir bu acelen?/Senin rengin daha gridir, belectir..."

Nehir dedi ki;

Bu töhmet değildir/Herkes kendi rengiyle gelir, kendi rengiyle yola düşer/Ama deryanın rengi berraktır, masmavidir/Senin suyun daha boz bulanık/Nehir dedi ki, ben yollara düşersem, suyum berraklaşır gider..."

Yani nehirler de boz bulanık yollara düşerler kendi toprağının rengiyle. Ama zaman içinde aka aka yol alırlar ve aktıkça toprağın rengi toprak tarafından geri alınır, su berraklaşır. Berraklaşan su da bir nehre, deryaya varmak ister. Aynı insan gibi...

Onu diyecektim; insanın insan olma hali gibi... Gördükçe, ilerledikçe birçok şeyi tecrübe ettikçe o yolda insan olur, âdem olur, kendi olur, menzile vardığında suları durulur, berraklaşır...

Böyle de düşünülebilir. Ama her bölgenin insanı o toprağın rengiyle gelir. Biz böyleyiz, rengimiz böyle. Afrika insanı zencidir. Kâinat cömerttir ya, onu Afrika'ya yağdırmış, bizi Kürdistan'a. O coğrafyanın rengini alıyoruz. Ama özde ruhumuz o dereye varmak istiyor. Aslında birer nehiriz, tüm milletler birer nehirdir. Aslolan nehri kaynağından koparmamak, kaynağına saygı duymaktır. O tabiat gibi dokunulmazdır, onu kabul edip saygı duymak lazım.

Müzik var hayatımda, kitap var, şimdi de Ma adlı bir dergi...

Devrim Tekinoğlu ve Doğan Munzuroğlu ile yan yana gelip, anadilimizde dergi çıkaralım dedik. Bir yıldır bu fikri tartışıyoruz. Ama bu işler zor. Zazaca yazan insan sayısı az. Onlar da politik yazıyorlar. Dile politize yaklaşıyor, onu politik bir enstrüman olarak görmek ağır basıyor. Biz ise dilimizin ruhu ile uğraşalım dedik. Masallarımızı, hikâyelerimizi, dedi-

kodularımızı anadilimizde yapalım, dedik. Dilimize bir düğüm girmiş, akıcı değildir. Eğer dilimizde yazmazsak bu düğüm çözülmeyecek... Yazalım, nereye kadar yazdığımızı, sınırlarımızı görelim. Hiçbir şey olmasa bile dilimizdeki düğüm çözülür, berraklaşmaya başlar dedik.

Derginin adı MA! Biz demek... 'Derde mare derman', derdimize derman demek... Bizim de derdimize derman budur. Neden öyle söylüyorum, kimlik insan için çok önemlidir. Özellikle Avrupa'da öyle... Kendi kimliğiyle barışık olmayanlar ailesiyle de çevresiyle de barışık olmaz. İnsan olarak çevremizle armoni yakalamamız için önce kendimizle barışık olmamız lazım. Hem cinsiyet olarak, hem birey, hem de aile olarak, kendi dilimiz ve kültürümüzle barışık oluruz. Tersisi ise yıkıcı hale getirir insanı. Toplum olarak yıkıcı olmaya başladık. Bunun nedeni de barışık olmamaya ilgili... 70-80 yıllık modern Cumhuriyet zamanında kendi dilimiz ve tarihimizden uzaklaştırdık. Şimdi yeni yeni kendi dilimize, kültürümüze dönmeye çalışıyoruz. Bizi kendi dilimizde soğuttular, onu öcü gibi gösterdiler. Çocuklarımıza başka bir kimlik empoze ettiler.

Ve diyorum ki, anadilimizle uğraşırken kendimizi de tedavi edeceğiz aslında, kendimizle de barışacağız. Ben müziğimi yaparken, müzik benim için bir tedavi aracıydı. Bütün bu sorunlardan kurtulma, kurtulma derken görmezlikten gelme değil yani, bilakis müzikle onunla yüzleşmek, yaşamımda sağlıklı bir yere oturup, soykırım travmasına kapılmadan, onu primitif kılmadan helalleşeyim istedim. 38 ile Seyit Rıza ile helalleşeyim, onların mezarı yok, onlardan hatırlamamı isteyeyim diye...

Bu albümler, bu dergi, bu anlamdaki çaba esasında helalleşme miydi, niyet o muydu?

Evet...

Peki, helalleşebildiniz mi?

Daha değil. Mesela bazı derneklere gidiyoruz. Derneklere çoğunlukla kendi insanımız olmasına rağmen biz anadilimizde müzik yapıyoruz, bir grup çıkıyor ve bizi protesto ediyor, anadilimizde müzik yapmamızı derneklerinde istemiyor. Geçenlerde böyle bir şey oldu... Rahatsız oluyorlar.

İlginç...

Geçenlerde ben, Kamer Söylemez, Cemil Qoçgün bir derneğe gittik Almanya'da. Çoğu bizim insanımız. İçlerinden birkaç kişi kalktı ve Zazaca ve Kurmanci konuşulmasından rahatsız oldu. Bunu yapan da bizim insanımız. Nasıl bir toplum yaratılmış, nasıl bir mekanizma yaratılmış, nasıl bir laboratuvar yapılmış ki böyle insanlar çıkmış. Bizim demokratımız, liberalimiz, Alevimiz, sosyalistimiz, hümanistimizle, devrimcimizle hepsinin içinde bu duygu öldürülmüş!

Nasıl bir laboratuvar ki 70 yıl içinde bir toplumu kendi diline, kültürüne bu kadar yabancılaştırmış...

Herhalde ağızımız açık uyuduk ki içimize Kemalizm kaçmış!

Demek istediğim, bu tür şeylerle karşılaştığımda yaralanıyorum. Kaldı ki kendi müziğimizi yaptığımızda son birkaç ay içinde 10 üniversite kürsüsü bu müziği tez konusu, araştırma konusu yaptı Almanya'da.

Alman toplumundan biriyle tanıştım, Elqajiyeye benden bile güzel söylüyor... Konser sırasında dedim ki, 'ya bakın arkadaşlar, Almanlar bile bizim müziğimizi sevdiler, ama bizim insanlarımıza hâlâ bu dili sevdiremedik'. Hepsi değil tabii, büyük çoğunluğu aydın ve kendi gerçekliğine sahip çıkıyor...

Olsun, sizde de inat var. Müziğinizi sevmeyenlere her türlü yoldan ulaşmak için çabalıyorsunuz. Bir de repertuar kitabı hazırlamışsınız, bu fikir nereden geldi?

Uzun zamandır söylediğim kلامların notaları isteniyordu. Sadece benim değil, Kurmanci ve Zazaca söyleyen insanlarımızın kلامlarına da yer verdim. Bu dile, müziğe önem veren insanlar için bir kaynaktır. Aslında daha önce olması gerekirdi...

Hayig adlı kitabınıza gelelim... Bu ara Dersim'de Ermeni soykırımını tartışılıyor ve daha da konuşulacak gibi. Mesela Dersim'de Ermenilere ne oldu, Dersim'de Ermenilere neler yapıldı? Ermeni konusunda her kesimden helalleşme çabası var, siz ne diyorsunuz bu konuda?

Dersim Ermeni halk şarkıları albümü Petag'ı yaparken bir cümle bana feyiz verirdi: "Kâimatta yankılanmış hiçbir ses kaybolmaz"! Düşünün ki bir kayıt âleti bunu sürekli kaydediyor. Bir çocuğun çığlığından tutun, katliamda düşen bir insanın acısına, bir çocuğun gülümsemesine kadar her şey kayıt altına alınıyor ve tarihte de hiçbir şey kaybolmuyor. Geçici süre unutuluyor, ama birisi hatırlattığında birdenbire patlıyormuş gibi, ortaya çıkıyor.

Hep kendi çevremde merak ederdim. Köylerimizin isimlerini... Taner, Axtüg gibi isimlerin yabancı tınısı vardı. Anneme sorardım, o da bana 'Ermenilerden kalma' derdi... Ne sorsam 'Ermenilerden kalma' derdi hep. Sonra merak ediyorsun, bu kadar şey Ermenilerden kalmış ama Ermeni nerede? Onlara ne oldu, nereye gittiler? Bu soru hayatımda hep beni meşgul etti. O albümü vicdani yaptım. Kendimi

rahatlatmak açısından... Albümü yaparken Ermeni müzisyenlerle tanıştım, Yerevan'a gidip geldim. Ermeni müziğini, kültürünü tanıdım.

Albüm bittiğinde bana başka bir gerçek daha ayan oldu: Kendi psikolojimi rahatlatmaya çalışırken sanki yüzyıllardan beri belleğim hep yarım kalmıştı, bir yarım yoktu sanki. Hep düşünürdüm, benim yarım nerede? Albüm bittiğinde kendi hafızamın, belleğimin yarısını gördüm. Bir Ermeni Tv'sinde de söyledim. Sizler Anadolu'dan bu tarafa gelirken ne getirdiniz buraya? Benim yarımı alıp buraya getiriniz. Doğal olarak kaybolmuş yarımı buldum. Ben Ermenilere iyilik yapmış olmadım, kendime iyilik yapmış oldum. O halk bizim yarımızdır. Hafızamızın ve belleğimizin, yemeğimizin, müziğimizin, edebiyatımızın yarısıdır. O halk yüzümüzün yarısıdır.

Bir Ermeni grubu Dersim'e davet ettiğimde ise halkımızın diğer yüzünü gördüm. Bazı köyleri ziyaret ettiğimizde o kadar rahatsız olan insanlar oldu ki, şaşırđım... İnternette aleyhimde çok sayıda olumsuz yazılar yazıldı sonra... Onların maskesi düşsün diye söylüyorum şimdi. Erkan Oğur'la da müzik yapıyorum, Sezen Aksu ile de... Bu Türk müzisyenleri ile müzik yaptığımda bir şey olmuyor da Ermeni müzisyenlerle müzik yaptığımda niye sorun oluyor?

Yara derin olabilir mi Mikail?

Aslında bu resmî ideolojinin, egemen ideolojinin muhalif, mağdur ve mazlumlar içinde nasıl yer tuttuğunun en güzel göstergesi oldu... ❀

HARPUT - MEZRE

Yayına Hazırlayan: MESÛD SERFIRAZ

Kürd Talebe Hêvî Cemiyeti'nin yayın organı olan Hetawî Kurd dergisinde yayımlanan Kürdistan Mektupları yazılarının üçüncüsü Harput-Mezre hakkındadır. Önceki iki mektup gibi bu da imzasızdır ve kişisel gözlemlere dayanmaktadır.

Sadeleştirme

Harput-Mezre¹:

İzoli'den sonraya (Mezre-Mezra'a) giriyoruz. Oldukça uzun bir konak mahalli teşkil eden bugünkü yolumuzun her iki tarafını ormancıklar, çağlayanlar, vadiler oluşturuyor. Sivas'ın kuru tarlaları, sessiz

dağları yerine burada sulak, yeşil vadiler, taşlar arasında dolaşan keçiler, kuzular görülüyor. Yolun kenarında bir kulübe gözükte. Arabanın gürültüsünü alan bir kızcağızın büyük kafası^{2*} kapıdan dışarı çıkıverdi. Bu kız yolculara soğuk ayran, karpuz satmak üzere kulübesini bekliyordu.

Mezre'ye üç saat mesafede bulunan Han köyüne gelmiştik. Buradan itibaren şehre kadar yol düzgündü. Zaten Anadolu içinde her şehre girerken bir iki saat civarında bulunan yolların yapılmış olduğu, diğerlerinin ise metruk bir halde bırakıldığı görülür.

Sekiz sene evvel Harput'ta vali olan merhum Fehim Paşa'yı bu hususta rahmetle yâd etmemizdir. Mevcut yolların yapılması o kişinin himmet ve gayretiyledir. Rahmetli, bundan başka bir gureba hastanesi yaptırmış. Maalesef ödenek bulamadığından ve kendisi de Diyarbekir'e gönderildiğinden hastane üzere yapılan bina da mektebe çevrilmiştir.

Han köyünden bu büyük mektebi, ova ortasında zümrüdü ağaçlar arasında beyaz beyaz parıldayan Mezra'ayı; daha yukarıda sarp taşların tepesinde tarihi, eski bir şehri, Harput'u görüyoruz. Şu manzara hakikaten dikkat çekicidir. Eski şehrimiz Ortaçağ'da kurulan derebeylerinin tecavüzüne mukavemet etmek için burçların, kalelerin arkasına saklanmış sönük bir hayatı; yeni şehrimiz ise ovanın ortasında her tarafa genişlemeye hazır, açık bir sahada zarif beyaz evleriyle çağdaş, hoş bir hayatı temsil ediyor.

Buradan itibaren şehre kadar yaklaştıkça yol arkadaşlarımız fazlalaşıyordu. Bunlar arasında odun yükletilmiş eşeklerin arkasında yürüyen kadınlar bilhassa dikkat çekicidir. Şehir hanımlarından (Türkleşen hanımlar) bu köylü kadınlarını ayıracak birçok özellik mevcuttur. Köylü kadının simasındaki ciddiyet ve metanete, faaliyet ve serbestîye, daha doğrusu karakterlerine

Hetawî Kurd dergisinin 3. sayısının kapağı

1 Mezre veya Mezra'a, Elaziğ'in, eski adıyla Mamuretülaziz'in şehir merkezidir.

2 Kürt kadınlarının başları üzerinde fes ve birçok sargılarla ve itina ile yapılmış büyük bir başlık mevcuttur. [Bu dipnot metnin orijinaline aittir.]

şehirli hanımlarda pek az tesadüf edilir. Köylerden toplanan bu şehir kadınlarındaki güçsüzlüğe, asli ve ırki karakterlerini kaybederek cılız, hastalıklı, dayanıksız olmalarına acaba sebep nedir? Bunu taklitçiliğin, daha doğrusu milliyetlerini terk ederek ve hakir görerek güya medenileşmek iddiasında bulunan ürkek kadınların batıl fikrinden ortaya çıktığını düşünüyorum. Dinî hissiyatın şehir kadınlarını bu şekilde yokluğa sevk ettiğini zannetmiyorum. Bilakis şehirde dinî hissiyat gittikçe sarsılırken yerine İstanbul'un sefahat ve soysuzluğu yerleşmekte. Mezre-Mamuretülaziz, 50-60 senelik bir şehir olduğu için sokak ve caddeleri açık ve geniş. Özellikle doğa alanları pek güzide, hep bir düzeyde. Şehrin tarihini ve kuruluşunu yazacaklar asil bir Kürt ailesinin ismini zikreceklerdir: bu aile Çöteli ailesidir.1 Mezre'nin alt tarafında İğiki³ denilen bir nahiyede ikamet eden bu aile, Sultan Abdülaziz devrinde 20-30 evlik bir köyden ibaret olan Mezre'nin vilayete kadar ulaşması için çalışmışlardır. Maalesef vilayetin gerek merkez ve gerekse etrafında sahip oldukları birçok arazi ve emlakı ellerinden çıkarıyorlar. Amerika'nın paraları Ermeni eliyle Kürt'e birçok arazi kaybettiriyor.

Ne olursa olsun ümitvarım ki artık bir uyanış devresinin başında bulunuyoruz. Hayatımızı, refahımızı temin için el ele vermeye, özellikle düşünmeye ve çalışmaya olan ihtiyacımızı kabul ediyoruz.

Eylül 329 [Eylül/Ekim 1913]

Transkript

(Hetawî Kurd, Sayı: 3 (11 Ocak 1914), Sayfa: 15-16)

Harpût-Mezre:

İzoliden sonraya (Mezre-Mezra'a) giriyoruz. Oldukca uzun bir konak mahalli teşkil iden bugünkü yolumuzun her iki tarafını ormancıklar, çağlayanlar, vâdiler teşkil ediyor... Sîvâsın kuru tarlaları, sâkit dağları yerine burada sulak, yeşil vâdiler taşlar arasında dolaşan keçiler, kuzular, müşâhade idiliyor. Yolun kenârında bir kulûbe gözükdü. Arabanın gürtlüsünü alan bir kızcağzın büyük kafası² kapudan dışarı çıkıverdi... Bu kız yolculara soğluk ayran, karpuz satmak üzere kulübesini bekliyordu.

Mezreye üç sâ'at mesâfede bulunan Hân köyüne gelmişdik. Buradan i'tibâren şehre kadar yol muntazam idi. Zâten Anadolu içinde her şehre girerken bir iki sâ'at mücâvirinde bulunan yolların yapılmış ve diğerleri metrûk bir hâlde bırakıldığı görülür.

Sekiz sene evvelî Harpûtta vâli bulunan mer-

1 Çöteli adıyla Elaziğ Merkez'e bağlı bir köy vardır. Ancak bugün Çöteli -en azından bir kısmı- kökenlerini Türkmenistan'a bağlamaktadır. Bkz. <http://coteli.com/>, 03.06.2013.

2 Kürt kadınlarının başları üzerinde fes ve birçok sargılarla ve kemâl-i itina ile yapılmış büyük bir tuvalet mevcûddur. [Bu dipnot metnin orijinaline aittir.]

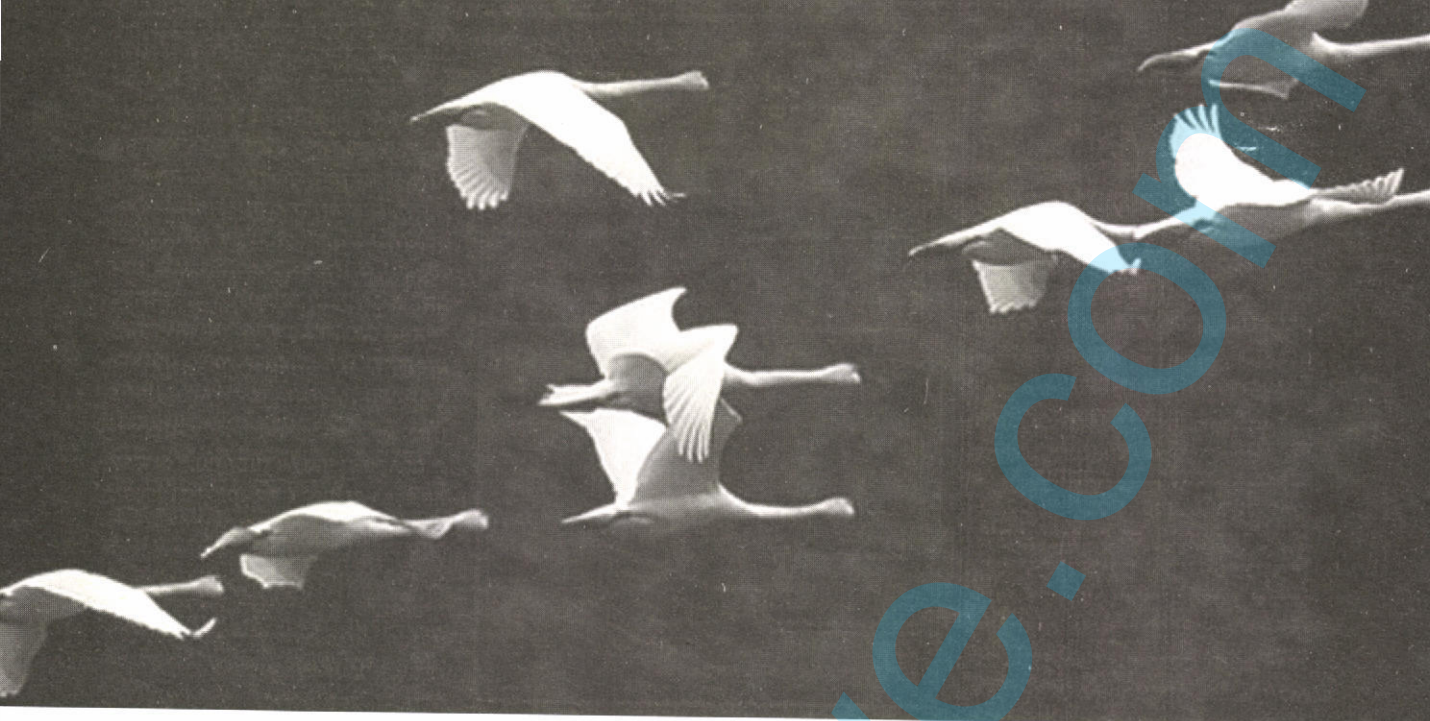
hûm Fehîm Paşayı bu husûsda rahmetle yâd itmelidir. Mevcûd yolların yapılması o zâtın himmet ve gayretiyledir. Bundan başka merhûm bir gurebâ hastahânesi yaptırmış, ma'a't-teessûf tahsîsât bulamadığından ve kendisi de Diyârbekire gönderildiğinden hastahâne olmak üzere yapılan binâ da mektebe tahavvül edilmiştir.

Hân köyünden bu büyük mektebi ova ortasında zümürdün ağaçlar arasında beyâz, beyâz parıldayan Mezra'ayı; daha yukarıda sarp taşların tepesinde târîhî, eski bir şehri, Harpûtu görüyoruz. Şu manzara hakikaten dikkat-âverdir.[.] Eski şehrimiz kurûn-ı vustâda teşekkül iden derebeylerinin tecâvüzüne mukâvemet etmek için burcların kal'aların arkasına saklanmış sönük bir hayâtı yeni şehrimiz ise ovanın ortasında her tarafa müheyâ-yı tevessû' açık bir sâ-hayı, zarîf beyâz evleriyle müterakkî ceyyid bir hayâtı temsil ediyor.

Buradan i'tibâren şehre kadar yaklaşıdıkça yol arkadaşlarımız fazlaşıyordu; bunlar içinde odun yükletilmiş merkeblerin arkasında yürüyen kadınlar bi'l-hâssa câlib-i dikkatdir. Şehir hanımlarının (Türkleşen hanımlardan) bu köylü kadınlarını tefrîk edecek birçok hasâ'il mevcûddur. Köylü kadının sîmâsındaki ciddiyet, ve metânete, fa'âliyet ve serbestiye daha doğrusu seciyelerine şehirli hanımlarda pek az tesadüf edilir. Köylerden toplanan bu şehir kadınlarındaki inhitât, seciye-i asliye ve 'rkiyelerini gâ'ib iderek cılız, hastalıklı, sebâtsiz olmalarına 'acabâ sebep nedir? Bunu taklîdciliğin daha doğrusu milliyetlerini terk ederek ve hakîr görerek güyâ temeddün etmek dâ'yesinde bulunan ürkek kadınların fikri bâtıldan neş'et ettiği haml idiyorum. Hissiyât-ı dîniyenin şehir kadınlarını bu sûretle ma'dûmiyete sevk ettiği zann itmiyorum. Bi'l-'akis şehirde gittikçe hissiyat-ı dîniye mütezelzel.. Yerine İstanbul sefâhat ve tereddîsi kâ'im olmakda.. Mezre-Ma'mûretü'l-'azîz: 50-60 senelik bir şehir olduğun sokak ve caddeleri açık, geniş.. Bâ-husûs mevki-i tabî'ası pek müntehab, hep bir tesviyede.. Şehrin târîh ve te'es-süsünü yazacaklar asil bir Kürd 'âilesinin nâmını zikr edeceklerdir. Bu 'âile Çöteli 'âilesidir. Fî'l-hakîka Mezrenin alt tarafında "İğiki" denilen bir nahiyede ikâmet iden bu 'âilenin devr-i Sultân 'Azîzîde 20-30 evlik bir köyden 'ibâret olan Mezrenin vilâyete kadar irtikâsı için çalışmışlardır. Ma'a't-teessûf vilâyete gerek merkez ve gerek etrafında mâlik oldukları birçok arâzî ve emlakî ellerinden çıkarıyorlar. Amerikanın paraları Ermeni yeddiyle Kürde birçok arâzî gâ'ib itdiriyor.

Her hâlde ümîd-vârım ki: Artık bir devre-i intihâbin ibtidâsında bulunuyoruz. Hayatımızı, refahımızı te'mîn için el ele vermeye bâ-husûs düşünmeye, ve çalışmaya ihtiyâcımızı takdir idiyoruz. ☼

Eylül 329

BAR

YUSUF ATILGAN

Werger: LORÎN S. DOGAN

Dema koçê, li qeraxa deryayê em civiyan. Em ên dawî bûn ku hatibûn, hindik mabû bibe êvar; qerax têra xwe şênî bû. Ji xeynî me, bi refan heheçik jî hebûn. Nişana bihewaketinê, min digot qey şeveqa pişt re wê bidin. (Ya rastî ne nişan e ev. Ji wexta ez dizanim ji başûr ber bi bakur, ji bakur ber bi başûr salê du caran vê deryaya mezin em derbas dikin; qet tu caran min nebihîstiyê ku nişan didin; ku dor tê bi hev re em bi hewa dikevin. Çawa dibe ev yek, nizanim... Bêyî kes zanibe tiştê tê fêmkirin ev hemû di heyamên berê de hatine sazîkirin.)

Bi hevsera xwe ya nû re, li kêleka hev du li ser zinarekî bilind em lîsîn. Pir ne westiyayî bûm; li çend deran, li qeraxên avan, me bêhna xwe vedabû. Ji gundê bakur şeveqê dema roj hilhatibû em derketibûn; tenduristiya min li cî bû, ez kêfxweş bûm. Piştî temenekî zîzeke ku ez nejiyabûm bi min re çêbûbû; zîzeke jiyaneke nû û serboriyekê: Bi hevsera xwe ya çar rojan re diçûm başûr. Bi rê de min dest bi nîşandayineke kawikî jî kir. Dawiya nîvro ji hewayê tîr ber bi jor ve, ber bi rojê ve, heta serê min gêj bibe ez bilind bûm; bi wê sergêjiyê ez li jor firiyam demekê; perîkên min weke ku ji bedena min vediqetiyay; dûre min baskên xwe, paqên xwe berdan, bi wizîniya bayê xwe re dadiketim; weke nuçteyekê bû hevsera min, nêz bû, mezin bû, bilez di bere derbas bûm ber bi asîmanan ve, min xwe da hev du vegeyriyam hatim cem. "Çi xweş e!" got. Dilê min lê dixist.

Li ser zinar, em li kêleka hev du bûn. Min çîmê xwe yê çepê danî yê rastê hilda. Xwarina xwe ya hi-

landî hindik hindik min derxist devê xwe û min dest bi xwarinê kir. Wê jî dixwar. Diva bû bi gepika vala em derketibana rêwitiyê; piştî firîna niv rojê kêzikeke hûrik jî weke kevirekî giran dibû. Rehnikekî baqan min xist serê nikilê xwe, min dirêjî wê kir, bêyî delaliyan bike dirêj bû. Çavên wê reş bûn. Serê xwe zivirand aliyê rastê hêdîka. Roj li deryayê diçû ava.

"Hema netefê?"

"Natefê," min got.

Pirskirina wê li xweşiya min diçû. Ya din pir nedipirsî, mêyeke bikêrhatî bû. Ku derfet didît ji hêlinên nêz qirş û qal, gincir didizîn. Ku dihat girtin bê keys şer dikir. Li gundê bakur li ser mizgeftê em heşt hêlîn bûn û weke li her deverê di nav cîranan de her dem kêferatek hebû. Ji ber vê yekê em girêdayî hev du bûn? Ew qas demê hêlinên me yên ku xera bibûn me bi hev du re çêkirin, me çêlik mezin kirin, me firandin. Em şadibûn. Ku dem dihat her roj her êvar em şadibûn. Lingên xwe şîşidandî bi erdê ve zemt dikir, tiriya xwe hildida, xwe ber dida, min stûyê wê maçî dikir, gez dikir, dirêj dirêj, bi qîrîqîrî me ev kar dikir.

Beriya niha bi heşt rojan winda bû. Ber êvarî dema vegeyriyam hêlinê ne xuya bû; di şeva sekan de guhê min li dengê baskekî bendî mam; carcarina min gazî dikir. Ji cîranan yek qîriya "bes e!" got. Rast bû. Roja din li beriyê lê geriyam, lê ez ne xemgîn bûm; li ser min rehetiyek hebû; rehetiya tenêbûnê, bêpîrsiyariyê. Carinan jî tirseke demdemî ya cîranan, weke ku bibêjin "Çima li ya xwe nagere ev" dimeyandî. Kevneşopiyên me zexm in. Rojekê mêyeke ku bi tenê

li biniya gund dimîne gotin heye. Di hêlîneke biniya kuleka maleke yek şaxî de bû. Piçekî bi wir de veniş-tim. Me li hev meyzand. “Çi qas tu ciwanî jî,” min got. “Erê.” Divê tu yekî li gorî xwe bibînî. “Na. Em ê li vir bimînin?” Min got, “Çênabe,” Firiyaam, vegeyriyam hêlîna xwe. Piştî bîskeke ew hat ser mizgeftê. Tenik, delal; hêdî hêdî dimeşiya ber bi min ve. “Bîsekine! Li başûr yekî li gor xwe tê bibînî ji nêz de. Ez navsere dibim êdî.” “Ez dizanim.” Hate cem min. “Em ê li vir bimînin?” Ber êvarî em çûn hêlîna wê. Min qerabalixî nedixwest.

Şeveqê, bi hilhatina rojê re derketim ji wir. Sibê...

Dema şiyar bûm hewa gewr dibû. Ji nêz, dûr dengên ên din dihat. Baskên xwe min vekir xwe veziland, ew jî şiyar bû. “Tu baş î?” “Erê. Lê tu?” Ez baş bûm. Qasek şûnde hewa têra xwe gewr bû. Bi yek carê re bêdengiyek çêbû. Me serê xwe rakir jor, em li bendê man. Îşaret hat(e) dayîn. Ji dûr ew xuşîniya nas hat bihîstin; dengên baskan bû. Em bi hewa ketin û li ser deryayê rêwîtiyeke ku heta êvarî bidomîne dest pê kir. Piştî em têra xwe bilind bûn me berê xwe da başûr. Bê qilqilî, bê kêferat, yekaheng dihat firîn. Li deryayê nemezandin, bi taybetî divêtiya daneketina deryayê me dizanîbû, lê heke ji bêgavî em dakevin deryayê me nizanîbû wê çi bibe. Bi goştê xwe me dizanîbû ev.

Germ bû. Ber nîvro tiştêkî giran danî ser noqa min. Di bin çavan re min meyzand; hecîreşkek bû.

“Xêr e?” min got.

“Xêr e. Em ê bi hevdu re derbasî hember bibin.”

Bi hêrs, “Bêrûtiyeke nedîtî,” min got, “heta niha tiştê nehatiye dîtî. Ev rêwîti bi tena serê xwe tê kirin.”

“Wilo bû. Her sal bi hezaran hehecîkên kawik bi zor û bela vê deryayê jî derbas dikin lê hesaniyeke bi vî hawî nayê hişê tu kesî. Ya yekemîn ev tişt fikirî ez im. Dibê ji ber germê be, beriya kêliyêkê hat bîra min.”

Bêyî xeydê divabû li riyeke rizgariyê bifikirim. Ji hevsera xwe jî min nikarîbû li bendî alîkariyêkê bûma. Dema firînê min nikarîbû serê xwe bizivirînim paş. Demeke dirêj firiyaam. Ez dibetilîm. Bi yek carê re berepaş zivirîm min xwe dawêşand. Neynûkên xwe di goştê min de çikand.

Got, “Li min meyzêne sermezino, heke tu min bidî erdê jî, dîsa ez ê werim xwe deynim ser pišta te. Belasebeb xwe newestîne.”

Rast bû. Roj qulibîbû rojava lê kêfa min nedihat. Careke din min ceriband:

“Tu gelekî giran î. Heta qeraxê nikarim te hilgirim, em ê bi hev du re bikevin.”

“Ji bo min ne xem e; heke tu ketî ez ê herim xwe deynim ser pişteke din. Meyzêne, ji yên we yek din ket.”

Xelasî nebû. Ji nav bi hezaran hemcînsên min, çima ez hilbijartibûm nizanîm; lê diyar bû ku ez hatibûm hilbijartin; min ê hilgirtibana ev bar. Dema diaxivî weke ku girantir dibû. Qala hêlînên xwe, hevserên xwe dikir.

“Yên we bêrawest dikevin.”

Her çi qas min zanîbû xerab e jî min devê xwe vekir. Bi zorê min hilm distand. Qirka min dişewite. (Xelasî di daketinê de ye? Na, heke ez bikevim bila bê haya xwe bikevim.) Hevsera min li rasta pêşiya min bû; her diçû dibû xerîb. Heta bi baskên min jî. Roj qamek spîndarê mabû ku bigihije deryayê. “Bêrawest dikevin.” Bi yek carê re min erd dît. Min qîrand. Hinekên din jî qîriyan. Bi kêfaretekê difiriyaam. Erd nêz dibû. Nêz bû. Bi sedan daketibûn qeraxê beriya min, palepal. Min teba li pišta xwe hîs nedikir êdî. Baskên xwe, çîmên xwe min berdan. Min xwe berda valahiyeke nav wan, likumîm. Rast bûm; ji devê min qûm dadiweşiya, çîmên min ji qudûm ketibûn. (Ez ê nikaribim bîsekinim? Nabe ev, divê nebe; divê ez nekevim, divê li ser piya bimînîm.) ❀

ÇEKİLME...

MUZAFFER ORUÇOĞLU

Çekilme sürüyor.

Kürtler Kürdistan'ın kuzeyinden güneyine doğru çekiliyorlar, sessiz ve derin. Hükümet konuşuyor: "Biz bunlarla bir masaya oturmadık, bunlara bir şey vermedik, bunlardan bir şey almadık. Cehennem dibine kadar gitsinler." Hükümetin hayalinde anlamını ve zeminini sabitleştirmiş, kendini göstermeyen dilsiz ve habis hayaletler dolaşüyor ve konuştuğunda, karanlık kendisini, içindekileri gizleyerek daha bir görünür hale getiriyor. Hiç kuşku yok ki bu sadece hükümete özgü bir durum değildir. Tarih şaşkınlığını yaşıyor, hiç kimse kendini söylediklerinin öznesi olarak kavrayamadığı için söylediklerini kavratamıyor ve bir başkasına da güvenemiyor. Evet, Kürtler "cehennemin dibine" doğru çekiliyorlar. Kavram, karanlıktan çıkıyor, olguyla özdeşleşiyor. Halk hükümete karşı meydanları dolduruyor ve ülkenin samimi barış arzusunun bizzat kendi çekilişleriyle tercüman olan Kürtlerin güneye inişini sessiz bir onayla izliyor. Gidenler "cehennemin dibinde" konaklayacaklar ve oradan meclise yöneltecekler bakışlarını. Meclisten ne çıkacak? Meclisten Kürtlerin temel haklarına ilişkin ciddi bir şey çıkacak mı? Kürtler 27 yıllık direnişlerinin çapına uygun bir şeyin çıkmasını bekliyorlar. Barışın mı savaşın mı, neyin çıkacağına Kürtler değil, Meclis karar verecek. Neyin çıkacağına halkların samimi barış arzusunun gücü karar verecek.

Boyunduruk güçlü ama kırılacak!

Kürtlerin küçük hak kısıntılarıyla silahlı direnişe son vereceklerini söyleyemeyiz. Buna dünyanın mevcut durumu geçit vermiyor. 'Küreselleşme', ileri

yapıları birleştiriyor, geri yapıları, demir şemsiye altında güçlülükle soluk alan zoraki birlikleri ise parçalıyor. Sovyetleri ve Balkanları parçaladı. Ortadoğudaki zoraki birlikleri de parçalamayı gündemine aldı. Küreselleşmenin bu güçlü cereyanına karşı mevcut yapıları parçalanmadan ayakta tutmanın iki yolu vardır. Birincisi demir yumruk, ikincisi ise tam hak eşitliği; ara yollar yıkıntıyı ve acıyı yaşam tarzı haline getirmekten başka bir işe yaramayacaktır.

Devlet hedefi daraltacağına genişletti, silahlı Kürt direnişinin çevresinde yer alan, onu dolaylı ve dolaysız bir şekilde destekleyen sivil örgütleri belediye başkanlarına kadar uzayan sivil şahsiyetleri baskı altına aldı, tutukladı. Medyayı kısmen sindirdi. Kendi askerî güçlerini tutuklamalarla böldü, tepeden inmece usulsüz yargı sistemiyle prangaladı. Muhalefetle kendi arasındaki çelişkileri kızıştırdı.

Anti laik uygulamalarla at başı yürüyen ve devleti ele geçirme şeklinde kendini gösteren bu politika, toplumu (milliyetçi-cumhuriyetçi, İslamcı-Osmanlıcı) iki büyük kampa böldü. Yani devlet hedefi genişletmekle kalmadı, kendi zeminini böldü, iç ve dış (Suriye, İsrail, İran, Irak) müttefiklerini kaybetti.

Kürt direnişini bu haliyle yenemeyeceğini anlayınca masaya oturmak zorunda kaldı. Tüm ulusun gözleri önünde masaya oturdu ve tüm ulusun gözlerine bakarak masaya oturmadığını açıkladı. Kürtler sustular ve pratikleriyle konuştular. Her iki halkın nezdinde puan topladılar.

Kürtler "cehennemin dibinde" bekliyorlar. Beraberlerinde götördükleri ateşi ya orada bırakacaklar ya da o ateşle birlikte geri dönecekler. Küreselleşen dünya, Kürtleri sömürgeci oldukları ülkelerden ayrıl-

maya zorluyor. Tarih geçmişteki ayaklanmaların, yikintıların, acıların ağırlığını ve çare arayışını Kürtlere daha çok hissettiriyor; Kürdistan'ın her parçası genel Kürt ruhuna birliği dayatıyor. Boyunduruk zorlanıyor. Boyunduruk güçlüdür, kısa vadede kırılacağı benzeriyor. Boyunduruk bu yüzyılın içinde kırılacak ama yüzyılın hangi diliminde? Bu, yüzyılın yürüyüşüne ve macerasına bağlı bir sorundur, bir ölçüde.

Alevilerdeki değişim işaretleri

Ülke çapında yükselen milliyetçilik ve İslamcılık tüm sınıf ve kategorilerin bilincini ve ufkunu sislendirdi, kararttı. İşçi sınıfı bu iki kamp arasında bölündü.

Aleviler ibadet hakkı başta olmak üzere demokratik haklarını sürüncemeye bırakan, tanımayan İslamcı cephenin artan baskılarına karşı milliyetçi cepheye daha geniş ölçüde katıldılar. Alevilerin, Kurmanc ve Zaza kesimleri ise Kürt hareketini tarihteki Şafi, Alevi çatışmasının etkileriyle değerlendirdiler ve tarihten kendilerini kurtararak Kürt hareketiyle birleşme yeteneğini bir türlü gösteremediler. Kürtlerin son dönemde Hizbullah'ın güçlenme ihtimalini göz önünde bulundurarak İslam söylemi ve Kürt-Sünni İslam kardeşliği yönündeki açıklamaları, Alevilerin Kürt hareketine karşı besledikleri kuşkuyla daha da derinleştirmesine rağmen, Kürtlerin izlediği barış politikası Alevilerin bir kesiminde olumlu yankı da buldu. Alevilerin aydınlanmış ileri kesimi, ülkede çözüm bekleyen Alevi, Kürt ve emek sorununun çözümü için tüm demokrasi güçlerini ve Kürtleri demokratik güç birliği platformu çerçevesinde birliğe çağırdı. Bu kesim, ülkenin, Kürtlerin özgürleşmesine bağlı olarak demokratikleşeceğini ve Alevilerin

buna bağlı olarak haklarına kavuşacakları gerçeğini kavramışa benziyor.

Demokratik direncin bileşeni Aleviler

Aleviler, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana ileri hareketlerin ve reformların destekçisi oldu ve içinde yer aldılar. Türkiye'nin şeriata geçmemesinin önünde üç temel engel var. Birincisi tarihtir. Osmanlı'da tam anlamıyla bir şeriat sistemi yoktu. Devleti din değil, dini devlet yönlendiriyor. İkincisi, Tanzimat'tan bu yana süregelen aydınlanmadır. Üçüncüsü ise Alevi varlığıdır. Türkiye devrimci hareketinden kopanlar, Alevi hareketinin bir bölümünü örgütleyip, onu ileri boyutlarda demokratikleştirdiler. Bu kesim hariç, genel olarak Alevilerin Kürt hareketi karşısındaki duruşu, "Yetmiş iki millete bir göz ile bakma" felsefesine uygun bir duruş değildir, milliyetçi bir duruştur. Solun önemli bir bölümünün milliyetçileştiği şartlarda bu durumu yadırgamanın pek bir anlamı da yoktur.

Bugün Türkiye'de ve Kürdistan'da demokratik hareketin başını Kürtler, yakın müttefikleri ve Alevilerin bir bölümü çekiyor. Kürt hareketinin AKP ile bir masaya oturup anlaşmaya çalışması bu gerçeği karartmıyor. Tam aksine daha da güçlendiriyor. Kuzey Kürdistan'daki direniş Kürdistan'ın diğer parçalarındaki direnişlerden çok daha demokratik, modern ve ileridir. Bu biraz da Türkiye'deki üretici güçlerin eriştiği seviyeye, sınıf mücadelesine, 68 başta olmak üzere onu izleyen yıllarda cereyan eden demokratik hareketin çapına ve aydınlatma gücüne bağlıdır. Ve zemin zaten bellidir:

Dil ve kültür renkleri, zengin uygarlık, Akdeniz ve Mezopotamya güneşi. ☀

PEN XWEDÎ MÎSYONEKE TAYBET IN...

Hevpeyvîn: ÎSMAÎL DÎNDAR

Wekî Komeleya Nivîskarên Kurd we mazûvaniya kongreyê kir. Kongre çawa derbas bû?

Rast e. Lê me bi tena serê xwe mazûvaniya kongreyê nekir. Şaredariya bajarê mezin û bi taybetî şaredarê hêja Osman Baydemîr bi hemû enerjîya xwe ya pozîtîf ligel me bû û ji serê kongreyê heta dawîya wê me tenê nehişt û wekî siyasetmade-rekî kurd mînakeke baş bû ku çawa qiymet dide nivîskarên kurdî. Ji ber siyasetmadarên kurd mixabin heta niha di vê hêlê de ne xwedî azmûneke baş in. Ji ber wê bi rêya kovara we dîsa spasîyê xwe ji hêja Osman Baydemîr re pêşkêş dikim.

Piştî gelek danûstendin û hin nîqaşan Kongreya Navenda PENa Kurd li Kurdistanê, li bajarê Amedê li dar ket. Wate û girîngiya vê yekê çi ye?

Girîngiya vê yekêhê guman ev e ku PENa Kurd ev piştî damezrandina xwe ya 23 salan, cara yekem li welatê xwe, li ser axaxwe li Amedê li dar ket. Ev yek tercîheke ku êdî ji bo kurdan wekî gelek tiştên din navenda wêjekarî, nivîskarî û rewşenbiriya kurdan jî Amed e. Li gorî min ev yek xala sereke ye. Ya din êdî tu maneya saziyeke kurdan tune ye ku li derveyî welat bimîne, eger îmkân û derfet hebe ji bo vegeerê. Îroj ev derfet çêbûye û navenda PENa Kurd wê xebatên xwe ji Amedê bimeşîne.

Çend endamên Komeleya Nivîskarên Kurd hene û çend endamên Navenda PENa Kurd hene?

Hejmara endamên Komeleya Nivîskarên Kurd aniha nêzî 160 kesî ye. Lê di nav wan kesan de hin kes hene ku berhemên wan yê çapkirî tune ne û hin kes hene tenê wekî endam xuya dikin ku ji zû de bûne endam û em tekiliya wan û nivîskariyê zêde nizanin. Komeleya me ji 2004'an ve çalak e û ji wê rojê heta niha gelek kes bûne endam û hin kes jî ji endamtiya komeleyê îstifa kirine.

Endamên Navenda PENa Kurd jî tiştên ku rêveberên giştî yên desteya rêveber ji me re gotibû nêzî 300 kesî bûn. Di nav wan endaman de rewş çawa ye, çend kes ji wan aktîf in em nizanin. Lê tişteke diyar heye ku hejmareke pir mezin ji wan endaman li Ewropayê dijîn û dibe jibo hevnasiya me ya bi hev re hinekî wext lazîm be.

Çi cûdahî di navbera PEN û komeleyê de hene?

Ya rast ji cudahiye bêtir mîsyonên wan yên ku nikarin şûna hev bigirin hene. Yek jê saziyeke navnetewî ye û di cihanê de bi bandor e û yek jê jî tenê di nav sînoren bakur de dikare kar û xebatên xwe bimeşîne. Ya din PENa Kurd di hemû cihanê de yek tenê ye lê komele dibe ku gelek bin û jibo vê yekê tu asteng tune. Tenê li Amedê bi dehan komele hene ku li seranserê bakurê Kurdistanê hezaran derbas dike. Hemûnavendên PEN xwedî mîsyoneke taybet in jibo wêje û zîmanê netewa xwe. Komîteyên wan yên fermî hene ku bi taybetî hewcedariya kurdan bi wan heye. Mîna komîteya werger û zîman, komîteya girtiyên zindanan, komîteya aştiyê û komîteya jinan...

PEN her sal civîna xwe ya navnetewî li dar dixê û raporên van komîteyan ji bo hemû PENên cihanê têne xwendin û di van waran de têne agahdarkirin. Ji ber vê yekê jî wekî me di serî de got mîsyona PENê li gorî komeleyê pir cuda ye.

Di kongreyê de nîqaşên ku hatine kirin, biryarên ku hatine girtin, hûn dikarin bi xwendevanên me re parve bikin?

Bi kêfxweşî. Gelek nîqaş hatin kirin û gelek biryar hatin stendin. Biryara sereke ew bû ku êdî wê Navenda Pena Kurd xebatên xwe ji Amedê bimeşîne. Me kir ku hemû deng û rengên Kurdistanî xwe di rêveberiya giştî de bibînin. Ji her çar perçeyan rêveberên me hene di Navenda PENa Kurd de. Ev ji bo me cihê şanazî û serbilindiyê ye. Ya din wekî tê zanîn jin li hemû civakan û bi taybet li rojhilata navîn ji îmkân û derfetên jiyane

li gorî zilaman dûr in. Me di rêveberiya xwe de cih da sê jinên kurd yê nivîskar û aktivîstên wêje û zimanê kurdî. Gotina me "cih da" hinekî şaş bû, biborin. Wan cih girt û ev yek hêz û heyecaneke din dide me ku em bêtir li kar û barên xwe muqayet bin.

Ji bo endamtiya PENê çi şert hene?

Ji bo endamtiyê ez bawer im şertên PENê cihanê çi bin ya PENa Kurd jî ew e. Di serî de dibêje ji bo kesek bibe endam divê xwediyê du berhemên 'nirxdar' be û ji bo wî/ê endamê jîdivê du kes bibin referans da ku karibe bibe endam. Wekî din gelek kesên wekî rojnameger jî dikarin bibin endamên PENê.

Li hêlekê PENa Kurd û li hêlekê Komeleya Nivîskarên Kurd heye. Ji îroj û pê ve wê çawa bidome?

Ya rast ez aniha serokatiya her dûyan jî dikim. Ji ber ku qet ez nefikirîbûm ez ê bibim serokê PENa Kurd. Jiyan bi suprîz e û ev jî bû wekî suprîzekê ji min re. Ji niha pê ve nabe ku ez serokatiya her du saziyan bikim. Ev yek ne pêkan e û ne jî etik e. Herî dereng heta mehekê em ê kongreya xwe ya asayî li dar bixin û dê Komeleya Nivîskarên Kurd bi rêveberiyê nû karê xwe bimeşîne. Ev her du sazî dikarin hev xurt bikin û piştgriyê bidin hev.

PENa Kurd dê li Amedê an li Ewropayê bidome?

Aniha navenda PENa Kurd di fermiyetê de li Almaniyayê ye. Lê ji ber ji her çar perçeyên welêt dikarin bibin endamên PENa Kurd di rêveberiya wê de jî tu astengî tune ye. Fermiyet li Ewropa xuya dike û wê karên wê ji welêt bêne meşandin. Eger di hundirê

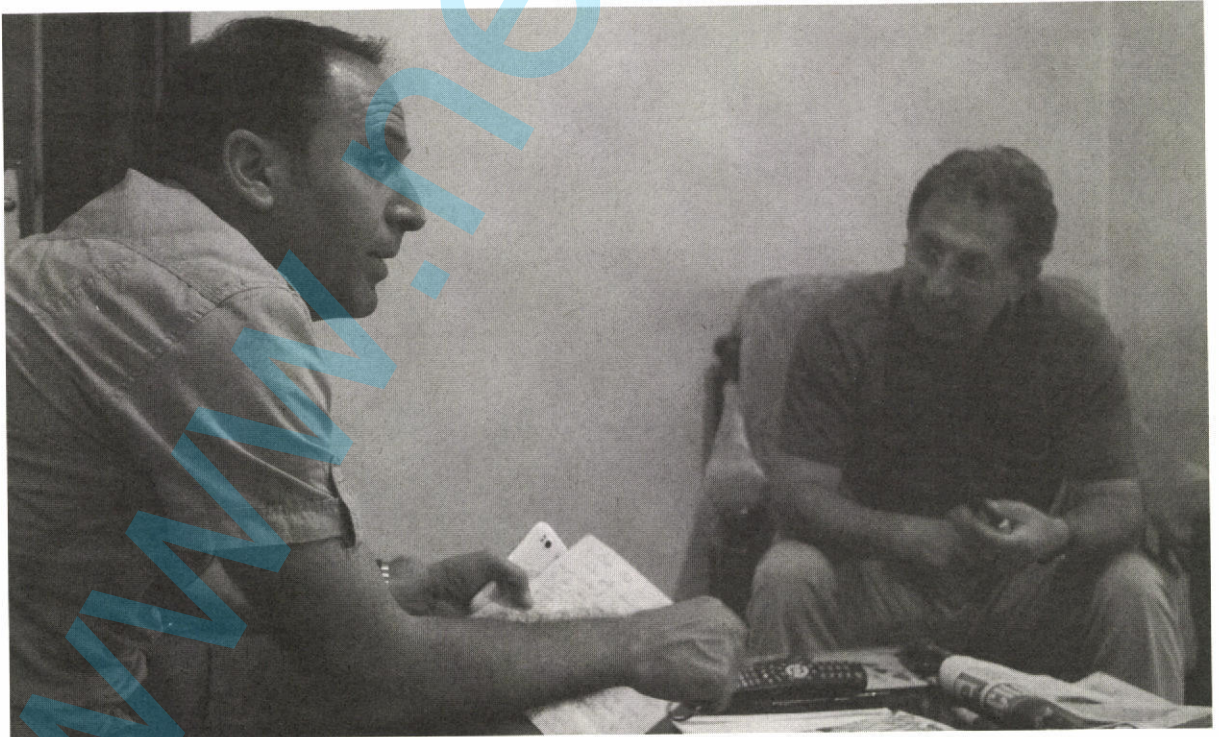
demê de bibe em ê bi kêfxweşî Navenda PENa Kurd bi hemû awayî rakin û bînin welatê xwe. Ev jî dê prose-seke dirêj be, wisa xuya dibe.

Rewşa ziman û wêjeya Kurdî di kongreyê de çawa hate nirxandin?

Ya rast ji ber kongreya yekem bû li welêt dihat lidarxistin ji ziman û wêjeyê bêtir li ser tiştên teknîkî hate sekinandin û ev yek tiştêkî normal bû. Lê wekî biryar hate stendin ku wê PENa Kurd ji rêveberên xwe heta nûner û endamên xwe ji bo ziman û wêjeya kurdî geş bibe di nav xebateke pîroz de bin.

Proyeyên ku hûn dixwazin li ser wan bixebitin çi ne?

Bi rastî ji bo projeyan her gav 'mesafeyê' min çêbû. Ji ber ku demekê li bakurê Kurdistanê piştî ew qas kuştin û wêrankirina gund û bajarên, ji bo 'telefîkirina' wan ji bo her tiştî proje hatin amadekirin. Yanî êdî proyeyên her 'tiştî' hebû. Û projeyan bi xwe re pere dianîn. Ji ber wê dibêjim peyva 'projeya' her gav bi min tahl tê. Lê illeh eger em navekî lê bikin, di mehên havînî de em ê gerekê li rojhilat, başûr û rojava bikin û bi hemû nivîskar û rewşenbîrên Kurdistanê re hevdîtin û civînan li dar bixin. Me di destpêkê de di hundirê vê mehê de li Stenbolê, li Silivri ji bo hemû nivîskar, rojnameger û akademisyenan daxuyaniyek li ber deriyê dadgehê da û ji bo me bû moral ku endamê me Miraz Ronî hate berdan. Em ê jî îroj şûn de çi nivîskar, akademisyen û rojnamegerên girtî yê karibin bibin endamên PENê biçin ziyareta wan û wan bikin endamên xwe. Ez bawer im ev yek ji bo wan kesan jî wê bibe moraleke baş. ✨

'ÇÖZÜM SÜRECİ' ile EMEK HAREKETİNİN GELECEĞİ ÜZERİNE...

İRFAN KAYGISIZ (Birleşik Metal-İş Sendikası Eğitim Uzmanı)

Siyasal, sosyal, iktisadi alanlar başta olmak üzere toplumsal yaşamımıza dair önemli sonuçlar yaratacak gelişmeler içindeyiz. Henüz nasıl nihayete ereceğini tam bilmemekle birlikte, "çözüm süreci" olarak adlandırılan Kürt sorunundaki yeni süreç, belli bir aşamaya geldiğinde, çözüme yönelik adımlar atıldığında, emek hareketini de kaçınılmaz olarak etkileyecektir.

Şiddetin bu kadar yoğun yaşandığı bir bölgede emek talebinin ulusal taleplerden daha öne çıkması beklenemezdi. Ancak, ulusal taleplerin bir ölçüde karşılanması yeni gelişmelere yol açacaktır. Bu da eşitlik, özgürlük ve benzeri taleplerle birlikte iş ve emek mücadelesinin de öne çıkması demektir. Bugüne kadar, kaçınılmaz olarak ulusal sorunun gölgesinde, geri planda kalan sınıfsal çelişkiler daha görünür hale gelecektir.

Önümüzdeki döneme yönelik olası gelişmelerden biri, işçi sınıfının örgütsüz olduğu, işsizliğin ve yoksulluğun yoğun yaşandığı bölgeye sermayenin yatırım yapmaya yönelmesidir. Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, sermayeye verilecek teşvikleri açıklarken, "Vergileri neredeyse sıfırladık. 6'ncı bölgede tamamen kaldırdık. Türkiye'nin doğusu, güneydoğusu Türkiye'nin Çin'i olacak" demişti.

Yeni dönemin, hem teşvikler hem de yatırımlara yol açması sermaye açısından anlaşılır bir durumdur. Bu, Kürtler açısından ise daha yoğun işçileşme anla-

mına gelecektir. Nicelik olarak genişleyen bu alana siyaseten müdahale ihtiyacı ortaya çıkacaktır. İş, emek talebinin daha şiddetli ortaya çıkması Kürt siyasal hareketini de bu alanda politika üretmeye, tutum almaya yönlendirecektir.

Sınıf mücadelesinin eşiğinde...

Kürt işçi bu gelişme karşısında kendi sınıfsal haklarını kazanma, koruma ve geliştirme mücadelesi verecektir. Bunun yolunun örgütlenmeden geçtiği açıktır. Önemli örgütlenme ve mücadele geleneği olan Kürt hareketi, hızlı hareket etme kabiliyetine sahiptir ve kısa sürede çeşitli biçimlerde sendikal örgütlenmeyi gerçekleştirebilecektir. Bu sınıf bilincinin gelişmesi demektir.

Kürt işçisinin örgütlenmesi, Türk işçi, Kürt işçi gibi ulusal temelde bölünmeyi ve dolayısıyla sınıf içi rekabetin bir biçimi olan parçalanmayı ortadan kaldıracaktır. Sınıf içi rekabetin azalması sömürünün de sınırlanmasının olanaklarını güçlendirecek, işçilerin kolektif mücadelesine zemin sağlayacaktır.

Sınıf içi çatışma bugüne kadar esas olarak istihdam biçimlerinin yarattığı gerilim ve bunun sonucunda sınıf içindeki parçalanma, sınıfın kendi içindeki rekabeti olarak tanımlanmıştır. Ancak, sınıf içi çatışmanın, sınıf hareketinin güçlü olmasını engelleyen etmenlerden bir diğeri milliyetçilik ve şovenizmdir. Milliyetçilik ve şovenizm ise işçiler gibi alt sınıflarda

daha şiddetli yaşanmaktadır. Şovenizm, kimi durumlarda sınıfsal çıkarların da ötesine geçmekte, karşıtlık ve çelişki sınıfsal zeminden milliyetçi bir zemine kaymakta ve öne çıkmaktadır. Kürt meselesinin çözüm yoluna girmesi ile çatışma ve gerilim Türk işçi ile Kürt işçi arasında değil, patronlara karşı olacaktır.

Çatışma ve savaş döneminin çalışma koşullarında büyük bir eşitsizlik yarattığı bilinmektedir. Özellikle boşaltılan köylerden kent merkezlerine gelmek zorunda kalan yoksul Kürtler işçileşme süreciyle yüz

Tuğla işçilerinin grevi, Diyarbakır

yüze gelmişler; zorunlu olarak da en kötü, en düşük ücretli, en güvencesiz işlerde çalışmaya başlamışlardır.

Yeni süreç, kısa dönemde çalışma ve yaşama koşulları bakımından tüm düzey ve alanlarda eşit ilişkiler kurulması anlamına gelmemektedir elbette. Ancak, Kürt işçisinin sosyal ya da iktisaden çalışma koşulları eskisine göre kısmi de olsa düzelecektir; bunun zemini de böylesi bir mücadele alanının olgunlaşmasıdır hiç kuşkusuz.

Diğer yandan, bugün Kürt patrona karşı gelmeyen, düşük ücrete, olumsuz çalışma koşullarına, sömürülme-ye razı olan Kürt işçi, yarın patronun ulusal kimliğine bakmaksızın haklarını koruma ve geliştirme mücadelesi verecek ve kendi ulusal sermaye sınıfıyla da çatışmaya başlayacaktır. Bu, Kürt işçi sınıfı ile sermayedarları arasında sınıf mücadelesinin gelişmesi demektir.

Yeni dönemin önemli olası sonuçlarından biri de sendikal alana yeni bir dinamiğin dahil olma potansiyeli taşımasıdır. Siyasal alandaki güçlü örgütlenme geleneğinin sendikal alana ikame edilmesi, sendikal yapıları kökten sarsabilecektir. Sermaye ve devlet denetiminde, sınıfın mücadelesini kontrol işlevi gören yapıların, yeni, kitlesel dinamikten etkilenmemeleri söz konusu olamaz. Kitlesel bir seferberlik halinde, Kürt illerinde hızla sendikalara üye olabilecek kitleler, bir yandan örgütlülük oranını yükseltecek, diğer yandan da üye oldukları sendika ve konfederasyonları da dönüştürebilecektir. Bunun yanına mücadeleci kimliğin de eklenmesi, sınıf mücadelesini eskisinden farklı bir aşamaya getirecektir.

Sendikal yapılanmada yeni bir dinamik

Bunun somut örneğini KESK'in örgütlülüğünde görmek mümkündür. Kürt illerinde KESK'in örgütlülük oranının diğer illere göre görünür biçimde yüksek olduğu açıktır. Bu durum gelecek açısından da ipucu vermektedir. Kürt hareketinin, benzer bir enerjiyi işçilerde de göstermesi halinde, toplamda örgütlü işçi sayısında bir artış yaşanacaktır. Gerek Kürt illerindeki işçileşme sürecinin artması, gerekse batı illerindeki güvencesiz Kürt işçiler emek alanının parçası haline gelebilir.

Olası Kürt işçi örgütlülüğünün sendikal alana yansımaları yapısal bir değişikliğe neden olabilir; sendikalarda ilerici, devrimci bir dinamiğin daha etkili olmasına yol açabilir. TEKEL direnişinde Kürt işçile-

Fırn işçileri direnişi, Hakkâr

rin rolü ön bir örnektir. Mücadeleyi sürükleyenlerin önemli bir bölümü Kürt işçilerdi çünkü.

Kürt bölgesinde yaşanan siyasal gerilim, gündelik hayatta önemli bir mücadele pratiği yaratmış, devlet şiddetine karşı direnme geleneği ve deneyimi ortaya çıkmıştır. Daha direngen ve örgütlü bir mücadele geleneğinin sınıf mücadelesine de dahil olması, hem sendikal alana hem de sınıf hareketine çok ciddi girdiler taşıyacaktır.

Özellikle ilerici sendikaların örgütlenmede yaşadıkları sorunlardan biri de gerici ve milliyetçi sendikal çevrelerin propagandalarıdır. Sendikal rekabet söz konusu olduğunda, bu çevrelerin en etkin silahı, "toplanan aidatların PKK'ya gittiği" propagandasıdır. Yine benzer biçimde, BDP'li milletvekilleriyle görüşme ve benzeri ilişki biçimleri karşı argüman olarak yaygın biçimde kullanılmakta ve milliyetçi işçiler tarafından da alıcı bulabilmektedir. Bu ve benzeri propagandalar, hem örgütlenmeyi zorlaştırıcı, hem de işçiler arası düşmanlığı körükleyen sonuçlar doğurmaktadır. Çatışmasızlık ve çözüm süreci bu tür gerici söylemleri etkisiz kılacaktır.

Barış meselesi, özellikle işçi sendikalarının gözlerini yumdukları bir konudur. Sendikalar, milliyetçi eğilimle yüzleşmekten, şovenizme karşı söz söyleyebilmekten, üye ile tartışmaktan kaçınmaktadır. Yeni dönem, sendikaların da Kürt meselesinde daha cesur davranmalarını kolaylaştırmakta, milliyetçiliğin kırılmasına olanak tanımaktadır.

Kürtler bağlamında yeni bir sınıf mücadelesinin potansiyelinin açığa çıkması ve bu dinamiğin örgütlü hale gelmesi, önümüzdeki yıllar için emek alanına ciddi ve taze bir kan taşıyabilir. Kürt hareketinin bu olası dinamiği görmezden gelmemesi ve buna hazırlıklı olması oldukça önemlidir.

Bütün bu boyutları hesaba katarak emek alanına dair politikalar belirlemek, geleceğe bugünden hazırlanmak demektir. ✨

KONFERANSA BAKURÊ KURDISTANÊ

FEHÎM IŞIK

Di 15 û 16'ê pûşperê de, li Amedê konferanseki girîng çêbû. Ji aliyê hinek çavdêran ve konferans, wekî konferanseke dîrokî hate nîrxandin. Di vê konferansa ku beşdarên wê ne tenê ji kurdan, her wiha ji gelek Kurdistanîyan pêk dihat de, pîrsa “yekîti û çareserî”yê bi berfirehî hate gengeşkirin.

Konferans bi 260 delegeyan civiya

Di amadekirina konferansê de Koma Civakên Demokratîk (KCD), Partiya Aşiti û Demokrasiyê (BDP), Partiya Azadî û Sosyalîzmê (OSP), Partiya Beşdarîbûna Demokratîk (KADEP), Komeleya Şoreşgerên Demokrat a Kurd (DDKD), Înîsiyatîfa Azadî, Tevgera Jinên Azad û Demokratîk (DOKH) û derdorên wekî Nûbiharê roleke giranbûha listin. Ji bilî van derdoran gelên Kurdistanî yên wekî ereb, turkmen, mihelmî, ermenî, asûrî û suryanî; baweriyên wekî misilman, êzîdî, xiristîyan û elewî jî bi girseyî beşdarê konferansî bûn û ray û ramanên xwe yên der haqê yekîti û çareseriyê de bi beşdaran re parve kirin.

Ji bo konferansê jî 48 sazî, rêxistin û partiyên cûda nêzî 180 delege, ji kesayetiyên cûda jî nêzî 80 delege, bi giştî 260 delege hatibûn vexwandin. Ji bilî van, derdor û kesayetîyan hin eşîrên cerdevan jî wekî delege di konferansê de amade bûn. Eşîreke cerdevan ji Ertûşîyan ku 3 hezar û 600 cerdevanên wan heye, bêyî ku dev ji nasnama xwe ya cerdevanî berdin li konferansê ciyê xwe girtibûn.

Tê bîra mirov; ma li hember ev qas berfirehiyê tu kêmasî tunebû?

Bêgûman, hin kes û derdorên ku beşdarî konferansê nebibûn jî hebûn. Partiyên wekî Partiya Maf û Azadiyan (HAK-PAR) û Partiya Doza Azad (HUDA-PAR) her çî qas hatibin vexwandin jî, nehatin konferansê. Her wiha hinek kesayetiyên ku berî niha jî beşdarî konferansên bi vî rengî bibûn, ev car beşdarî konferansê nebûn.

Derdorên ku beşdarî konferansê nebibûn, li hember konferansê bigûman bûn. Hin ji vana bi taybet rexne li amadekirina konferansê digirtin û digotin, “Ev konferans di bin bandora PKK’yê de ye û li ser daxwaza PKK’ê bi amadekariya KCD/BDP’ê çêdibe. Em di konferanseke di bin bandora van hêzan de çêdibe de nikarin ramanên xwe bi azadî binin ziman.” Her wiha HAK-PAR’ê, ji bo dema çêkirina konferansê jî rexne digirt û digot; “Di demekî pir kurt de û lez û bez, bê amadekarî çêdibe. Heke beşdariya me tê xwestin, em partiyên kurd dikarin bi hev re ji bo payîzê konferanseke bi vî rengî û berfireh amade bikin.” Ji bilî van gengeşîyan HUDA-PAR jî îddîa dike ku ew rasterast nehatine vexwandin, bi riya hin sazîyên cûda hatine vexwandin.

Axir her çî qas hin partî, rêxistin, an jî kesayetî beşdar nebin jî konferans bi beşdariyeke gelek berfireh û her wiha bi gengeşiyên têr û tije, piştî du rojan karê xwe qedand û roja sêyemîn jî bi encamnameyekê raya xwe bi hemû Kurdistanî û gelên cihanê re parve kir.

Konferans ne bê ezmûn bû

Berî nîrxandina konferansê, divê em vê yekê zelal bikin ku li Kurdistanê ne cara yekemîn e ku wisa bi berfirehî konferanseke dicive.

Ne ji aliyê kesiyatiyan, ne jî ji alî hêz û saziyên ku beşdarî konferansê bibûn ve, tu kes û derdor, ji alî ezmûna konferansên yekîti û çareseriyê ve bê tecrûbe nebûn. “Konferansa Yekîti û Çareseriyê ya Bakûrê Kurdistanê” piştî du ezmûnên girîng ku yek ji wan bi navê “Konferansa Kurdistanî Tirkîyê” payîza di sala 2011’an de; ya din jî bi navê “Civîna Yekîtiyê ya Bi Aqilê Kollektîf” di bihara sala 2012’an de li Amedê civiyabûn, pêk hat. Heke em hewldanên berê nehesibînin jî, ev konferansa ji sala 2011’an ve civîna sêyemîn bû ku ji bo yekîti û çareseriyê dihate çekirin.

Mirov dikare bi dilekî hêsa bibêje ku her du konferansên çûyî jî ji alî vê konferansa dûmahî ve bingehên qaîm bûn. Lê dîsa jî divê em bibîr bînin ku hin aliyên ku beşdarî vê konferansa dûmahiyê nebibûn, bi awayekê rasterast an jî bi riya hin beşdarên nêzî xwe ve di konferansên berê de hazir bibûn.

Tiştêk din jî heye ku divê mirov vê cûdahiya jî bîne ziman.

Her du konferansên berê di şert û mercên şer de hatibûn çekirin. Piştî ku hevdîtînen Osloyê têk çibûn, di navbera hêzên PKK û dewletê de şerekî mezin destpêkiribû. Lê ev car rewşeke din hebû; hikumetê bi rêberê PKK’ê Abdullah Ocalan re li Girava Îmraliyê dest bi hevdîtînan kiribû; PKK’ê biryara agirbestê dabû û tê dîtînan ku dewletê jî bi bîhengî bersîva agirbestê dabû; ji 8’ê gulanê ve jî hêzên PKK’ê ber bi Başûrê Kurdistanê ve vedikişyan. Ango hin gavên berbiçav dihatin avêtin û bi taybetî PKK’ê, ji bo çareseriyê pirsgrîkê berpirsiyariya ku diket ser milê wê bi cîh dianî.

Tunebûna şer, bi gotineke din riya çareseriyê ya bi diyalogê, ji bo konferansên wisa gelek girîng in. Di demên şer de piranî dengên yên şer dikin tê bîhistin; dengên din hebe jî, nayên bîhistin. Di dema şer de pêwîstî zêdetir bi şervanan heye, lê di dema çareseriyê de, pêwîstiya herî mezin bi danûstendin, hevparî û yekîtiyê heye...

Di nameya Abdullah Ocalan a ku taybet ji konferansê re hatibû şandin de ev pêwîstiya bi eşkereyî xûya dikir.

Nameya Ocalan rehetî da beşdaran

Bêgûman nameya Ocalan rehetiyê mezin da beşdarên konferansê. Ocalan di nameya xwe de eşkere dida xuyakirin ku wî pêşî li siyaseta demokratîk vekirîye, divê ji niha şûn de konferans jî berpirsiyariya xwe bîne cîh û wekî desteyê bilind a siyasî, rola xwe bilîze. Ocalan bal dikişand ser pêvajoyê jî û berpirsiyariya hukumetê bibîr dianî. Digot, heta hukumet bi samîmî tevnege ew ê pêvajo bi rêk û pêkî nemeşe.

Di du rojên konferansê de beşdaran bi dilekî rehet û bi awayekê azad ray û ramanên xwe parvekirin. Di der heqê pêvajoya dimeşe bigirin heta çareseriyê esasî; ji statuya Kurdistanê bigirin heta yekîtiya kurdan û pêwendiyên bi gelên din yên Kurdistanî re; ji amade-

kirina konferansa Hewlêrê bigirin heta pêwendiyên organîk bi konferansên Tirkîyeyê û Ewropayê re hemû tiştên pêwîst di konferansê de hatin gengeşîkirin.

Bêgûman, raya hemû beşdaran ne yek bû. Kurdistanî ji hev cûda difikirin û ev rengên cûda di konferansê de bi eşkereyî xuya dibûn. Lê ya esasî ew bû ku di gengeşiyê de kesek tedaxulî kesên din nedikir. Her wiha ji bo lihevkerîna jî herkesekî ji aliyê xwe ve hewl dida.

Encamname piştî nîqaşan amade bû

Cûdayiyên esasî di amadekirina encamnameyê de bi eşkereyî derketin holê.

Komîsyona ku ji bo amadekirina encamnameyê hatibû hilbijartin, piştî gengeşiyên du rojan pêşnivîsek amade kir. Ev pêşnivîs ne bi yekdengîya komîsyonê, lê ji alî piraniya endamên komîsyonê ve hatibû pejirandin. Beşdarên konferansê jî hewl didan û daxwaz dikirin ku encamname bi yekdengî derveke.

Encamnameya ku di komîsyonê de bi piraniya dangan hatibû pejirandin, zêdetir ray û ramanên KCD/BDP’ê diparast. Hin endamên komîsyonê, bi taybetî jî yên OSP’yî piştî vê rewşê daxwaz kirin ku pêşnivîsa encamnameyê ji hêla hemû beşdaran were nixandîn.

Nixandina pêşnivîsa encamnameyê dûdirêj ajot. Nêzî 4 seatan li ser encamnameyê gengeşiyên dom kir. Piştî komîsyon careke din civiya û pêşniyara beşdaran berbiçav girt, guherîn li ser encamnameyê hatin pêkanîn û sibetira wê jî bi raya giştî re hate parvekirin.

Divê em careke din jî bibîrbînin ku encamname bi qasî ray û ramanên Ocalan ku ji konferansê re şandibû, bi berfirehî hemû aliyên Kurdistanî hembez nedikir. Lê ev yeka her çî qas rastiyeke berbiçav be jî, divê em qebûl bikin ku di wan şert û mercan de tu encamnameyê ji wêya baştir jî dernediket.

Bêgûman, encamname destpêk e û dawîya kar nîne.

Ez di wê qenaetê de me ku tu hêz an jî kesên Kurdistanî çênabe ku vê konferansa payebilind bi tenê bi encamnameyê binixînin. Heke “Konferansa Yekîti û Çareseriyê ya Bakûrê Kurdistanê” ew berpirsiyariya ku hilgirtiyê ser milên xwe bi rêk û pêkî bi cîh bîne, anga bi hest û berpirsiyariyên Kurdistanî tevbigere, encamnameya heyî ew ê bikaribe di rêvekirinê de rolekê bilîze, lê tu car rê nagire.

Ya herî esasî jî, Konferansa Bakûrê Kurdistanê bi vê hewldanê ve tevbigere, dikare di demeke herî kurt de bibe desteya herî bilind a çareseriyê siyasî û aştîyê jî...

Konferansê piştî gengeşiyên biryarek girt ku kar û xebatên xwe yên ji niha şûn de bi riya komîteyekê bimeşîne. Bi biryara beşdaran “Komîteya Aştî û Çareseriyê” hate damezrandin. Di konferansên berî niha de xebatên konferansê xetimîbûn û dûmahîka wan nehatibû. Vê carê yek ji biryaran ew e ku xebata konferansê mayînde bibe û her biçê berfireh bibe... ❀

birleşir aslında hayat kırıldığını sandığımız yerden:

BÛKA BARANÊ

FUNDA YAĞLI

"Günler yağmur alacasını giyindi
Bulutlar indiler yere birer birer
Sabahlar düşlerimiz kadar kısa
Akşamlar ömrümüzün garipsi yükü
Havada gurbet sürgünü türküler."

Şükrü Erbaş

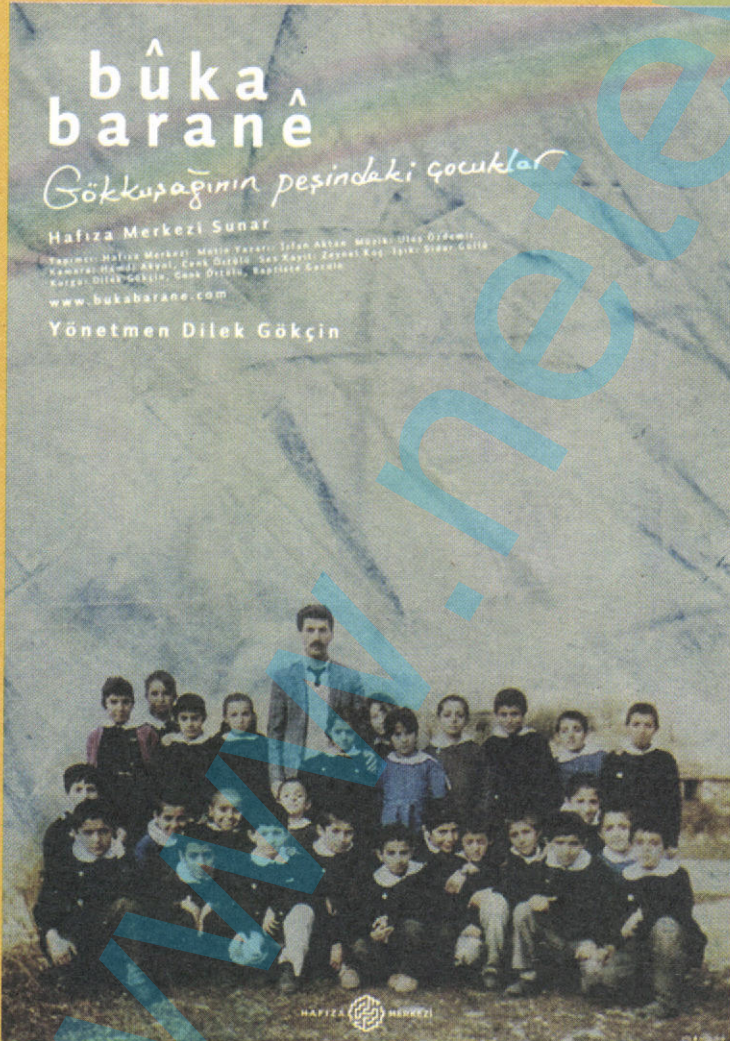
Hayat bazen yedi renk olur. Yedi rengin ardı, gözün gör(e)mediği, görse de katran karasını tekrar o yedi renge döndüremediği kadar koyudur kimi zaman. Ne o sonsuz maviliğinin açtığı kucak güvenli olur ne de rengi parlatan güneşin ışıkları yeter kendine uzanan ellerin üzerine yıldız düşürmeye. Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi, lacivert ve mor olsun

istenir dünya, her günü bir renge boyasın, boyasın da sabahın telaşı, gecenin direngeliğine varana kadar nefeslensin. Bulutlar şahit olur cümle yaşananlara gökyüzünün sonsuzluğunda. Kim bilir, günün herhangi bir saatinde bir köşeye toplanıp damla damla biriktirdikleri hayatı usulca gözlerinden aktırtıvermeleri bu yüzden hep.

Yağmur, güneşe öfkelenip bulutla yarenlik edince en çok bir çocuğun avcunda durup dinlenmek ister. Bir çocuğun avcu, el değmemiş beyazlığıyla ömrün, yağmura umuttur. Telaşsız çocuk neşesine dokunan bir cümlenin ilk kelimesiyse çocukluğun terli yorgunluğu, harfler gibi sahici olduğunda yağmur, gökkuşağının ucuna ilişendir hayal. Öyle naif... Öyle

özgür... Öyle kendiliğinden... Elbet, aynı coğrafyanın içinde, uzak kentlerin değişik iklimlerinde, dört mevsimin birbirini kovaladığı günlerin peşinde koşturan çocukların, yaşanan hayata tanıklıkları, hissettikleri, öğrendikleri, deneyimledikleri farklıdır. Farklılığın kenarında dururken acı dediğimiz hayat türküsü, gökkuşağının altından geçmek uğruna ödenen bedellerin haykırışı olur nefeslendiğimiz yere sıkışan hoyratlık, zulüm, ölüm. Sustuklarımızla gürültülü, konuştuklarımızla sessiz olurken özgürlük uğruna çıkılan yol, buluta takılmış bir yağmur damlasının yeryüzüne düşürdükleri kadar birikiyor cebimizde hayat. İnadına ve kanatarak çoğu zaman.

Bûka Baranê... Üstünden bir türlü atlanamayan, yakalamak için peşinden koşulan gökkuşağının ucundan akıp giden hayata, savaşın orta yerinden tanıklık eden çocukların gözünden dökülen bir uzun hikâyeye. 90'lı yılların başında Befircan köyünde büyüyen çocukların anlattıklarıyla yüzleştirdiğimiz gerçeklik. Bitimsiz bir inanç, umut ve kararlılıkla gökkuşağına ulaşmak uğruna başlayan yolculuğa İrfan, Aysun, Özgen, Mensur, Rifat, Özay, Azad, Rojhat, Alaattin, Necip ve Kenan ile birlikte eşlik etmek. Hakkı değiştirenlerin zulmüne, geleceği siyahından kuşandıran muktedirin değişmeyen yüzüne, sağır olan kör kalanların

aymazlığına, hayallerin ortasına yerleştirilen feryatla, gökyüzünü karartanların acımasızlığına bütün kırılğanlığıyla direnen sahici bir iz : Bûka Baranê.

Çünkü Hayat Sadece Çocukken Hayat

1989 yılında Befircan köyünde bir ilkokulun bahçesinde, güneşe değdiğinde yediveren bir yazı anımsatan yüzleriyle ilkokul öğrencilerinin fotoğrafıyla başlayan belgesel, fotoğrafın içinde duran zamanı, zamana sıkışan an'ları, yaşayanların sözleri ve gözleriyle anlatıyor. Acıya ortak bir gönül ağırlığı, yaşananların içindeki gürültüye parçalı bir güneşi emanet ediyor. İrfan, "*Geniş bir ova, kocaman bir dünya vardı karşımızda. Bu hayatta ne kadar da geniş bir yerimiz var diye düşünürdük*" derken, yağmur incesinden bir örtü oluveriyor o geniş ovanın üzerine. Birden dağdan esen rüzgâra, geçen zamanın esrikliğine karşı dururcasına karışırken yağmur Aysun anlatıyor gökkuşağının aslında hayatın tam da kendisi olduğunu: "*O yüzden de çok güzel, yani asla ulaşamıyorsun.*"

Savaşın soğuk yüzüne tanıklıkla geçen çocukluğun içinde, hoyratlıkla savrulmaya bırakılmış kırık düşler Rıfat'la birlikte "*Çünkü hayat sadece çocukken hayat*" diye sesleniyor gözünden yüreğine yerleştirdiklerinin sesiyle. Onca yılın içinde savaşın ruhu kanatan ve ömrü oluk oluk akıtan karanlığı, ölümün, zulmün, faili meçhullerin, gözaltına alınan, kaçırılan, işkence edilen insanların yaşadıklarına edilen şahitlikle birleşince Befircan'da çocuk olmak mermi kovanlarıyla oynanan oyunlara, zulmün tarihine üzerine yağın kapatamadığı bir koyu kırmızı düğüm atıyor. Belgeseli izlerken tarihsel toplumsal bağlamda yaşanan sürecin sonuçlarına

eklemlenen mücadele alanlarının, varlığı ve karanlığı değişmeyen mukteditin eliyle nasıl parçalandığını bir kez daha görüyorsunuz aslında. Umarsızca parçalananın insan ömrü ve bir hayat alanı olduğunun inkârı, onarılmaz yaraları, özlemleri, acıları, söylenemeyen sözleri, yazılamayan öyküleri hapsediyor aslında zifiri karanlığının içine. İşte bu yüzden zulmedenin utanmadan lime lime ettiği ömürlerin gerçekliği, dünyanın uzak bir yeri olmaktan çıkarıyor Befircan'ı. Görebildiğiniz kadar yakına, hissedebildiğiniz kadar yüreğinize yerleştiriyor.

İster uzak bir yerde bulutların içinden uzağa ister yüksek ağaçların arasından uçsuz bir ovaya ister yağmur sonrası altından geçmek uğruna çocukluğunu hızlıca erişkinliğe bırakmak zorunda kaldığı yüzünde kendine baksın insan, yaşanan her şey uzun bir yol olur takip eder mesafesiyle yılları kıran hayatı. Zaman uzalıp kısalarırken hiçbir yeri aynı, hiçbir şeyi benzeş bırakmaz. Bûka Baranê, dilinden, özünden, kimliğinden zorla kopartılmaya çalışılan, bu uğurda direnen insanların sistematikleştirilmiş bir devlet pratiği ile nasıl savrulduklarını anlatırken, o güzel coğrafyaya bırakılan tortuyu görmenizi sağlıyor. Evet, yol uzun belki. Gitmek ile dönmek arasında öte yanda duranları anlamak, o gökkuşağının altından geçebilmek için kurulan düşe, rüzgâr sonrası savrulanları birlikte toplamanın çabasını yerleştiriyor. Tüm zalimlere cevap olsun diye. Geniş bir maviliğin altında özgürlük için direnişi, bakışlarımızın buluştuğu anda bir gökkuşağına döndürmek adına yaşadıklarını anlatanlara edilecek teşekkür borcumuzdur; çünkü Jiyane Bûka Baranê u Hewiye... ✨

TIŞTA KU HÊZÊ DIDE MIN KELECAN E

Hevpeyvîn: ÇÎDEM BARAN

Heya a niha te di çend listikan de listiye? Ya ku te herî pir jê hez kiriye, an jî kelecaneke zêde daye te kîjan e?

Ji bilî kurtelistikan heyra a niha min di pênc listikan de cih girtiye. Her listik, her karakter, her dik bi serê xwe xwedî kelecaneke cuda ye. Ya ku mirov bi şanogeriye ve girê dide jî -ne sedî sed jî be- kelecana e. Mirov di jiyana xwe de ji gelek tiştan kelecana distîne lê çêja listina şanoyê çêjêke din e. Ji ber vê jî pênasêya wê zahmet e. Lê dîsa jî ez dikarim di nava listikên ku heyra a niha de -yên ku ez listime- kelecana herî zêde min ji listika ku nivîskar Fewzî Bilge nivîsiye a bi navê “Di nava dunikan de” de girtiye.

De ka em kilişeyan xera nekin û ez jî bi pirseke kilişedest pê bikim. Gelo tu dikarî Pelda Bal bi xwendekaran bidî naskirin?

Ez di sala 1991'ê de li gundê Kanîkê ku girêdayî Hezoyê ye hatime dinyayê. Ji 2009'an û vir ve ez di saziya NÇB (Navenda Çanda Biharê) de xebatên xwe didomînim.

Li gor te şanogerî (listikvanî) çi ye?

Li gor min listikvanî ew e ku di nava gelek karakteran de şanoger bikaribe karakterê xwe biparêze. Ev jî ne hêsan e, pir û pir zahmet e. Ji ber ku gelek şanoger di bin bandora karakterên ku listine de dimînin. An jî di her karakterî de xwe dilîzin. Hêdî hêdî karakterê xwe yî esas ango xwe ji bîr dikin û ev jî ji bo listikvan rîskek e ku tenê dikare wan kesên ku listiye bilîze. Ev jî ji bo şanogerekê/î mirina herî mezin e. Û xwelîstin jî ne listikvanî-şanogerî- ye û hewce nake mirov li ser raweste. Ya girîng ew e ku tu bikaribî gelek karakteran bilîzî û kêliya ku ji ser dikê daketî bikaribî bibî xwe.

Tu çawa bi ser hêla xwe ya şanogeriye ve bûyî? Te bela xwe pê da an wê?

Min bela xwe pê da û ez bela xwe jê venakim. Ger ne wiha bûya di nava ew qas zahmetiyan de ne gengaz bû ku bi şanoyê bilebikim. Belkî pir bersiveke qilasîk be jî wele hîn di zarokatiya xwe de min ji malbata xwe re şano dilîst. Kesî newêriyabû ku li ba min bipeyîviya. Ditirsiyan ku ez bi zarî wan bikim.

Mirov dikare heyecanê bi hezkirinê ve girêbide?

Jixwe hezkirine ya ku dibe sedema heyecanê. Heyecaneke ku mirov dixwaze cardin cardin bijî. Tiştên kudi şanoyê de herî hêz dide min jî kelecana ji ber hezkirinê ye. Li kulîsê heyecan te dakuje lê li ser dikê divê listikvan kelecane bikuje. Jixwe şanogerî ew e ku divê listikvan bikaribe heyecana ser dikê bikuje. Ger nekuje wê xwe bikuje ango bi ser nekeve.

Te qet xweziya xwe bi karakterên ku heyra a niha te ew listine aniye?

Ezdibêjim, tam nizanîmlê ez dibêjim gerpirsgirêkeke mirov bi mirov re tune be pirsgirêkeke ku mirov xweziya xwe bi karakteran bîne çênabe. Mirov pêdivî nabîne. Lê dibe ku di pêşerojê de ez karekerekê/î bilîzim û xweziya xwe pê bînim, weke ku min got ez dibêjim ger mirov ji xwe hez bike wê nebe pêdivî.

Qet karekerekê/î ku tu bûbe ew, ew jî bûbe tu, te listî ye? Ango karakterine ku hûn bi hev du re hevta bûbin?

Kesên ku nêzî mirov bin gava derdikevin pêşiya mirov, mirov tiştine xwe jî li wan zêde dike û wê gavê baştir bi wan re hevta dibe. Di listika “Di Nava Dunikan De” karaktera Eblê ku min ew nêzî xwe dîtibû wek bi wê re hevta bûbûm. Dibe ku di heman listikê de bi karakterine din re hevta bûbim û min ferq nekiribe. Ez dibêjim ev jî bersiva temaşevan e.

Divê mirov ne tenê bikarekterên nêzî xwe re hevta bibe, ya ku ji bo şanogerekê/ î ne ew e, ya girîng divê şanoger bi karekterên dûrî xwe re jî bikaribe hevta bibe. Ev jî zahmet e. Pir xebat jê re lazim e û divê bibe.

Modelek –prototîpeke/ î ku tu dipejirînî an jî şanogerine ku şanogeriye bi te şîrîntir dikin hene?

Tune ne. Ji ber ku heya a niha ew derfetên ku bikaribim şanogerên dinyayê bişopînim min bi dest nexistine. Lê ji bo sibe dusibe nikarim tiştekî bêjim. Dibe ku di nava pêvajoya şanoya kurdan de prototîpên ku mirov bikaribe wan bipejirîne derkevin. Ev jî hinekî wext dixwaze. Di şanogeriya kurdan de dikarim navê çend komên ku dipejirînim bêjim. Yên weke:Teatra Destar, Şanoya Bajarê Mezin a Amedê. Lê hêdî hêdî şanoya kurdan bi ber asteke bilintir ve diçe. Ev jî dibe sedem ku yên bi vî karî dilebikin karê xwe hîn girîngtir bibînin.

Li gor te şanogerekê/ î serkeftî divê xwedî çi taybetmendiyan be? Hinek şarezabûna ku ji zayîne tê, laşekî bêhempa, dengêkî bitîr têra listikvaniyê dike?

Şano karekî wisa ye ku tu bi kilîşeyan nikarî wî karî bikî. Ger mirov çî qas xwedî fizîkeke baş, dengêkî baş, laşekî baş be jî -jixwe ew faktor teqez hewce ne- berî her tiştî divê hunermend xwedî bergeheke bêsinor be. Da ku bikaribe di her şert û mercan de bilîze û biafirîne.

Dibêjim qey cara yekem di şanoya kurdan de jinekê monologek list, gelo ji îro pêştir wê tu bandoreke cuda li ser listikvaniya te bike yan na?

Listikênmonolog bi xwe re pêşketin û jixwe baweriyekê jî bi xwe re tîne. Ez dibêjim ew bandoreke erênî ye. Ji ber ku ez dibêjim tenê ew e ku li ser listikvaniya min bandor dike.De îja wê civak bi çî çavî li min binêre nizanim.

Tu difikirî ku cardin listikeke monolog bilîzî?

Şano bi serê xwe karekî şîrikantî ye. Bi tena serê xwe pir zahmet e lê ya rast tu –ya/ê listikvan – ne bi tenê ye. Erê tenê xuya dike lê pişt perdeyê jî gelek kesên din jî hene. Ji îro pêv ger listikeke ku ez bipejirînim hebe çima nelîzim. Bo mînak; di listika “Di Nava Dunikan De” derhênerê hêja Giyasettin Şehîr bi her hêza xwe ne li pişt min bûya dibe ku ez ji bin wî barî ranebûma.

Li gor te a niha şanogeriya kurdan di çî astê de ye? Çî kêma çî zêde ye? Tu derbarê gelek şanogerên ku bi tirkî dilîzin de çî difikirî. Di pêvajoyeke wiha de ji bo ya niha û pêşeroja kurdan ne xetere ye?

Ez dikarim berî her tiştî bêjim ku şano pir neke-tiye nava civaka me. Hîn nû em hewl didin ku şano têkeve nava civaka kurd û şanogeriyeke bi taybetmendiyan xwe yên xweser çêbe. Wele berî her tiştî dikarim bêjim ku tiştekî zêde jixwe hey tune ye. Lê kêmasî heya hûn bêjin bes pir in. Ya ji bo me girîng –ji bo şanogerên kurd– em wan kêmasiyan bi hewildanan kêma bikin. De qet tune be bigihîje asta şanogeriya civakên din û ez bi hêvî me.

Giringiya zimên ji bo neteweyekê jixwe êdî piştî vê pêvajoyê hewce nake ku mirov nîqaş bike. Lê dîsa

ANNABEL LEE

Jî ger ez nebêjim wê dilê min rehet nebe. Ziman hebûn û xwe parastina neteweyekê ya herî girîng e. Di ser vî halê me û vê rastiya ku em tê de ne jî gelek kes hîn jî bi gîrr, bi nêzîkdayîneke eks lîstikên xwe bi tirkî dilîzin. Keseke mîna min ku ew qasa jî şano û şanogeriye hez dike û ger derfetên min hebin ez dikarim biçim wî aliyê dinyayê û li şanoyekê temaşe bikim û ez bi rehetî bêjim şanogerên kurd ku bi tirkî dilîzin du gav ji min wêde be jî ez naçim û li wan temaşe nakim. Ez debar nakim û gelekî pê diêşim. Demeke kin li Stenbolê karekî min hebû û pir derfetên min jî tune bûn lê min çî kir çawa kir zor da şertan û ez çûm, bi kêfxweşî min li şanoyeke tirkan temaşe kir. Ger derfetên min hebûna ez ê her dem biçûma û min ê lê temaşe bikira. Ew tiştêkî dinê ye. Dêrdê min ne zimanê tirkî, erebî yan farisî ye. Dêrdê min zimanê me ye ku ew tune be ma îja çima em li ber xwe didin?

Ji bo gotina Napolyon ku ji bo şanoyê gotibû: "Şanoyekê bidin min ez ê ji we re neteweyekê ava bikim" tu çî dibêjî?

Li gor min pir rast gotiye. Şano hunereke ew qas bi bandor e ku tu û her kes wê kêliyê ango kêliya ku mirov dilîze zindî ye. Her kes zindî ye û ger şanoger baş be dikare bandoreke wiha bike ku temaşevan heya û heya ji binê bandora lîstikê dernekeve. Jixwe mirov ji wê rastiye tenê jî dikare Napolyon piştrast bike...

Lîstikvan hinekî rexnegiral ê xwe ye jî, tu dikarî weke rexnegireke/ î serkeftî bi çavên gelek temaşevan li lîstika xwe binêrî? Ger tu dikaribî, çawa?

Bo mînak: Di lîstika min a herî dawî de ger bi sedan lîstikvanan ji min re bigota tenelîst min ê nepejiranda. Ji ber ku lîstikvan dizane bê çî kir û çî nekir. Ger temaşevan bixape û ji lîstikeke ku mirov tê de ne serkeftî be bêje baş bû jî tu dizanî ku ne baş bû. Dikarim bêjim ku ger temaşevan bixape jî lîstikvan naxape. Di vir de êşkere dibe lîstikvanek di heman demê de rexnegira/ê xwe ye jî. Erê, ez li gel te me.

Sedemên ku dihêle asta şanoyê baştir bibe li gor te çî ne?

Berî her tiştî derhênereke/ î baş ku zergava hiş û bergeha estetîka wê/ î fireh be. Lîstikvaneke/ î baş û teksteke baş û ji bilî van ger derfetên baş hebin çima lîstikên baş dernekevin. ❀

Gelek û gelek salan berê bû,
Li şahnişîneke deryatenişî,
Karxezalek lê dijiya, çî veşêrim
Navê wê Annabel Lee;
Ew karxezal li ti tiştî nedibilî
Ji bilî, da ez bi wê şa ew bi min şa bibiya.

Ez gede bûm, ew jî gede,
Li wê şahnişîna behr û bejî;
Me hev evand bi evîneke zêdetirî evînekê-
Min û delala xwe Annabel Lee;
Evîneke ku firîştên perr û perwaz li bihiştê
Bi dilbijîn dibihecîn ji min û wê.

O ji ber vê yekê bû ku zûde berê,
Li wê şahnişîna ber devê behrê,
Ji ewrekî bayek rabû, seqemê lêda
Li delala min Annabel Lee;
Lew hatin ew pismamên bi esl û fesl
Wê hilanîn birin û çûn,
Niximandin bi ax û mezal
Li wê şahnişîna ber devê behrê.

Firîşte, ne nîv hewçend şeng û şad bûn li bihiştê,
Dihesidîn ji min û wê-
Erê! -Sedem ev bû "wek ku herkes haydar e jê,
Li wê şahnişîna behr û bejî"
Ku ba rabû ji nav ewran nîvê şevê,
Evsirand û kujt û danî delala min Annabel Lee.

Lê me evîn gelek zexm û qewîtir bû
Ji evîna ewan kesên temen û jî raserî me-
Ewan gelek kesên ji me gelek jîrtir-
Ne firîştên ji asîman li jorê,
Ne jî îfrîtên li jêrê ji binê behran,
Nikarin rihê min veqetînin ji rihê wê
Delalê Annabel Lee.

Hîv geş û ronî xwe liba nake bê y ku li min rake xeyalên wê
Delalê Annabel Lee;
Stêr naçirisin ger ku li dil nebirbisin çavên berq û şepal ên wê
Delalê Annabel Lee;
Welê, şevnîvêşevan heta sibê, radikevîm li kêlekê,
Ew delalîka min -delalîka min- heyata min, bûkîna min,
Di wê gorê de li wê derê li ber behrê,
Di binê kêlika xwe de li ber dengê çelqelq-îkîna behrê.

Edgar Allan Poe
Wergêr: Talat İnanç

FIRTINA

BARIŞ AVŞAR

Giorgione, Firtina

Toplumsal hareketlenmeler, devrimler, ayaklanmalar doğal olarak sanatın da ilgisini çekmiş, konusu olmuştur. Ve bazıları sonraki mücadeleler için bir işarete de dönüşür: Daha iyi bir dünya için geçmişte yapılan mücadeleyi anlatarak gelecekte yapılabilecekleri gösterir. Herhalde bu çerçevedeki eserlerin en ünlüsü 1830 Fransız Devrimi'ne ithaf edilen Eugène Delacroix'nun ünlü 'Halka Yol Gösteren Özgürlük' tablosudur. Ki bu resim, bütün Fransız devrimlerinin, hatta bir adım öteye geçerek modern zamanlardaki tüm devrimlerin sembollerinden biri haline gelmiştir. Resim, bakana, 'buram buram' devrim havasını verir. Devrim havası... Bugünlerde 'devrimin havası'nın nasıl bir şey olabileceğine dair ne çok şey öğrendik!

İtalyan ressam Giorgione, insanlığın ve dolayısıyla sanatın geçirdiği en büyük toplumsal değişikliklerden olan Rönesans'ın ustalarındandır: Çok kısa bir ömür içinde üretmiş, bugün ona ait olduğu bilinen sadece 5 resmi bulunan bir usta! Ama bu durum onun hem kendi döneminde hem de sonrasında resim sanatı için önem kazanmasına engel olamamıştır.

Toplumsal hareketler ressamın fırça darbelerinin yönünü bile belirler. Ve ressamın fırça darbeleri, bir toplumsal hareketin yönünü gösterebilir. Giorgione, hâlihazırda eski dünyanın defterini dü-rüp kaldırmakla meşgul olan Rönesans'ın ortasında üretmiştir eserlerini. Dolayısıyla sonu halen belirsiz bir harekete yön verenler arasında yer almıştır. 'Fırtına' adlı tablosu, resim sanatında teknik anlamda yaşanan değişime örnek olarak verilmiştir sıkça. Çünkü özellikle renk kullanımı ve ışık-gölge uygulamaları Rönesans'ın keskin anlayışına daha yeni, daha yumuşak bir öneri getirmiştir. Ki Fırtına'nın sanat tarihinde, özellikle de manzara resmi için önemi genelde bu açıdan gündeme gelir. Çünkü adından başka konusuna dair kesin bir bilgi yoktur. Evet bir fırtına öncesi resmedilmiştir burada ama acaba ressam asıl olarak ne anlatmaktadır? Fırtınadan hemen önce doğmuş bir bebek ve onu besleyen annesinin

Gezi Parkı protestoları ile 28 Mayıs 2013'ten bugüne büyük bir fırtınanın içerisinde ülke... Ve gerçekten 'bu daha başlangıç' gibi de görünüyor. "Bugüne kadar olan"ı değiştirmeye niyetli, bunun için her fedakârlığı göze almış ve korku dağlarını aşarak yürüyen bir fırtınanın yüz binlerce çocuğuna ait bir bebek var şimdi ellerimizde. Yönü kesinleşmemiş ama şimdiye kadar hemen bütün doğru duraklardan yolcu almış ve daha da uğrayacağı çok durak bir fırtına esiyor. Konusu 'tartışmalı' belki ama 'teknîği' yeni ve etkili. Tam da eskiyi 'yıkma'ya değil belki meyli şu an ama kesinlikle yeniyi kurmaya. Eskiyi yıkmadan yeniyi kurmanın imkânsızlığını da öğreniyor ama her gün. Ve Gezi Parkı manzarasını öne çıkarmak belki de asıl derdi: Bir şehri 8 aydır meydanından mahrum bırakmayı, bunun için demir perdelerle kapatmayı, insanlara "Taksim'de bir nefes alalım" dedirtmemeyi göze alacak

açık havadaki korunmasızlığından kaynaklı dramı mıdır konu? Sol yanda elinde bir mızrakla ayakta duran genç erkek kimdir, onları koruyacak mıdır? Ve arkada bir su boyunca uzanıp gelen medeniyetin ürünü yapılar niye çatlamış iki sütunla nihayetlendir? Bu resim için dini bir tahlille Meryem-İsa ve İsa'yı simgeleyen çoban değerlendirmesi yapılsa da bu konuda da mutabık kalınmamıştır. Ressamın asıl derdinin fondaki manzarayı göstermek olduğu, bebekte ve adamın da asıl olarak bu amaca hizmet ettiği de bir diğer yorumdur. Sonuçta resmin 'konusu' belli değildir. Belki bunlardan biridir, belki de hiçbiriyile ilgisi yoktur... Ve belki de kısmen hepsidir! Ancak yine de Rönesans'ın en önemli eserlerinden biridir Fırtına... Eskiye yıkmanın ve yeninin kurallarını koyuyor olmanın, tam o anın resmidir çünkü. Değişimi göstermektedir. Kopmuş fırtınaların hatırası, kopacakların habercisidir!

kadar pervasızlaşmış kapitalizmin dramını anlatacak en iyi 'manzara' çünkü orası... AVM kondurulmaya çalışılan o park. Sıkıyı görünce, "Ya AVM yapacağız demedik ki biz zaten" diyecek kadar yalancı ve yivşik bir yüzüzlüğün manzarası bu... 'Gönül gözü' çıkarılmamış herkesin görür görmez anlayacağı!

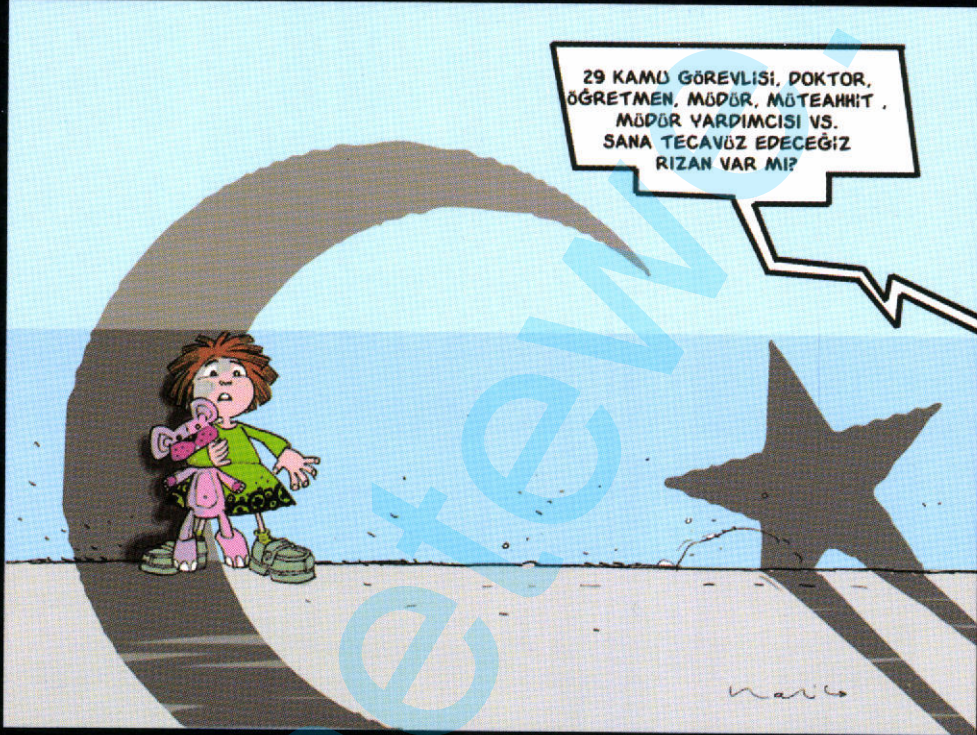
Bir barışa doğru sakınarak atılırken her adım, bu barışın her aşamasında onurlu, adil ve sağlam yürünmesini sağlayabilecek bulutlar taşıyan bir fırtınanın bebeği var şimdi ellerimizde kısacası... 'Riskleri' sayılarak uzak durulamayacak, katılımcıları 'seçilerek' eleştirilemeyecek, atılan iftiralarla lekelenemeyecek, süt beyaz bir bebek... "Bunlar İstanbul'un göbeğinde bize böyle yapıyorsa 30 yıldır Kürtlere neler yaptılar kim bilir kanka!" diyen, sisler arasında gülümseyen bir bebek... Elini tutmak gerek! ☀

politika ve futbol
aynı “saha”da dans eder.

EVRENSEL
BASIM
YAYIN

T: +90 212 255 25 46 Pbx - info@evrenselbasim.com - www.evrenselbasim.com

hincesu@hotmail.com

ISSN 1305-4775-16

9 771305 477514